

Armutçuk Rüzgar Enerji Santrali (RES) Projesi

Yeniden Yerleşim Eylem Planı

Eylül 2024

Bu kısım sayfalandırma için kasıtlı olarak boş bırakılmıştır.

Mott MacDonald
Mesa Koz
Sahrayıcedit Bölgesi
Atatürk Caddesi No. 69/255
34734 Kadıköy
İstanbul
Türkiye

T+90 (0)216 766 3118 mottmac.com

Armutçuk Rüzgar Enerji Santrali (RES) Projesi

Yeniden Yerleşim Eylem Planı

Eylül 2024

Yayın ve Revizyon Kaydı

Revizyon	Tarih	Düzenleyen	Kontrol eden	Onaylayan	Açıklama
A	8 Mayıs 2024	CE Danışmanlık Ferah Artar Ece Alper Evren Kayas Ece Çataklı	Mustafa İşlek	Mustafa İşlek	Taslak Yeniden Yerleşim Eylem Planı
B	27 Eylül 2024	CE Danışmanlık Ferah Artar Evren Kayas Ece Çataklı	Ece Alper	Mustafa İşlek	Revize Yeniden Yerleşim Eylem Planı

Belge referansı- 221100030 | YYEP | B |

Bu belge, onu hazırlayan taraf için ve sadece yukarıda adı geçen proje ile bağlantılı özel amaçlar için düzenlenmiştir. Başka herhangi bir tarafça güvenilmemeli veya başka herhangi bir amaç için kullanılmamalıdır. Bu belgenin başka herhangi bir tarafça esas alınmasının veya başka herhangi bir amaçla kullanılmasının ya da diğer taraflarca bize sağlanan verilerdeki bir hata veya eksiklikten kaynaklanan herhangi bir hata veya eksiklik içermesinin sonuçları konusunda hiçbir sorumluluk kabul etmiyoruz. Bu belge gizli bilgiler ve tescilli fikri mülkiyet içermektedir. Bizden ve görevlendiren taraftan izin alınmadan diğer taraflara gösterilmemelidir.

İçindekiler

Kısaltmalar	1
Sözlük	3
1 Giriş	6
1.1 Projenin Arka Planı	6
1.2 Proje Açıklaması	6
1.3 Projenin İnşaat Bileşenleri	8
1.3.1 Türbinler	8
1.3.2 Şalt Sahası	9
1.3.3 Yönetim Binası	9
1.3.4 Yollar	9
1.3.5 Mobil Kırma ve Eleme Tesisi	10
1.3.6 İlişkili Tesisler	10
1.4 YYEP'in Kapsamı ve Hedefleri	11
1.5 Alternatiflerin Değerlendirilmesi	11
2 Düzenleyici Çerçeve	13
2.1 Ulusal Yasal ve Düzenleyici Çerçeve	13
2.1.1 Türk Anayasası	13
2.1.2 Kamulaştırma Kanunu (No. 2942)	13
2.1.3 Orman Kanunu (No. 6831)	18
2.1.4 Mera Kanunu (No. 4342)	18
2.1.5 Kadastro Kanunu (No. 3402)	19
2.1.6 Tarım Reformu Kanunu (No. 3083)	19
2.1.7 Tebligat Kanunu (No. 7201)	19
2.1.8 Tapu Sicili Kanunu (28738 sayılı Resmi Gazete)	19
2.2 Uluslararası Standartlar	20
2.2.1 UFK Performans Standartları	20
2.2.2 AİKB Performans Gereklilikleri	21
2.2.3 KFK Politika ve Prosedürleri	22
2.2.4 Ekvator Prensipleri 4	22
2.3 Ulusal Mevzuat ve Uluslararası Standartlar Arasındaki Boşluk Analizi	23
3 Proje Bileşenleri için Arazi İhtiyacı ve Edinim Süreci	31
3.1 Projenin Arazi İhtiyacı	31
3.2 Özel Arazilerin Edinimi	32
3.3 Ulusal Değerleme Metodolojisi	33
3.3.1 Araziler için Değerleme (Daimi Edinim)	33

3.3.2	Daimi İrtifak için Değerleme	34
3.3.3	Hasat Edilmemiş Ürünler İçin Değerleme	34
3.3.4	Etkilenen Ağaçlar için Değer Tespiti	34
3.3.5	Konut ve Konut Dışı Yapılar için Değerleme	35
3.4	Kamu Arazilerinin Edinimi	35
3.4.1	Ormanlık Alanlar	35
3.4.2	Hazine Arazileri	35
3.4.3	Diğer Kamu Kurumlarına Ait Araziler	35
3.4.4	Mera Alanları	35
3.4.5	Yerleşimlerin Ortak Arazileri	36
3.4.6	Kayıtlı Olmayan Alanlar	36

4 YYEP Hazırlama Veri Toplama Metodolojisi 37

4.1	Çalışmanın Amacı	37
4.2	Veri Toplama Faaliyetleri	37
4.2.1	Toplum Düzeyinde Anket (TDA)	37
4.2.2	Sosyo-Ekonomik Mevcut Durum için Hanehalkı Düzeyinde Anket	37
4.2.3	Varlık Envanteri ve Sayımı	38
4.3	Örnekleme Stratejisi	38
4.4	Sınırlamalar	39

5 Etkilenen Yerleşimler, Haneler, Araziler, Varlıklar, Geçim Kaynakları ve Etki Değerlendirmesi 40

5.1	Nüfus Hakkında Temel Bilgiler	40
5.1.1	Projeden Etkilenen Yerleşimler (PEY)	40
5.1.2	Projeden Etkilenen Haneler (PEH'ler)	41
5.2	Etkilenen Araziler ve Arazi Temelli Geçim Kaynakları	42
5.2.1	Tarım Arazileri ve Çiftçilik	42
5.2.2	Etkilenen Ağaçlar	43
5.2.3	Mera Alanları ve Hayvancılık	43
5.2.4	Orman Alanları ve Doğal Kaynaklardan Yararlananlar	46
5.2.5	Araziye Dayalı Diğer Gelir Getirici Faaliyetler	46
5.3	Etkilenen Binalar	46
5.3.1	Konut Binaları ve Etkilenen Evler	46
5.3.2	Ticari Binalar ve Etkilenen İşletmeler	48
5.3.3	Konut Dışı ve Ticari Yapılar	48
5.4	Topluluk Tesisleri, Kamu Hizmetleri ve Kamu Kolaylıkları	49

6 Yeniden Yerleşim ve Tazminat Stratejisi 50

6.1	Fiziksel Yeniden Yerleşim Stratejisi	50
6.1.1	Fiziksel Yerinden Edilmenin Önlenmesi	50
6.2	Ekonomik Yerinden Edilme Stratejisi	51
6.2.1	Ekonomik Yerinden Edilmenin Önlenmesi	51

6.2.2	Yetkiler ve Uygunluklar	52
6.2.3	Enflasyona Karşı Koruma	54
6.3	İmtiyazlar Matrisi	54
6.4	Uygunluk Kriterleri	61
6.4.1	Uygun PEK'ler	61
6.4.2	Tamamlanma Tarihi	61
6.4.3	YYEP'e yapılan ek(ler)	61
7 Hassasiyet Değerlendirmesi		63
7.1	Hassas Gruplar	63
7.2	Etkilenen Hanelerin Hassas Durumdaki Üyelerinin Belirlenmesi	63
7.3	Hassasiyet Yardımı	63
8 Geçim Kaynakları Restorasyon Planı (GRP)		65
8.1	Geçim Kaynakları Restorasyon Stratejisi	65
8.2	Geçim Kaynakları Restorasyon Araçları	65
8.2.1	Geçici Geçim Desteği (GGD)	65
8.2.2	Yerel İstihdam	65
8.2.3	Tarım ve Hayvancılık Proje Yardımı	66
8.2.4	Arazi Hazırlık Desteği	66
8.2.5	Emlak Vergisi Desteği	66
8.2.6	Eğitimler	66
8.2.7	Mera İyileştirme Projeleri	67
8.3	Uygunluk ve Yetkiler	67
8.3.1	Çoklu Proje Etkisi Altındaki Parsellerin Sahipleri ve Kullanıcıları	67
8.3.2	Etkilenen Kamu Arazilerinin Topraksız Resmi Olmayan Kullanıcıları	68
8.3.3	Geçim Kaynakları Projeden %20'den Fazla Etkilenen PEK'ler	68
8.3.4	20'den Fazla Etkilenen Kendi Arazilerinde Hayvan Otlatan PEK'ler	68
8.3.5	Günlük yaşam ve geçim kaynağını kaybeden PEH'ler	68
8.4	Geçim Kaynakları Restorasyon Programı	68
9 Yardımcı/Tamamlayıcı Uygulama Yöntemleri		71
9.1	Danışma ve Bilgilerin Açıklanması	71
9.2	Şikayet Mekanizması (ŞM) ve Dava Hakkı	72
9.3	Arazi Edinimi Rehberi (AER)	75
9.4	İzleme ve Değerlendirme (İ&D)	75
10 Uygulama Sorumlulukları ve Finansman		78
10.1	Roller ve Sorumluluklar	78
10.2	Uygulama Dönemi Çerçevesi	80
10.3	Tahmini Bütçe	81

11 EKLER 82

A. Varlık Envanteri ve Sayımı 83

A.1 Varlık Envanteri ve Sayımı & YYEP Uygulama Tablosu	83
--	----

B. Arazi Edinim Belgeleri 84

B.1 Cumhurbaşkanlığı'nın Acele Kamulaştırma Kararı	84
B.2 Kara Giriş Protokolü Şablonu	87

C. YYEP Hazırlama Saha Çalışmasından Elde Edilen Veriler 88

C.1 YYEP Hazırlama Saha Çalışması Fotologu	88
C.2 İnşaat İşleri İçin Geçişte İnsan Kaynakları	92
C.3 PEH Üyelerinin Sosyo-Demografisi (HLS, 2024)	92
C.4 Belirlenen Ormanlık Alan Kullanıcıları Projenin Arazi Ediniminden Etkilenebilir	95

D. Tahmini Bütçe 96

D.1 YYEP Uygulaması için Tahmini Bütçe	96
--	----

Tablolar

Tablo 1-1- Proje Bileşenlerinin Konumları	8
Tablo 1-2- Proje Tasarım Parametreleri	9
Tablo 2-1- Türk Hukuku ile UFK - AİKB Politikaları Arasındaki Temel Boşluklar	24
Tablo 3-1- Projenin İhtiyaç Duyduğu Araziler	32
Tablo 4-1- Örnekleme Stratejisi	38
Tablo 5-1- PEY'lerin Nüfusları	40
Tablo 5-2- PEY'lerin Geçim Kaynakları	40
Tablo 5-3- Muhtarların Yerleşim Yerlerinde Arazi Edinimine İlişkin Bilgileri	41
Tablo 5-4- Ana ve Yardımcı (3) Geçim Kaynakları	41
Tablo 5-5- PEH'lerin Ana Harcama Konuları	42
Tablo 5-6- PEH Temsilcilerinin Olumsuz Etki Beklentileri	42
Tablo 5-7- PEY'lerdeki Hayvancılık Faaliyetlerine İlişkin Sayılar	43
Tablo 5-8- PEY'lerdeki Kümes Hayvanları ve Kovan Sahipliklerine İlişkin Sayılar	44
Tablo 5-9- PEY'lere Göre Hayvansal Ürünlerin Üretim Amaçları	44
Tablo 5-10- PEY'lerin Meralar Üzerindeki Etkileri	44
Tablo 5-11- Meraların Hayvan Otlatmak için Kullanılması	45
Tablo 5-12- Mera Alanları/Otlatma Alanları Üzerindeki Etkiler	45
Tablo 5-13- Yerleşim Yerlerine Göre Mera Alanları/Otlatma Alanları Üzerindeki Etkiler	45
Tablo 5-14- PEY'lerin Meralar Üzerindeki Etkileri	46
Tablo 5-15- Ormana Yarar Sağlayan Faaliyetler	46

Tablo 5-16- Kamulaştırma Sınırları Dışında Kalan ve Proje Bileşenlerine Çok Yakın Olan Evler	48
Tablo 5-17- Projeden Etkilenen Yapılar (Konut ve Ticari Olmayan)	48
Tablo 6-1- YYEP 'in Hak Sahipliği Matrisi (HSM)	55
Tablo 7-1- Hanehalkı Üyelerinin Hassasiyetleri	63
Tablo 7-2- Hassas Gruplara Göre Hassasiyet Yardımları	64
Tablo 8-1- Geçim Kaynaklarının Yeniden Yapılandırılması Programı	69
Tablo 9-1- YYEP İzleme ve Değerlendirme Programı	76
Tablo 9-2- YYEP Göstergeleri	76
Tablo 10-1- YYEP Uygulaması için Roller ve Sorumluluklar	78
Tablo 10-2- YYEP-GRP Uygulama Takvimi	80

Şekiller

Şekil 1-1- Balıkesir ve Çanakkale İllerinde Bağlantı Yolları ve ENH Dahil Proje Bileşenleri	7
Şekil 3-1- Etkilenen Parsellerin Yüzölçümüne Göre Dağılımı	31
Şekil 5-1- Halılar'da içinde bir ev bulunan 101/155 numaralı parsel	47
Şekil 5-2- Kocaseyit'te ticari binaların bulunduğu 564/8 numaralı parsel	48
Şekil 9-1- YYEP Bilgilendirme Adımları	72
Şekil 9-2- Dış Şikayet Mekanizması Sürecinin Adımları	74

Kısaltmalar

ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
CIMER	Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi
TİG	Topluluk İrtibat Görevlisi
TDA	Toplum Düzeyinde Anket
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
KFK	ABD Uluslararası Kalkınma Finansmanı Kurumu
TFE	Tüketici Fiyat Endeksi
ÇS	Çevresel ve Sosyal
AIKB	Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası
ÇED	Çevresel Etki Değerlendirmesi
HSM	Hak Sahipliği Matrisi
Enerjisa Üretim	Enerjisa Üretim Santralleri Anonim Şirketi
EP	Ekvator Prensipleri
EPFK'ler	Ekvator Prensipleri Finansal Kurumlar
ÇSED	Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirmesi
ÇSPP	Çevresel ve Sosyal Politika ve Prosedürler (ÇSPP)
ENH	Enerji Nakil Hattı
AER	Arazi Edinimi için Rehberlik
ŞM	Şikayet Mekanizması
HDA	Hanehalkı Düzeyinde Anket
SG	Sağlık ve Güvenlik
UFK	Uluslararası Finans Kurumu
UFKŞ	Uluslararası Finans Kuruluşları
APG	Anahtar Performans Göstergesi
AE	Arazi Edinimi
AEAKİKGÇ	Arazi Edinimi, Arazi Kullanımına İlişkin Kısıtlamalar ve Gönülsüz Yeniden Yerleşim Çerçevesi
GRP	Geçim Kaynakları Restorasyon Planı
I&D	İzleme ve Değerlendirme
TOB	Tarım ve Orman Bakanlığı
ÇŞİDB	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
ÇŞB	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
ETKB	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
Ug	Geçerli değil
STK	Sivil Toplum Kuruluşu

PEİ	Projeden Etkilenen İşletmeler
PEK	Projeden Etkilenen Kişi
PEY	Projeden Etkilenen Yerleşim
PEH	Projeden Etkilenen Haneler
KİT	Kamu İstişare Toplantıları
PG	Performans Gereklilikleri (AİKB)
Proje Şirketi	Enerjisa Üretim Santralleri Anonim Şirketi
PS	Performans Standartları (UFK)
YYEP	Yeniden Yerleşim Eylem Planı
YYU	Yeniden Yerleşim Uzmanı
PKP	Paydaş Katılım Planı
SGS	Sosyal Güvenlik Sigortası
TEİAŞ	Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
RES	Rüzgar Enerji Santrali
YEKA	Rüzgar Enerjisine Dayalı Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanları

Terimler

Nüfus sayımı-	Arazi edinimi ve ilgili etkilerden etkilenecek nüfusun tam ve doğru bir şekilde sayılması. Nüfus sayımı, Projeden Etkilenen Kişilerin (PEK) sayısını ve varlıklarını tespit etmek ve belirlemek için yapılan bir saha araştırması anlamına gelir.
Tazminat-	Varlığın değiştirilmesi gereken zamanda bir proje tarafından edinilen veya etkilenen bir varlık veya kaynak için nakit veya aynı ödeme.
Tamamlanma tarihi-	Projeden etkilenen kişilerin nüfus sayımı ve varlık envanterinin tamamlanma tarihi. Son tarihten sonra Proje alanını işgal eden kişiler tazminat ve/veya yeniden yerleşim yardımı almaya uygun değildir. Benzer şekilde, varlık envanterinin tamamlandığı tarihten veya karşılıklı olarak mutabık kalınan alternatif bir tarihten sonra kurulan sabit varlıklar (inşa edilmiş yapılar, mahsuller, meyve ağaçları ve ormanlık alanlar gibi) tazmin edilmeyecektir.
Ekonomik Yerinden Edilme-	Bir projenin veya ilgili tesislerinin inşası veya işletilmesinden kaynaklanan arazi edinimi veya kaynaklara (arazi, su veya orman) erişimin engellenmesi nedeniyle gelir akışlarının veya geçim kaynaklarının kaybı.
Uygunluk-	Hangi etkilenen kişilerin yeniden yerleşim sonucunda tazminat, yeniden yerleşim yardımı ve/veya diğer faydaları almaya hak kazandığını belirleyen kriterleri ifade eder. Yasaların yanı sıra YYEP tarafından da düzenlenmektedir.
İmtiyazlar-	Projeden etkilenen kişi, hane, grup ve/veya topluluklara YYEP'de teklif edilen tazminat.
Resmi olmayan kullanıcı-	Konut, iş ve/veya diğer amaçlarla işgal ettikleri arazi üzerinde tanınabilir hiçbir yasal hakkı veya talebi olmayan kişileri ifade eder. Arazi tazminatı almaya uygun değildir ancak yapı ve iyileştirme kaybı, ürün kaybı ve geçici geçim desteği için tazminat almaya hak kazanırlar.
Arazi edinimi-	Mülkün doğrudan satın alınmasını ve/veya irtifak hakkı veya geçiş hakkı gibi erişim haklarının edinilmesini içerir.
Arazi kamulaştırması-	Bir kamu otoritesinin, genellikle tazminat karşılığında, bir kişi, hane halkı veya topluluğun işgal ettiği veya başka bir şekilde kullandığı arazi üzerindeki haklarından feragat etmesini gerektiren süreç.
Lisans alanı-	Proje kapsamında lisans alanı, rüzgar enerjisi santralının geliştirileceği belirli bir coğrafi bölgeyi veya arazi alanını ifade etmektedir. Bu alan, rüzgar türbinleri ve erişim yolları, şalt sahası ve enerji nakil hatları gibi ilgili altyapı dahil olmak üzere Proje için gerekli her şeyi kapsamaktadır.
Geçim kaynaklarının restorasyonu-	Gönülsüz yeniden yerleşimin neden olduğu ekonomik yerinden edilmeyi azaltmak için, geçim kaynaklarını geri kazandırma süreci etkilenen kişilerin ve/veya toplulukların haklarını belirler ve bunların şeffaf, tutarlı ve adil bir şekilde sağlanmasını ve geçim kaynaklarını yeniden kurlmaları için yeterli fırsat verilmesini sağlar.
Piyasa değeri-	Etkilenen kişi ve toplulukların kaybettikleri varlıkları benzer değerde yeni varlıklarla değiştirebilmeleri için gereken değer.

Etki azaltıcı önlem-	Etkilerin, etkilenen insanların geçim kaynakları üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek için alınacak önlemleri ifade eder.
Projeden Etkilenen Kişi (PEK)-	Bir projenin uygulanması sonucunda, inşa edilmiş bir yapıya, araziye (konut, tarım veya mera), yıllık veya çok yıllık mahsullere, ağaçlara veya diğer sabit veya taşınabilir varlıklara sahip olma, bunları kullanma veya bunlardan başka bir şekilde yararlanma hakkını tamamen veya kısmen, kalıcı veya geçici olarak kaybeden herhangi bir kişi. Proje için kullanılan arazilerin sahipleri, kullanıcıları ve yararlanıcıları bu YYEP'de doğrudan PEK'ler (Projenin arazi ediniminden doğrudan etkilenen) olarak tanımlanırken, PEY'lerde yaşayan ve/veya çalışan dolaylı olarak etkilenen topluluklar dolaylı-PEK'ler olarak adlandırılmaktadır.
Projeden Etkilenen Yerleşim (PEY)-	Bunlar, Projenin arazi kullanımı veya çevresel etki alanındaki yerleşim yerleri ve kasabalarıdır. Bu yerleşimlerin sınırları içinde yer alan özel araziler, kamu arazileri, ortak mülkler Projeden etkilenmektedir.
Fiziksel yer değiştirme-	Etkilenen kişi(ler)in başka bir yere taşınmasını gerektiren bir projeye ilişkili arazi ediniminden kaynaklanan barınak ve varlık kaybı.
Değiştirme maliyeti-	Kaybedilen varlıklar için tazminat oranı, tam ikame maliyeti, yani varlıkların piyasa değeri artı işlem maliyetleri üzerinden hesaplanmalıdır. Arazi ve yapılarla ilgili olarak, UFK "yenileme maliyetlerini" şu şekilde tanımlamaktadır <ul style="list-style-type: none">- Tarım arazisi: Etkilenen arazinin yakınında bulunan eşit verimli kullanıma veya potansiyele sahip arazinin piyasa değeri, artı etkilenen arazinininkine benzer veya daha iyi bir seviyeye hazırlama maliyeti, artı herhangi bir kayıt ve transfer vergisinin maliyeti;- Kentsel alanlardaki araziler - tercihen etkilenen arazinin yakınında bulunan benzer veya iyileştirilmiş kamu altyapı tesisleri ve hizmetlerine sahip, eşit büyüklük ve kullanımdaki arazinin piyasa değeri, artı her türlü kayıt ve devir vergilerinin maliyeti;- Ev ve kamu yapıları - etkilenen yapıya benzer veya daha iyi bir alana ve kaliteye sahip yeni bir yapı satın alma veya inşa etme veya kısmen etkilenen bir yapıyı onarma maliyeti, işçilik ve müteahhit ücretleri ile her türlü kayıt ve devir vergisi dahil. Yenileme maliyetinin belirlenmesinde, varlığın amortismanı ve kurtarma malzemelerinin değeri dikkate alınmaz ve Projeden elde edilecek faydaların değeri etkilenen bir varlığın değerlemesinden düşülmez.
Yeniden Yerleşim-	Arazi alımı ve erişimin kısıtlanmasından kaynaklanan tüm doğrudan ekonomik ve sosyal kayıpları ve bunların sonucunda ortaya çıkan telafi edici ve iyileştirici önlemleri kapsar. Projeye ilgili arazi edinimi veya arazi kullanımına getirilen kısıtlamalar fiziksel yerinden edilmeye (yer değiştirme, konut arazisi kaybı veya barınak kaybı), ekonomik yerinden edilmeye (gelir kaynaklarının veya diğer geçim kaynaklarının kaybına yol açanlar da dahil olmak üzere arazi, varlık veya varlıklara erişim kaybı) veya her ikisine birden neden olabilir.
Yeniden Yerleşim Eylem Planı (YYEP)-	Bir proje sağlayıcısının veya diğer sorumlu kuruluşun olumsuz etkileri azaltmak, kayıpları telafi etmek ve bir yatırım projesinden etkilenen kişi ve topluluklara kalkınma faydaları sağlamak için izleyeceği prosedürleri ve gerçekleştireceği eylemleri belirttiği belge.
Yeniden Yerleşim Çerçevesi-	Proje Şirketi tarafından arazi edinimi/kamulaştırma ile ilgili potansiyel sosyal riskleri ve etkileri ele almak ve dokuz proje paketi için arazi edinimi ve yeniden yerleşim etkilerini uluslararası standartlara göre yönetmek üzere bir belge hazırlanmıştır.

Paydaşlar- Bir projeye ilgilenen ve potansiyel olarak projeden etkilenen veya projeyi etkileme kabiliyetine sahip tüm bireyler, gruplar, kuruluşlar ve kurumlar.

Ek ödeme- Ulusal kamulaştırma süreçlerinin bir sonucu olarak, PEK'lere Devlet tarafından tazminat ödenmektedir. Bu tazminat, yeniden yerleşim uzmanları tarafından PS5 ve PR5'e uygunluk açısından değerlendirilir. Bu değerlendirme sonucunda, tam ikame maliyetinde tazminat için YYEP-GRP fonundan yapılması gereken ek ödemeye üst ödeme denir.

Hassas gruplar- Cinsiyet, etnik köken, yaş, fiziksel veya zihinsel engellilik, ekonomik dezavantaj veya sosyal statü nedeniyle yeniden yerleşimden diğerlerine göre daha olumsuz etkilenebilecek ve yeniden yerleşim yardımı ve ilgili kalkınma yardımlarını talep etme veya bunlardan yararlanma becerileri sınırlı olabilecek kişiler.

1 Giriş

1.1 Projenin Arka Planı

Enerji, üretim süreçlerinin yanı sıra insan yerleşimleri için de önemli bir role sahiptir ve artan nüfus ve endüstriyel faaliyetlerle birlikte enerjiye olan talep de büyük ölçüde artmaktadır. Bu nedenle enerji kullanımı, bir ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasının ve büyüme potansiyelinin temel göstergelerinden biridir. Elektrik enerjisinin günlük hayatta yaygın olarak kullanılmasına duyulan ihtiyaç nedeniyle, ülkelerdeki elektrik enerjisi kullanım miktarı toplumsal gelişmişliğin önemli bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Yenilenebilir kaynakların etkin ve verimli kullanımı, enerji arz güvenliği, hava-su-toprak kirliliği, yaşam standartları, ithalata bağımlılık oranları gibi faktörleri etkileyerek ülkelerin ekonomik koşullarını etkilemektedir. Bu nedenle Türkiye rüzgar enerjisine önemli yatırımlar yapıyor. Enerjisa Üretim Santralleri Anonim Şirketi, "Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanları (YEKA) Yönetmeliği" ve Rüzgar Enerjisine Dayalı Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanları (YEKA) ve Toplam Bağlantı Kapasitelerinin Tahsisi" kapsamında 30 Mayıs 2019 tarihinde Çanakkale Bağlantı Bölgesinde yatırım yapmaya hak kazanmıştır¹. Bu karar üzerine Enerjisa Üretim Santralleri Anonim Şirketi ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB) arasında 09 Mart 2020 tarihinde "YEKA Kullanım Hakları Sözleşmesi" imzalanmıştır. Akabinde, Enerjisa Üretim Santralleri Anonim Şirketi tarafından Çanakkale Bağlantı Bölgesi için imzalanan "YEKA Kullanım Hakkı Sözleşmesi" 03 Haziran 2021 tarihinde imzalanan devir sözleşmeleri ile Enerjisa Enerji Üretim Anonim Şirketi'ne ("Enerjisa Üretim" veya "Proje Şirketi") devredilmiştir.

1.2 Proje Tanımı

Enerjisa Üretim tarafından Çanakkale İli, Yenice İlçesi, Armutçuk Mahallesi ve Balıkesir İli, Büyükşapçı Mahallesi'nde 20 türbin ve 84 MW_m toplam kurulu güce sahip Armutçuk Rüzgar Enerji Santrali (RES) Projesi'nin ("Proje") hayata geçirilmesi planlanmaktadır. Proje, Enerjisa Üretim tarafından başlatılan ve Türkiye'nin batısındaki Ege ve Marmara Bölgelerinde yer alan toplam 180 rüzgar türbininden oluşan 750 MW toplam kurulu güce sahip dokuz projelik rüzgar enerjisi yatırım paketinin bir parçası olup, bölgenin rüzgar enerjisi potansiyelini değerlendirmeyi ve ulusal stratejiye ve bölge ekonomisine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Projenin teknik ve yönetim detayları için Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirme raporuna (ÇSED) bakınız.

Proje bileşenleri 20 türbin, bir şalt sahası, Proje yolları (örneğin, erişim ve saha yolları), 68,75 ton/saat kapasiteli bir mobil kırma ve eleme tesisi (gerekliğinde kullanılmak üzere) ve Proje ortak tesisi olarak bir enerji nakil hattından (ENH) oluşmaktadır².

Proje aşağıdaki çalışmaları içerecektir-

- Proje için 20 rüzgar türbini ve ilgili parçalar (örneğin kablolama sistemleri), bir şalt sahası, bir idari bina, erişim ve saha yolları ve Enerji Nakil Hattı (ENH) inşaatı; ve
- 20 türbinli Armutçuk RES'in işletilmesi.

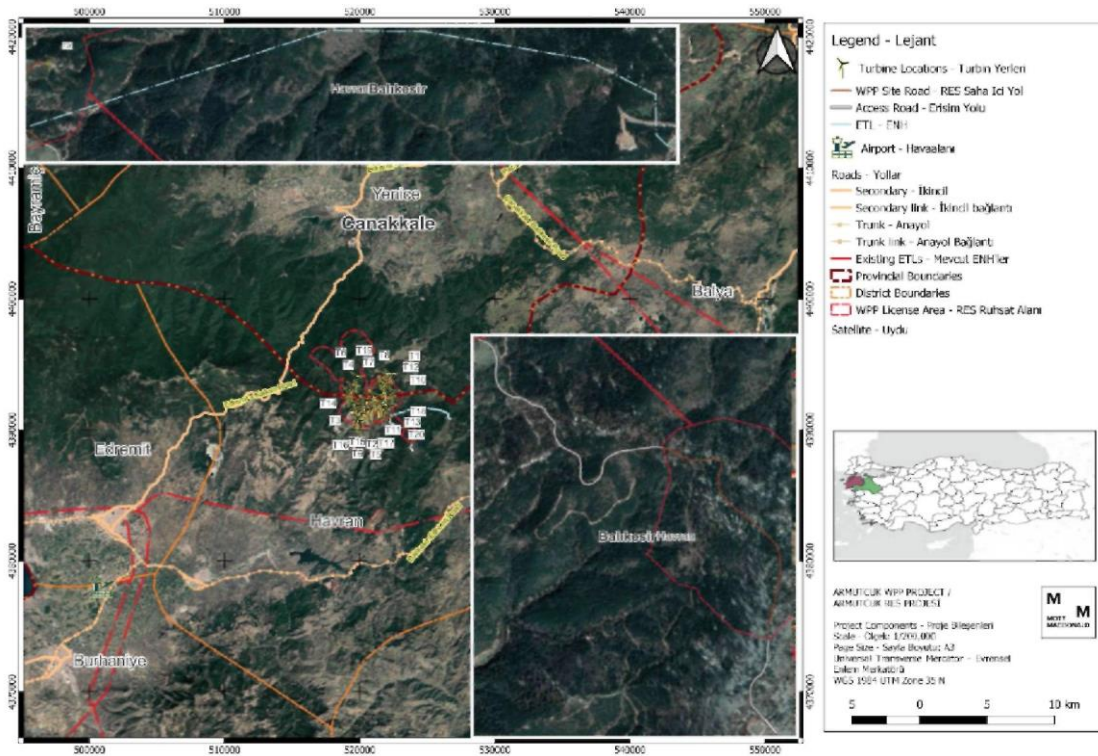
¹ 07.11.2018/30588 Tarih/No'lu Resmi Gazete'de Yayımlanmıştır

² 68.75 ton/saat kapasiteli mobil kırma ve eleme tesisi Ulusal Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) Çalışmasına dahil edilmiştir.

Proje takvimine göre inşaat aşamasının 16 ay sürmesi beklenmektedir. Projenin inşaatına 2024 yılının üçüncü çeyreğinde Proje yollarının inşası ile başlanmış olup, 2025 yılının ikinci çeyreğinde tamamlanması ve 2025 yılının ikinci çeyreğinin sonunda işletmeye alınması planlanmaktadır. İşletme aşamasının süresi 49 yıl olacaktır.

Proje kapsamında lisans alanı, rüzgar enerjisi santralının geliştirileceği belirli bir coğrafi bölgeyi veya arazi alanını ifade etmektedir. Bu alan, rüzgar türbinleri ve erişim yolları, şalt sahası ve enerji nakil hatları gibi ilgili altyapı dahil olmak üzere Proje için gerekli her şeyi kapsamaktadır. Buna ek olarak, rüzgar türbinlerinin yerleşim bölgeleri, yollar veya diğer hassas yerler gibi belirli alanlardan uzakta yerleştirilmesi gereken minimum mesafe olarak tanımlanan gerileme bölgesi de lisans alanı içerisinde konumlandırılan bileşenler arasında yer almaktadır. Bu mesafe hava, gürültü, gölge titreşimi, buz ve kanat fırlatması gibi potansiyel etkileri azaltmak için belirlenmiştir. Kullanılan tüm hesaplama yöntemleri, değerlendirme metodları, varsayımlar, uluslararası standartlar Projenin ÇSED Raporunda verilmiştir. Aksama bölgesinin değerlendirilmesi, Proje ruhsat alanında bulunan yapıları da kapsamaktadır. Buna göre, geri görünüm bölgesinde yer alan alanlar YEKA yönetmeliğine tabidir ve alanda herhangi bir faaliyet gerçekleştirilmeden önce (örneğin, konut inşaatı ve tarımsal üretim) ilgili kurumun onayının alınması gerekmektedir. Bu tür faaliyetler, toplum sağlığı ve güvenliği sorunları için engel bölgesinde kısıtlanabilir.

Proje ruhsat alanı, Türkiye'nin Ege ve Marmara bölgelerinde yer alan Çanakkale ve Balıkesir illeri içerisinde kalmaktadır. Aşağıda verilen şekil, erişim yolları ve ENH dahil olmak üzere Proje bileşenlerinin konumlarını göstermektedir

Şekil 1-1- Balıkesir ve Çanakkale İllerindeki Bağlantı Yolları ve ENH dahil Proje Bileşenleri

1.3 Projenin İnşaat Bileşenleri

Proje bileşenleri 20 türbin, bir şalt sahası, Proje yolları (örneğin erişim ve saha yolları), 68,75 ton/saat kapasiteli bir mobil kırma ve eleme tesisi ve Proje'ye bağlı bir tesis olarak bir enerji nakil hattından (ENH) oluşmaktadır.

Ana Proje bileşenlerinin (örneğin türbinler) konumları aşağıda listelenmiştir

- T1, T2, T3, T6, T8, T10, T11, T12, T13, T17, T18, T19 ve T20 numaralı türbinler Çanakkale'nin Yenice ilçesinde yer almaktadır;
- T4, T5, T7, T9, T14, T15 ve T16 türbinler Balıkesir'in Havran ilçesinde yer almaktadır.

Ayrıca, Proje birimlerine ve Proje alanına erişimi sağlayacak saha içi erişim yollarına olan ihtiyaç, yeni yollar açılarak ve/veya Proje alanı içindeki mevcut yollar iyileştirilerek/genişletilerek karşılanacaktır.

Tablo 1-1- Proje Bileşenlerinin Konumları

İl	İlçe	Yerleşim	Türbinler	Şalt Sahası ve Yönetim Binası	Yollar
Çanakkale	Yenice	Armutçuk	X		X
Balıkesir	Havran	Halılar	X	X	X
Balıkesir	Havran	Kocaseyit	X		X

1.3.1 Türbinler

Proje, ulusal şebeke sistemine verilecek maksimum 84 MWm lisanslı güç kapasitesi sağlamak için 20 yatay eksenli rüzgar türbininin (YERT) inşası ve işletilmesini içermektedir. Tablo 1.2, kullanılan türbin tiplerine uygun olarak Proje için belirlenen ve kabul edilen tasarım parametrelerinin bir özetini sunmaktadır.

Tablo 1-2- Proje Tasarım Parametreleri

Tasarım Parametresi	Enercon GmbH
Genel	
Proje üretim kapasitesi	84 MW
Teknoloji türü	Yatay Eksenli Rüzgar Türbini (YERT)
Rüzgar türbini sayısı	20
Rüzgar türbini tipi	ENERCON E-138EP3
Nominal güç	4200 kW
Rüzgar sınıfı (IEC)	S
Tasarım hizmet ömrü	25 yıl
Kesme rüzgar hızı	2.5 m/s
Kesme rüzgar hızı	28 m/s
Kesintili rüzgar hızı	2.0 m/s -28 m/s
Dönme hızı	10.8 rpm
Normal çalışma için ortam sıcaklığı	-10°C ila +40°C
Ses gücü seviyesi	99.0-106,0 dB(A)
Rotor	
Rotor Kanat Sayısı	3
Rotor Çapı	138.6 m
Süpürülmüş Alan	15,085 m ²
Rotor Eksen Açısı	V
Toplam Kanat Uzunluğu	69 m
Rotor Kanat Malzemesi	Kompozit fiberglas
Kule	
Göbek Yüksekliği (HH)	111 m
Uç Yüksekliği	179.25 m

Kaynak- Projenin Taslak ÇSED Raporu, 2023

1.3.2 Şalt Sahası

Rüzgar türbinleri, çapraz bağlantılı bir kablolama sistemi aracılığıyla şalt panellerinden Proje alanı içinde bulunan bir şalt sahasına bağlanacaktır. Türbinler ve şalt sahası arasındaki bağlantı, toprağa gömülü yeraltı iletim kabloları kullanılarak yapılacaktır. Şalt sahası Balıkesir, Havran, Halılar 101/5 parsel üzerinde yer alacaktır.

1.3.3 Yönetim Binası

Proje için şalt sahası alanında bir idare binası inşa edilecektir. İdare binası ENERCON SCADA sistemi odası, Projenin izlenmesi için bir çalışma istasyonu ve gerekli görülen bakım personeli için tesisler ile depolama alanlarından oluşacaktır. İdare binası, sadece teknik değil idari personel de dahil olmak üzere tam operasyonel personel görevlendirmek üzere tasarlanmıştır.

1.3.4 Yollar

Erişim yolları ve saha yolları olmak üzere iki tür Proje yolu bulunmaktadır. Erişim yolları, mevcut ulaşım yolunun sonu ile saha yollarının başlangıcı arasındaki yolu kapsarken, saha yolları Proje alanındaki rüzgar türbinleri boyunca uzanan yolu kapsamaktadır.

Proje Ulusal ÇED Raporu'nda da belirtildiği üzere, Proje ruhsat alanı dışında kalan alanlara erişim için ek yolların açılması gerekecektir inşaat aşaması; ve gerekli görüldüğü takdirde mevcut yollarda iyileştirmeler yapılacaktır.

Proje alanına bağlantı D230 Karayolu Bağlantısı ve Büyükşapçı Yerleşimi üzerinden bağlantı yolları ile sağlanacaktır. Ulusal ÇED'e göre, Proje kapsamında, çoğunluğu mevcut yolların bir parçası olan 22.964 m yolun kullanılması planlanmaktadır. İnşaat aşamasında yaklaşık 11.476 m yol için genişletme ve iyileştirmeler yapılacak ve imar planlarına uygun olarak yaklaşık 11.488 m'lik yeni yollar inşa edilecektir. Bu bağlantı yolları ÇSED Raporunda ve Danışman tarafından hazırlanan bu YYEP'de "erişim yolları" olarak tanımlanmıştır.

Yollar için kullanılacak araziler için kamulaştırma planı hazırlanmış ve bu YYEP'e dahil edilmiştir.

1.3.5 Mobil Kıırma ve Eleme Tesisi

Proje kapsamında türbinlerin inşası sırasında çıkarılacak fazla hafriyat malzemesinin bir kısmı türbin platform alanlarında geçici olarak depolanacak ve geri dolgu işleri için yeniden kullanılacaktır.

İnşaat faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilecek zemin gevşetme faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan fazla hafriyat malzemesinin boyutlandırılarak yeniden kullanılması amacıyla inşaat aşamasında 68,75 ton/saat kapasiteli bir mobil kırma eleme tesisi kurulacaktır. Mobil kırma eleme tesisinden alınan malzemenin nakliyesi kamyonlarla sağlanacaktır.

1.3.6 İlişkili Tesisler

Proje bileşenlerine ek olarak, Proje faaliyetleri, üretilen elektriğin ulusal şebekeye bağlanması için enerji nakil hattının (ENH) yapımını da kapsamaktadır. ENH EnerjiSA tarafından inşa edilecek, ancak bağlantı tamamlandıktan sonra mülkiyet Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi'ne (TEİAŞ) geçecektir. Danışmana, ENH için izin sürecinin Ulusal ÇED'in hazırlanması da dahil olmak üzere TEİAŞ tarafından yönetildiği bilgisi verilmiştir. RES'in izin süreçleri tamamlandıktan sonra ENH'nin kamulaştırma süreci başlayacaktır.

Proje bileşenlerine ek olarak, Proje faaliyetleri, üretilen elektriğin ulusal şebekeye bağlanması için enerji nakil hattının (ENH) yapımını da kapsamaktadır. ENH, Enerjisa Üretim tarafından inşa edilecek, ancak bağlantı tamamlandığında mülkiyet Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi'ne (TEİAŞ) geçecektir. Danışman, ENH için izin sürecinin TEİAŞ tarafından yönetildiği konusunda bilgilendirilmiştir. Proje Şirketi, 22 Ekim 2023 tarihli Nihai Proje Tanıtım Belgesini sunmuştur. Ancak, ÇŞB tarafından verilen karar henüz temin edilmemiştir. Danışman ile paylaşılan bilgilere göre, ÇŞB'den ÇED kararının alınması için hedef tarih 13 Eylül 2024'tür. RES'in izin süreçleri tamamlandıktan sonra ENH'nin kamulaştırma süreci başlayacaktır.

Proje Şirketi tarafından sağlanan belgelere göre Proje, halihazırda TEİAŞ tarafından işletilen Şapdağı Trafo Merkezi'ne bağlantı için 5,5 km uzunluğunda 154 kV tek devreli bir enerji iletim hattından (ENH) oluşmaktadır.

Bu aşamada, ENH Proje ile İlişkili Tesis olarak tanımlanan tek tesistir. Taş ocakları, ariyet ocakları, atık su arıtma tesisi, düzenli depolama sahası vb. gibi projeye ilişkili başka bir tesis düşünülmeyecektir.

Bu YYEP, ENH'lerden etkilenen arazileri kapsamamaktadır çünkü bunlar bilinmemektedir. ENH'lerden kaynaklanan yer değiştirmenin etkisi, bu YYEP'e yapılacak bir Ek ile yönetilecektir.

1.4 YYEP'in Kapsamı ve Amaçları

Proje Şirketi, dokuz projelik paket kapsamındaki Projenin uygulanmasına ilişkin olarak Uluslararası Finans Kuruluşlarından (UFK) uluslararası finansman kredisi aramakta ve Projeyi finansman için potansiyel UFK'lara önermektedir. Proje Kreditorleri, bir projeyi finanse etme taahhütleri uyarınca, finanse edilen projelerde sürdürülebilir sonuçlar elde etmek için projelerle ilişkili potansiyel çevresel ve sosyal riskleri ve etkileri yönetmek için gereklilikler belirler. Bu nedenle Proje Şirketi, bir Yeniden Yerleşim Çerçevesi (YYÇ) hazırlayarak arazi edinimi ve yeniden yerleşim etkilerini uluslararası standartlara göre yönetmeyi planlamıştır. Bu YYEP, dokuz proje paketi için hazırlanan YYÇ'deki ilke ve taahhütlere uygun olarak Armutçuk RES için özel olarak hazırlanmıştır.

GRP'yi de içeren bu YYEP, projenin arazi temelli olumsuz sosyo-ekonomik risk ve etkilerini ele almak için hazırlanmıştır. YYEP'in özel hedefleri aşağıdakilerdir:

- Arazi kamulaştırmasını düzenleyen ulusal mevzuat ve uluslararası standartlar hakkında bilgi sağlamak,
- Potansiyel arazi kaynaklı etkileri ve bunların büyüklüğünü, hassas gruplar da dahil olmak üzere etkilenen tarafları tanımlamak,
- Arazi edinimi (AE) sürecinin adımlarını ve kurumsal düzenlemeleri ortaya koymak,
- Potansiyel hakların tanımlanması ve yeniden yerleşim/tazminat paketinin hedeflerine ulaşılması için bir strateji hazırlanması,
- Varlıkların zamanında edinilmesini, tazminat ödenmesini ve Projeden Etkilenen Kişilere (PEK'ler) diğer faydaların sunulmasını sağlamak için bir uygulama planı sunmak,
- Proje planlama ve uygulamasında danışma, katılım ve şikayet mekanizmaları hakkında bilgi sağlamak,
- YYEP'in uygulanması için gerekli kaynaklar için bütçe sağlamak ve
- Yeniden yerleşim uygulamasının katılımı, denetimi, izlenmesi ve değerlendirilmesi için bir plan sağlamak.

Bu rapor Mott MacDonald'ın bir alt yüklenicisi olan CE Danışmanlık tarafından hazırlanmıştır. CE Danışmanlık, YYEP kapsamında saha çalışmasını ve rapor yazımını gerçekleştirmiştir.

1.5 Alternatiflerin Değerlendirilmesi

YEKA sözleşmesi 9 Mart 2020 tarihinde imzalanmış ve Projenin bulunduğu bölge Enerjisa Enerji Üretim Tesisleri AŞ'ye devredilmiştir. Bu nedenle Proje alanı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Enerji İşleri Genel Müdürlüğü tarafından belirlenmiş olup alternatif bir alan düşünülmemiştir.

Projenin konum alternatifine ek olarak, Proje bileşenlerinin Proje alanı içindeki konumu da önem taşımaktadır. Rüzgar türbinlerinin yerleri ön lisans başvuru aşamasında belirlenmiştir. Proje için ön lisansın alınmasının ardından, Ulusal ÇED süreci sırasında, Proje bileşenlerinin konumlarının, belirlenen alanlardan kaçınma, kültürel miras unsurları, kuş göç yolları, toplum sağlığı ve güvenliği unsurlarının yanı sıra toplumun kabulü, fiziksel yer değiştirme koşulları vb. dahil olmak üzere çeşitli çevresel ve sosyal faktörler açısından ayrıntılı değerlendirilmesi yapılmıştır. Buna göre, Proje'nin başlangıcında planlanan türbin koordinatları değiştirilmiştir. Söz konusu değişiklik 17 Haziran 2022 tarihinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Enerji İşleri Genel Müdürlüğü'ne bildirilmiş ve Önlisans'ta "Değişiklik Öncesi Durum" ve "Değişiklik Sonrası Durum" olarak belirtilmiştir.

Rüzgar türbini yerlerinde yapılan değişiklikler sonucunda, bu ÇSED Raporuna konu olan Proje alanı ve türbin yerleri, Projenin gerçekleştirilmesi için en uygun yerler olarak seçilmiştir.

Kısacası, Proje Şirketi'nin tasarım aşamasında yeniden yerleşimi önlemeye ve en aza indirmeye yönelik proaktif girişimleri şunlardır

- Fiziksel yeniden yerleşimin önlenmesi/azaltılması,
- En az sayıda özel arazinin etkileneceği şekilde tasarım yapmak,
- Mümkün olduğunca yeni erişim yolları açmaktan kaçınmak ve mevcut yolları takip etmek ve
- Meralar, tarım arazileri ve konutlardan mümkün olduğunca uzaklaşmak

2 Düzenleyici Çerçeve

2.1 Ulusal Yasal ve Düzenleyici Çerçeve

2.1.1 Türk Anayasası

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 46. Maddesi, "Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Sorumluluklar" başlıklı 3. Bölümünün 3. Alt Bölümünde kamulaştırma konusunu ele almaktadır. Madde, bir kalkınma projesi kamu yararına hizmet ettiğinde, hükümetin kamulaştırma sürecini başlatma ve yürütme yetkisine sahip olduğunu belirtmektedir. Tüm hidroelektrik, havaalanı, otoyol ve diğer yollar ve benzeri büyük ölçekli altyapı projelerinin kamu yararına olduğu kabul edilir ve 46. Maddeye temel oluşturur. 46. Madde, Kamulaştırma Kanunu'na ayrılmıştır.

Anayasa'nın ilgili maddesi, özel durumlar haricinde, tazminat bedelinin ve kararlaştırılan artırılmış değerlerin kullanıcılara tam ve nakit olarak ödeneceğini belirtmektedir. Satın alınan arazide tarım yapan çiftçilerin tazminatları her halükarda tam ve nakit olarak ödenir. Kamu arazilerindeki özel kullanıcılar, hükümetle resmi bir kiralama anlaşması yapmadıkları sürece yerel yasa veya yönetmeliklere tabi değildir.

Arazinin kamu yararı için edinildiği durumlarda bile, kamulaştırma kurumları, kamulaştırılan varlıkların değerini araziye girişten önce bir banka hesabına ödemededen özel arazilerin ve varlıkların kamulaştırılmasından yararlanamaz.

Anayasa'nın 44. ve 45. maddeleri dolaylı olarak yeniden yerleşim faaliyetleriyle ilgilidir. 44. Madde, toprak mülkiyetini ele almakta ve hükümetin topraksızları ve yetersiz toprağa sahip olanları koruma sorumluluğunu öngörmektedir. Madde 45, hükümetin tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde çalışanları destekleme sorumluluğunu tanımlamaktadır. Madde 56 herkesin sağlıklı bir çevrede yaşama hakkını teyit etmektedir.

2.1.2 Kamulaştırma Kanunu (No. 2942)

Madde 3 - Kamulaştırmanın Dayanağı

Enerji, sulama, ağaçlandırma vb. konuları ilgilendiren büyük projelerin uygulanması için idareler, kanunlara göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin veya müdahalelerinin gerektirdiği taşınmaz malları, kaynakları ve bunların irtifak haklarını kamulaştırma bedelini peşin veya eşit taksitlerle ödemek suretiyle kamulaştırabilirler.

Madde 4 - İrtifak Hakkı Tesisi

İrtifak hakkı, başkasına ait bir araziye, bu araziye sahip olma veya bu arazinin toprağının ya da ürününün herhangi bir kısmını alma hakkı olmaksızın kullanma konusundaki yasal bir haktır. 2942 sayılı Kanun'un 4. maddesine göre, bir taşınmaz malın kamulaştırılması yerine, o taşınmaz malın belirli bir kısmı, yüksekliği veya derinliği ya da Türkiye'de bulunan bir kaynak üzerinde, amacına uygun olması şartıyla irtifak hakkı tesis edilebilmektedir. Bu nedenle, arazinin bütünlüğünü korumak için tapuda malik değişikliği yapılmasına gerek kalmadan taşınmaz üzerinde idare lehine irtifak hakkı tesis edilebilmektedir.

Ancak arazilerin mülkiyet hakkının kullanımı ihlal edilmediği takdirde arazilere ilişkin kamulaştırma yapılamayacağı hükmü de aynı maddede açıkça belirtilmiştir. Kamulaştırma Kanunu'nun 4. Maddesi "Maliyelerinin mülkiyet hakkının kullanılmasını engellemek, can ve mal güvenliği açısından gerekli tedbirleri almak kaydıyla, kamu yararı gözetilerek arazilerin altında veya üstünde her türlü köprü, viyadük ve benzeri ulaşım hatları ile metro, tünel ve benzeri raylı taşıma sistemleri yapılabilir.

Arazinin mülkiyet hakkının kullanımı engellenmiyorsa, arazi ile ilgili kamulaştırma yapılmaz."

Madde 7 - Kamulaştırma ve İdari Şerh İçin Yapılacak İlk İşlemler

Kamulaştırmayı yapacak idare, kamulaştırma yoluyla üzerinde kamulaştırma yapılacak veya eklentiler oluşturulacak kaynakların taşınmaz varlıklarının sınırlarını, yüzölçümünü ve türünü gösteren ölçekli bir plan hazırlar veya hazırlatır, kamulaştırılan taşınmaz varlığın sahiplerinin, tapu kayıtları yoksa mülkiyetlerinin ve adreslerinin tapu, vergi ve nüfus kayıtlarında yapacağı bir sorgulama ve ek sorgulamalarla belgelere bağlanarak tespit edilmesini sağlar.

İdare kamulaştırmaya karar verdikten sonra, ilgili şerh söz konusu taşınmaz varlığın kayıtlı olduğu tapu dairelerine düşülür. Şerh bildirim tarihinden sonra malikin değişmesi halinde, tapu idaresi mülkiyette veya mülkiyetten ayrı aynı haklarda meydana gelecek değişiklikleri idareye bildirmekle yükümlüdür.

Şerh tarihinden itibaren altı ay içinde 10. madde uyarınca kamulaştırma bedelinin tespiti ve idare adına tescil talebinde bulunulduğuna dair mahkemeden alınacak belgenin tapu müdürlüklerine ibraz edilmemesi halinde, bu şerh tapu müdürlüklerince kendiliğinden tapu kayıtlarından düşer.

Madde 8 - İhale Prosedürü

Madde 8'e göre, kamulaştırma kararı alındıktan sonra, idare taşınmazları değerlemek için bir veya daha fazla değerlendirme komisyonu (en az 3 kişiden oluşan) atayacaktır. Ayrıca, müzakereler için bir veya daha fazla müzakere komisyonu (yine en az 3 kişiden oluşan) görevlendirilecektir.

İdarenin taşınmazı devralma niyetini mal sahibine bildirmesinden sonra, mal sahibinin veya temsilcisinin taşınmazı satmak üzere (bildirimden itibaren 15 gün içinde) idareye başvurması halinde, komisyon tarafından belirlenen tarihte uzlaşma görüşmeleri yapılır ve muhammen bedelden fazla olmamak üzere bir bedel üzerinde anlaşmaya varılması halinde resmi anlaşma protokolü imzalanır. Bu imzayla birlikte, tüm hakların idareye devredildiği kabul edilmiş olur ve herhangi bir yasal itiraz girişimi dikkate alınmayacaktır.

İdare, kırk beş (45) gün içinde protokolde kararlaştırılan tutarı hazırlar ve mal sahibinden tapuda belirtilen tarihte mülkiyet haklarını idare adına devretmesini ister. Kamulaştırma ücreti, hakların devri gerçekleşir gerçekleşmez ödenir.

Anlaşmaya varılamadığı veya devir gerçekleşmediği durumlarda, bu Kanunun 27. Maddesi (Acele Kamulaştırma) veya 10. Maddesi (Arazi Değerinin Belirlenmesi ve Tescil Davası) uyarınca mahkemede dava açılır.

Madde 10 - Kamulaştırma Bedelinin Mahkeme Tarafından Belirlenmesi ve Taşınmazın İdare Adına Tescili

Madde 10, kamulaştırmanın herhangi bir nedenle ihale yoluyla gerçekleştirilememesi durumunda, idarenin taşınmazın bulunduğu yerdeki asliye mahkemesine başvurarak, taşınmaz varlığın kamulaştırma bedelinin tespit edilmesini ve bu bedelin ödenmesi karşılığında idare adına tesciline karar verilmesini talep ettiğini belirtmektedir.

İdarenin başvurusundan itibaren 30 gün içinde Mahkeme, taşınmazların malikine duruşma gününü şerhli davetiye ile bildirir. Yapılan araştırmalar sonucunda adresleri tespit edilemeyenlere 7201 sayılı Tebligat Kanunu'na göre ilan yapılarak duruşmaya katılmaya davet edilir. Mahkeme ayrıca kamulaştırma ile ilgili bilgileri taşınmazın bulunduğu yerde yayınlanan yerel bir gazetede (varsa) ve Türkiye genelinde dağıtımı yapılan gazetelerden birinde en az bir kez yayınlır.

Duruşma günü hakim, tarafları taşınmazın değeri üzerinde anlaşmaya davet eder. Bir anlaşmaya varılırsa, hakim bu tazminat tutarını kamulaştırma bedeli olarak kabul eder. Bir anlaşmaya varılmadığı durumlarda, hakim taşınmaz varlığın değerini belirlemek için bir keşif (on gün içinde) ve ikinci duruşma için bir tarih (keşiften sonraki otuz gün içinde) belirler.

İkinci duruşmada, taraflar değer üzerinde bir kez daha anlaşamazlarsa, hakim on beş gün içinde değer tespiti için yeni bir bilirkişi heyeti atayacak ve ardından hem tarafların hem de bilirkişilerin raporlarına ve beyanlarına atıfta bulunarak adil ve hakkaniyete uygun bir kamulaştırma bedeli belirleyecektir. Belirlenen ücret, taşınmazın, kaynağın veya irtifak haklarının kamulaştırma ücretidir. Mahkeme, ücretin mal sahibi adına bir bankaya yatırılması için idareye on beş gün süre verir. Hak sahibinin tespit edilemediği durumlarda mahkeme, tutarı gösterir banka dekontunun ileride açıklanacak hak sahibine verilmek üzere bloke edilmesi ve bu kararın tapu dairesine ve harcın yatırıldığı bankaya bildirilmesi şartıyla taşınmazın idare adına tesciline karar verir. Tescile ilişkin hüküm kesin olup, tarafların harca ilişkin temyiz hakları saklıdır.

Madde 11 - Kamulaştırma Bedelinin Belirlenmesine İlişkin Esaslar

Bu maddeye göre "15. Madde uyarınca oluşturulacak bilirkişi heyeti, mahkeme heyeti ile birlikte kamulaştırılacak taşınmazın veya kaynağın bulunduğu yere gider, hazır bulunan ilgili tarafların beyanlarını dinler ve kamulaştırma bedelini belirleyen gerekçeli bir rapor hazırlar".

Taşınmazın değerinin belirlenmesi, kamulaştırma yoluyla gerçekleştirilen kamu işleri ve hizmetlerinin neden olduğu herhangi bir değer artışını ve gelecekteki kullanımlardan kaynaklanacak herhangi bir karı dikkate almaz.

İrtifak hakkı tesisi sırasında taşınmazda veya kaynakta kamulaştırma nedeniyle herhangi bir değer azalması olması durumunda gerekçe gösterilecektir. Değerdeki bu düşüş irtifak kamulaştırma maliyetidir.

Madde 12 - Kısmi Kamulaştırma

Kısmen kamulaştırılan taşınmazın değeri bu maddede tanımlanırken, taşınmazın kamulaştırma dışında kalan kısmının bayındırlık mevzuatı kapsamında kullanılmaya uygun olması halinde, herhangi bir tesisin kullanılabilir duruma getirilmesi için gereken masraf ve maliyetin hesaplanacağı ve kamulaştırma bedeline ekleneceği de belirtilmektedir.

Kısmen kamulaştırılan taşınmaz malın değeri aşağıdaki şekilde tahmin edilecektir

- Taşınmaz malın etkilenmeyen kısmının değerinde herhangi bir değişiklik olmaması koşuluyla, kısmen kamulaştırılan taşınmaz malın değeri, 11. Madde hükümlerine göre o taşınmaz mal için belirlenen tutarda kamulaştırılacak orana eşit olacaktır.
- Etkilenmeyen kısmın değerinde bir düşüş olması halinde, kısmen kamulaştırılan taşınmaz malın değeri, taşınmaz malın etkilenen kısmı için (a) paragrafı uyarınca belirlenen kamulaştırma bedeli artı etkilenmeyen kısmın değerindeki düşüşe karşılık gelen miktardan oluşacaktır.

Kısmen kamulaştırılan bir taşınmazın kalan kısmının kullanıma uygun olmaması halinde, kamulaştırma işlemine karşı idare mahkemesinde dava açılmadığı durumlarda, kamulaştırma kararının tebliğinden itibaren otuz gün içinde yasal mal sahibi tarafından yapılan yazılı başvuru üzerine bu kısım da kamulaştırılabilir.

Kullanıma elverişsiz araziler-

Kamulaştırılan mülkün kalan kısmı ekonomik olarak ekime/faydaya uygun değilse veya erişilebilir değilse, kalan mülkün kamulaştırılması için idari mahkemede dava açmaya gerek kalmadan yazılı bir bildirim sunulmasından sonraki otuz gün içinde başvuru yapılmalıdır (pr.7).

Madde 14 - Dava Açma Hakkı

Kamulaştırma işlemine karşı, kamulaştırmaya tabi tutulan taşınmaz malın maliki tarafından 10. madde uyarınca mahkeme tarafından yapılan tebligat tarihinden itibaren otuz gün içinde - tebligat yapılamayanlar için tebligat tarihi mahkeme tarafından gazetedeki ilan edildiği tarih olarak değiştirilir - idare mahkemesinde kamulaştırma kararının iptali veya maddi hataların düzeltilmesi için dava açılabilir.

Madde 18 - Mülkiyete İlişkin İhtilaf

İdare, taşınmazın bulunduğu yerdeki tapu dairelerinde, kadastro dairelerinde ve hukuk mahkemelerinde bir araştırma yaparak kamulaştırılacak taşınmaz üzerinde herhangi bir anlaşmazlık olup olmadığını tespit eder. Yapılan araştırmada mülkiyet konusunda ihtilaf bulunduğu veya dava konusu edildiği anlaşılırsa, 10. maddeye göre hazırlanan belgelerin tamamı taşınmazın bulunduğu yer asliye hukuk mahkemesine sunularak, taşınmazın kamulaştırma bedelinin tespiti ve devam eden ihtilaf davasına göre tespit edilir edilmez hak sahibine yapılacak ödeme karşılığında idare adına tescilin yapılması istenir.

Mahkeme tarafından belirlenen kamulaştırma bedelinin ilk ve sonraki taksitleri, mahkeme tarafından belirlenen bankadaki vadeli mevduat hesaplarına üçer aylık dönemler halinde yatırılır.

Mülkiyete ilişkin anlaşmazlıkların çözümünde izlenecek süreç, ilgili mevzuatta tanımlanan usullere uygun olacaktır.

Madde 19 - Tapu Siciline Kayıtlı Olmayan Taşınmazların Tescili ve Hak Sahibinin Hakları

İdarece yapılan araştırma neticesinde kamulaştırılmasına karar verilen tapuda kayıtlı olmayan taşınmaz malın 3402 sayılı Kadaströ Kanununun 16. maddesinde sayılan kamu malları arasında yer almadığı tespit edilmiştir. Taşınmaz malın hak sahipliğinde olduğu ve hak sahipliğiyle iktisap talebinde bulunulduğu tespit edilirse, uzmanlar tarafından inceleme yapılır. Kanıtlar toplanır ve bir rapor hazırlanır. Bu raporda taşınmazın yüzölçümü, hak sahibinin kimliği, vergi kaydı, hak sahipliğinin başlangıç tarihi ve süresi, mülkiyetin kazanılması için gerekli şartların yerine getirilip getirilmediği belirtilir.

Mahkeme, taşınmaz malın kamulaştırma bedelini 10. maddede belirtilen usul ve süre içinde belirler. İdare tarafından sağlanan bilgi ve belgelerden hak sahipliğinin kabul edilmesi halinde mahkeme hak sahibi kişiye tebligat yapar.

Son ilandan itibaren otuz gün içinde Hazine veya üçüncü bir şahıs tarafından itiraz edilmediği takdirde, mahkemece kamulaştırma bedeli olarak tespit edilen miktar sahiplik adına ilanda belirtilen bankaya yatırılır. Gerekirse bu süre mahkeme tarafından bir defaya mahsus olmak üzere uzatılabilir. İdare, kamulaştırma bedelinin hak sahipliği adına yatırıldığına dair makbuzu mahkemeye ibraz ederse, mahkeme taşınmaz malın idare adına tesciline ve kamulaştırma bedelinin hak sahibine ödenmesine karar verir ve bu karar tapu sicil müdürlüğüne ve paranın yatırıldığı bankaya bildirilir.

Madde 25 - Hakların Sınırlandırılması ve Mülkiyetin İdareye Devri

Kamulaştırma prosedürü, hakların kullanılması ve yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin 10. Madde uyarınca Mahkeme tarafından iletilen bildirim yoluyla başlatılır. Mülkiyetin idareye devri, Mahkeme tarafından alınan tescil kararına istinaden gerçekleştirilir.

Taşınmazın sahibi, Mahkeme tarafından alınan tescil kararı tarihinden sonra inşaat veya ekim gibi faaliyetlerde bulunma veya taşınmazın mevcut yapısında esaslı değişiklikler yapma haklarını kaybeder. Bu tarihten sonra gerçekleştirilen faaliyetlerin değeri dikkate alınmaz.

2013'te eklenen bir fıkraya göre, barajlar, sulama şebekeleri ve boru hatları, karayolları, demiryolları, limanlar ve havaalanları gibi büyük projeler için kamu yararı kararı, kamulaştırılacak taşınmazın bulunduğu yerleşim yerinin muhtarlığında ilan edilir. İlanın son gününden sonra (kamu yararı), taşınmaz üzerindeki sabit tesislerin ve dikilen ağaçların maliyeti kamulaştırma bedelinin belirlenmesinde dikkate alınmaz. Taşınmaz için bu sınırlama, ilanın yapıldığı tarihten itibaren beş yıldan fazla olamaz.

Madde 27 - Acele Kamulaştırma

Yurt savunması için lüzum ve acele hallerde veya Cumhurbaşkanınca kararlaştırılan veya 3634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun uygulanması bakımından özel kanunlarda öngörülen olağanüstü durumlarda gerekli olan taşınmaz malların kamulaştırılması için, söz konusu taşınmaz malın 10. maddedeki (Değişik ibare-24/04/2001 - 4650/15 md.) esaslara göre mahkemece tespit edilen değerine karşılık gelen meblağın, ilgili idarenin talebi üzerine yedi gün içinde (Değişik ibare-24/04/2001 - 4650/15 md.) 10. maddeye göre yapılan davetiye ve ilanda belirtilen bankaya yatırılması ve 15. maddeye göre seçilen bilirkişiler aracılığı ile kıymet takdiri dışındaki işlemler daha sonra tamamlanmak üzere el konulabilir.

Acele Kamulaştırma, Kanunun 27. Maddesi

- Cumhurbaşkanı tarafından karar verilecek hallerde veya özel kanunlarda öngörülen olağanüstü durumlarda,
- Taşınmaz malın kamulaştırılmasına ilişkin olarak, değer tespiti dışındaki işlemler sonradan tamamlanmak kaydıyla, ilgili idarenin talebi üzerine yedi gün içinde 10. maddedeki esaslar çerçevesinde 15. madde uyarınca seçilecek bilirkişilerce tespit edilen taşınmaz malın değeri, 10. maddeye göre yapılacak davetiye ve tebligatta belirtilen bankaya malik adına yatırılarak taşınmaz mala mahkemece el konulabilir.

Acele kamulaştırma açısından, mahkeme tarafından atanan bilirkişiler tarafından yapılan arazi değerlemesi sadece bir tespittir ve belirleyici değildir.

Bu bedel tespit edilip İdare tarafından mahkemece belirlenen hesap numarasına yatırıldıktan sonra 8, 9 ve 10. maddelerde öngörülen işlemler uygulanır.

Madde 30 - Bir İdarenin Mülkiyetindeki Taşınmazın Başka Bir İdareye Devri

Bu madde, kamu tüzel kişilerinin ve kurumlarının sahip olduğu taşınmazların, kaynakların ve irtifak haklarının başka bir kamu tüzel kişisi veya kurumu tarafından kamulaştırılmayacağını ifade etmektedir.

Taşınmaz, kaynak veya irtifak hakkı talep eden idare, Kamulaştırma Kanununun 8. Maddesine göre bedeli belirler. Bu ücret üzerinden ödeyeceği tutarı belirterek varlığın sahibi olan idareye yazılı başvuruda bulunur. Mal sahibinin altmış gün içinde devre uymaması ve cevap vermemesi halinde uyuşmazlık, alıcı idarenin başvurusu üzerine Danıştay'ın ilgili idari dairesi tarafından incelendikten sonra iki ay içinde onama kararı ile çözümlenir.

Tarafların bedel üzerinde anlaşamamaları halinde, alıcı idare Danıştay kararının tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde 10. maddede yazılı usule göre mahkemeye başvurarak kamulaştırma bedelinin tespitini ister. Bu davada yapılacak yargılama sürecinde mahkeme, 9/6/1938 tarihli ve 3533 sayılı Kanun hükümlerini uygulamaz.

Madde 10'da öngörülen usule göre kamulaştırma bedeli olarak belirlenen bedelin idarece belirlenen bankaya yatırılarak mal sahibi idareye verilmesi ve yatırılan bedelin makbuzunun ibraz edilmesi için alıcı idareye on beş gün süre verilir. Bu süre gerektiğinde mahkeme tarafından bir defaya mahsus olmak üzere uzatılabilir. Mahkeme, kamulaştırma bedelinin alıcı idare tarafından mal sahibi idare adına bankaya yatırıldığını gösteren makbuzun ibrazı üzerine taşınmaz varlığın idare adına tesciline ve kamulaştırma bedelinin mal sahibi idareye ödenmesine karar verir ve bu karar tapu dairesine ve paranın yatırıldığı bankaya bildirilir. Tescile ilişkin hüküm kesin olup, tarafların harca ilişkin temyiz hakları saklıdır.

Bu şekilde devralınan taşınmaz, kaynak ve irtifak hakları kamulaştırma yoluyla elde edilmiş sayılır ve devir amaçları veya devralan idarenin izin verdiği amaçlar dışında herhangi bir kamusal amaç için kullanılamaz. Aksi takdirde, devreden idare Madde 23 uyarınca taşınmazı geri alabilir. Bu husus tapu kütüğünde beyanlar hanesine şerh edilir.

2.1.3 Orman Kanunu (No. 6831)

Orman Kanunu uyarınca, Proje'nin ormanlarda veya orman olarak sınıflandırılan arazilerde faaliyet göstermek için Tarım ve Orman Bakanlığı'ndan (TOB) izin alması ve inşaattan kaynaklanan kamu ormanlarına verilen zararları tazmin etmesi gerekmektedir.

Orman ve mera alanlarının kullanımı 6831 sayılı Orman Kanunu ve 4342 sayılı Mera Kanunu ile düzenlenmektedir. Mülkiyet veya irtifak haklarının tescili 3402 sayılı Kadastro Kanunu ve Tapu Sicil Kanunu (28738 sayılı Resmi Gazete) uyarınca yapılacaktır.

Kanuna göre (17.06.2004 madde 5192/1), Bakanlık orman arazisinin kullanımına izin verme yetkisine sahiptir. Bu izin 49 yıldan uzun olamaz.

2.1.4 Mera Kanunu (No. 4342)

Mera Komisyonu'nun görüşlerine dayanan bu Kanuna göre, projeden etkilenen illerdeki Valiler mera alanlarının sınıflandırılmasının değiştirilmesine izin verme yetkisine sahiptir.

Ne kamunun ne de meraların belirli kullanıcılarının hakları yerel yasal çerçevede kapsamında tanınmaktadır. Mera arazileri için ilgili kamu kurumlarına tazminat ödenecektir.

2.1.5 Kadastro Kanunu (No. 3402)

Kadastro Kanunu, Medeni Kanun'un (No. 4721) öngördüğü şekilde, arazinin kayıt altına alınması ve mekansal bilgi sisteminin temelini oluşturmak üzere, ulusal koordinat sistemine ve kadastral veya topografik kadastral haritalara dayalı olarak taşınmaz malların sınırlarını ve yasal statüsünü belirler.

2.1.6 Tarım Reformu Kanunu (No. 3083)

Tarım Reformu Kanunu, sulanan ve Cumhurbaşkanı tarafından belirlenen araziler için çeşitli hususları düzenlemektedir. Kanun, arazi toplulaştırması ve ihtiyaç halinde arazinin tarım dışında başka amaçlar için tahsis edilmesine ilişkin hususları kapsamaktadır. Kanunda, parçalanma nedeniyle tarımsal üretimin ekonomik olmaktan çıktığı alanlarda, herhangi bir ailenin hem geçim kaynağının hem de iş gücünün etkilenmesine neden olacak parçalanmanın önlenmesi için arazi toplulaştırma çalışmalarının yapılacağı öngörülmektedir.

2.1.7 Tebligat Kanunu (No. 7201)

2003, 2008 ve 2011 yıllarında yapılan değişikliklerle birlikte 7201 sayılı Tebligat Kanunu, mülk sahipleri için bir tebligat sürecinin temelini oluşturmaktadır. Adresleri bilinmeyenler de dahil olmak üzere bir dizi kamu ve özel mülk sahibine ulaşmak için izlenecek belirli prosedürlerden oluşur. Kanuna göre, bildirim hükümleri bilinen adreslere posta, yerel makamlardan destek isteme, ülke çapında önemli sayıda yayınlanan ulusal bir gazeteyle verilen ilan yoluyla yayın ve elektronik iletişimi içermektedir. Kanun, yerleşik malikler, gaip malikler, Türkiye dışındaki malikler ve çeşitli kamu kurumları da dahil olmak üzere farklı kategorilerdeki hissedarlarla iletişim kurulmasına rehberlik etmektedir. Kanunun spesifikliğı ve genişliğı, uluslararası politikaların iletişim ve istişareye yaptığı vurguyu desteklemektedir.

Tebligat Kanunu, Tebligat Memuru tarafından belirlenen adresi bilinmeyen arazi sahipleri ve arazi kullanıcıları için tebligat sürecini detaylandırmaktadır. Kanunda 2011 yılında yapılan değişikliklere göre (Madde 10), bildirim etkilenen mal sahibinin uygun olduğu her yere ve/veya bilinen son adresine yapılabilir. Kişiyi ulaşılamaması halinde bilinen son ikametgahına tebligat gönderilir ve yerleşim yeri veya belediye mahalle muhtarlarına yönlendirilir.

2.1.8 Tapu Sicili Kanunu (28738 sayılı Resmi Gazete)

Bu kanun, Medeni Kanun (No. 4721) ile ilgili olarak tapu sicil kayıtlarının düzenli tutulmasını amaçlamaktadır. Taşınmaz malların mülkiyetine, sınırlı ayni ve şahsi haklara, bunların tapu siciline tesciline, değiştirilmesine, terkinine ve düzeltilmesine ilişkin esas ve usulleri kapsar.

Arazi edinimi ve YYEP ile dolaylı olarak ilgili olan diğer bazı ulusal kanunlar da gerektiğinde uygulanmaktadır

- Toprak Kirliliğinin Kontrolü ve Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalara Dair Yönetmelik (08.06.2010 tarih ve 27605 sayılı Resmi Gazete)
- Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü (18.03.2004 tarih ve 25406 sayılı Resmi Gazete)
- Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu (19.07.2005 tarihli ve 5403 sayılı Resmi Gazete)
- Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik (14.07.2007 tarih ve 26582 sayılı Resmi Gazete)

- Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği (18.03.2018 tarihli ve 30364 sayılı Resmi Gazete)
- Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (No- 6698)

2.2 Uluslararası Standartlar

2.2.1 UFK Performans Standartları

Uluslararası Finans Kurumu'nun (UFK) Sürdürülebilirlik Çerçevesi, Kurumun sürdürülebilir kalkınma konusundaki stratejik taahhüdünü ifade eder ve UFK'nin risk yönetimi yaklaşımının ayrılmaz bir parçasıdır. Sürdürülebilirlik Çerçevesi, UFK'nin Çevresel ve Sosyal Sürdürülebilirlik Politikası ve Performans Standartları ile UFK'nin Bilgiye Erişim Politikasından oluşmaktadır. Çevresel ve Sosyal Sürdürülebilirlik Politikası, UFK'nin çevresel ve sosyal sürdürülebilirlikle ilgili taahhütlerini, rollerini ve sorumluluklarını açıklamaktadır. UFK'nin Bilgiye Erişim Politikası, UFK'nin faaliyetlerinde şeffaflık ve iyiyönetişime olan bağlılığını yansıtır ve Kurumun yatırım ve danışmanlık hizmetlerine ilişkin kurumsal bilgilendirme yükümlülüklerini ana hatlarıyla belirtir.

UFK'nin Kılavuz Notu 5'e göre, arazi edinimi ve yeniden yerleşimin hükümetin sorumluluğunda olduğu durumlarda müşteri, bu Performans Standardı ile tutarlı sonuçlar elde etmek için kurumun izin verdiği ölçüde sorumlu devlet kurumu ile işbirliği yapacaktır. Buna ek olarak, hükümet kapasitesinin sınırlı olduğu durumlarda, müşteri yeniden yerleşim planlaması, uygulaması ve izlemesi sırasında aktif bir rol oynayacaktır.

UFK, Sürdürülebilirlik Çerçevesini diğer stratejiler, politikalar ve girişimlerle birlikte, genel kalkınma hedeflerine ulaşmak için Kurumun iş faaliyetlerini yönlendirmek amacıyla kullanır. Performans Standartları diğer finansal kuruluşlar tarafından da uygulanabilir.

Bu listedeki beşinci standart (PS5 - Arazi Edinimi ve Gönülsüz Yeniden Yerleşim) bu YYEP'in temelini oluşturmaktadır

PS5 - Arazi Edinimi ve Gönülsüz Yeniden Yerleşim³

Performans Standardı 5, projeye ilgili arazi ediniminin ve arazi kullanımına getirilen kısıtlamaların bu araziye kullanan topluluklar ve kişiler üzerinde olumsuz etkileri olabileceğini kabul eder. Gönülsüz yeniden yerleşim, projeye ilgili arazi edinimi ve/veya arazi kullanımındaki kısıtlamalar nedeniyle hem fiziksel yerinden edilmeyi (yer değiştirme veya barınak kaybı) hem de ekonomik yerinden edilmeyi (gelir kaynaklarının veya diğer geçim kaynaklarının kaybına yol açan varlıkların veya varlıklara erişimin kaybı) ifade eder. Etkilenen kişiler veya topluluklar, fiziksel veya ekonomik yerinden edilmeyle sonuçlanan arazi edinimini veya arazi kullanımındaki kısıtlamaları reddetme hakkına sahip olmadığında, yeniden yerleşim gönülsüz olarak kabul edilir.

Bu durum, (i) yasal kamulaştırma veya arazi kullanımına geçici veya kalıcı kısıtlamalar getirilmesi ve (ii) alıcının kamulaştırmaya başvurabileceği veya satıcıyla müzakerelerin başarısız olması halinde arazi kullanımına yasal kısıtlamalar getirebileceği müzakere edilmiş anlaşmalarda ortaya çıkmaktadır. Proje Şirketi, UFK PS5'in hedeflerine ulaşacaktır.

Bu Performans Standardı, aşağıdaki arazi ile ilgili işlem türlerinden kaynaklanan fiziksel ve/veya ekonomik yerinden edilme durumları için geçerlidir

- Ev sahibi ülkenin yasal sistemine göre kamulaştırma veya diğer zorunlu prosedürler yoluyla edinilen arazi hakları veya arazi kullanım hakları,

³ UFK Performans Standardı 5 (2012) https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/75de96d4-ed36-4bdb-8050-400be02bf2d9/PS5_İngilizce_2012.pdf?MOD=AJPERES&CVID=iqex59b

- Uzlaşmaya varılamaması kamulaştırma veya diğer zorunlu prosedürlerle sonuçlanacaksa, mülk sahipleri veya arazi üzerinde yasal hakları olan kişilerle müzakere edilerek elde edilen arazi hakları veya arazi kullanım hakları,
- Arazi kullanımı ve doğal kaynaklara erişim üzerindeki istem dışı kısıtlamaların, bir topluluğun veya topluluk içindeki grupların geleneksel veya tanınabilir kullanım haklarına sahip oldukları kaynak kullanımına erişimlerini kaybetmelerine neden olduğu proje durumları,
- Resmi, geleneksel veya tanınabilir kullanım hakları olmadan araziyi işgal eden insanların tahliyesini gerektiren belirli proje durumları,
- Ortak mülkiyet ve deniz ve su kaynakları, kereste ve kereste dışı orman ürünleri, tatlı su, tıbbi bitkiler, avlanma ve toplanma alanları ile otlak ve ekim alanları gibi doğal kaynaklar da dahil olmak üzere araziye erişimin veya diğer kaynakların kullanımının kısıtlanması.

Standartta göre, fiziksel yerinden edilme durumunda Müşteri, etkilenen kişi sayısına bakılmaksızın asgari olarak bu Performans Standardının uygulanabilir gerekliliklerini kapsayan bir Yeniden Yerleşim Eylem Planı geliştirecektir. Bu, kaybedilen arazi ve diğer varlıklar için tam ikame maliyeti üzerinden tazminatı da içerecektir. Plan, yerinden edilmenin olumsuz etkilerini azaltmak; kalkınma fırsatlarını belirlemek; bir yeniden yerleşim bütçesi ve programı geliştirmek ve etkilenen tüm kişi kategorilerinin (ev sahibi topluluklar dahil) haklarını belirlemek için tasarlanacaktır. Yoksulların ve hassas grupların ihtiyaçlarına özel önem verilecektir. Müşteri, arazi haklarının elde edilmesine yönelik tüm işlemlerin yanı sıra tazminat önlemleri ve yeniden yerleştirme faaliyetlerini de belgeleyecektir.

Proje alanında yaşayan insanların başka bir yere taşınması gerekiyorsa, müşteri (i) yerinden edilmiş kişilere, uygun olduğunda yeterli ikame konut veya nakit tazminat da dahil olmak üzere, uygulanabilir yeniden yerleşim seçenekleri arasından seçenekler sunacak; ve (ii) yerinden edilmiş her bir grubun ihtiyaçlarına uygun yeniden yerleşim yardımı sağlayacaktır. Yerinden edilmiş kişiler için inşa edilen yeni yeniden yerleşim alanları daha iyi yaşam koşulları sunmalıdır. Yerinden edilen kişilerin önceden var olan topluluk ve gruplara yerleştirilmelerine ilişkin tercihleri dikkate alınacaktır. Yerinden edilmiş kişilerin ve ev sahibi toplulukların mevcut sosyal ve kültürel kurumlarına saygı gösterilecektir.

Paragraf 17 (i) veya (ii) kapsamında fiziksel olarak yerinden edilmiş kişiler söz konusu olduğunda, Müşteri eşit veya daha yüksek değerde, kullanım güvencesine sahip, eşdeğer veya daha iyi özelliklere sahip ve konum avantajlarına sahip ikame mülk veya uygun olduğu durumlarda nakit tazminat seçeneği sunacaktır. Nakit yerine aynı tazminat ödenmesi düşünülmelidir. Nakit tazminat seviyeleri, kaybedilen arazi ve diğer varlıkların yerel piyasalarda tam ikame maliyetiyle yerine konması için yeterli olmalıdır.

2.2.2 AİKB Performans Gereklilikleri

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (AİKB), AİKB Kuruluş Anlaşması uyarınca faaliyetlerinin tamamında "çevreye duyarlı ve sürdürülebilir kalkınmayı" teşvik etmeyi taahhüt etmektedir. Banka, çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğin, geçiş yetkisiyle tutarlı sonuçlara ulaşmanın temel bir unsuru olduğunu kabul etmektedir. Bu nedenle, çevresel ve sosyal sürdürülebilirliği teşvik eden projeler Banka'nın faaliyetlerinin en yüksek öncelikleri arasında yer almaktadır.

AİKB, projelerin karşılaması gereken çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğin temel alanları için kapsamlı bir dizi özel Performans Gereklilikleri (PG'ler) benimsemiştir. AİKB tarafından kabul edilen 10 PG arasında beşinci gereklilik (PG5 - Arazi Edinimi, Gönülsüz Yeniden Yerleşim ve Ekonomik Yer Değiştirme) özellikle YYEP'in geliştirilmesi ve uygulanmasıyla ilgilidir-

PG5- Arazi Edinimi, Arazi Kullanımına İlişkin Kısıtlamalar ve Gönülsüz Yeniden Yerleşim

Bu PG, fiziksel yerinden edilmeye (yer değiştirme, arazi veya barınak kaybı) ve/veya ekonomik yerinden edilmeye (arazi, varlık kaybı veya arazi kullanımı, varlıklar ve doğal kaynaklar üzerindeki kısıtlamaların gelir kaynaklarının veya diğer geçim kaynaklarının kaybına yol açması) neden olabilecek arazi kullanımı ve varlıklara ve doğal kaynaklara erişim üzerindeki kısıtlamalar da dahil olmak üzere projeye ilgili arazi ediniminin etkilerini ele almaktadır. "Gönülsüz yeniden yerleşim" terimi hem bu etkileri hem de bu etkileri hafifletme ve telafi etme süreçlerini ifade eder. Etkilenen kişiler veya etkilenen topluluklar arazi edinimini veya arazi kullanımı, diğer varlıklar ve doğal kaynaklar üzerindeki kısıtlamaları reddetme hakkına sahip olmadığında, zorunlu edinim müzakere edilen bir süreçten sonra yalnızca son çare olarak kullanılsa bile, yeniden yerleşim gönülsüz olarak kabul edilir.

PG5'in uygulanması, başta özel mülkiyet hakkı, yeterli barınma hakkı ve yaşam koşullarının sürekli iyileştirilmesi hakkı olmak üzere, insan hak ve özgürlüklerine evrensel saygı ve bu hak ve özgürlüklerin gözetilmesi ile tutarlıdır.

Uygun şekilde yönetilmediği takdirde, gönülsüz yeniden yerleşim, etkilenen kişiler ve topluluklar için uzun vadeli zorluklara ve yoksullaşmaya, ayrıca yerlerinden edildikleri alanlarda çevresel hasara ve olumsuz sosyo-ekonomik etkilere neden olabilir. Müşteri, çevresel, sosyal ve mali maliyet ve faydaları dengelerken ve toplumsal cinsiyet etkileri ile hassas kişiler üzerindeki etkilere özellikle dikkat ederken, arazi ediniminden veya arazi kullanımı, diğer varlıklar ve doğal kaynaklar üzerindeki kısıtlamalardan kaçınmak veya bunları en aza indirmek için uygulanabilir alternatif proje tasarımlarını ve sahalarını değerlendirecektir. Tasarım yoluyla önlenemediği durumlarda, yerinden edilme en aza indirilecek ve etkilenen kişiler ve ev sahibi topluluklar üzerindeki olumsuz etkileri hafifletmek için uygun önlemler dikkatlice planlanacak ve uygulanacaktır.

2.2.3 KFK Politikası ve Prosedürleri⁴

ABD Uluslararası Kalkınma Finansmanı Kurumu'nun (KFK) Çevresel ve Sosyal Politika ve Prosedürleri (ÇSPP), günümüzde gelişmekte olan dünyanın karşılaştığı en kritik zorluklara yönelik çözümleri finanse etmek için özel sektörle ortaklık kurmaktadır. Enerji, sağlık, kritik altyapı ve teknoloji projeleri gibi sektörlerle yatırım yapıyoruz. ÇSPP yatırımları yüksek standartlara bağlıdır ve çevreye, insan haklarına ve işçi haklarına saygılıdır. KFK'nın Kategorik Yasaklar listesinde 5.000 veya daha fazla kişinin yeniden yerleşimini içeren projeler yer almaktadır.

2.2.4 Ekvator Prensipleri 4⁵

Ekvator Prensipleri (EP), projelerde çevresel ve sosyal riskin belirlenmesi, değerlendirilmesi ve yönetilmesi için finansal kuruluşlar tarafından benimsenen bir risk yönetimi çerçevesidir ve öncelikle sorumlu risk karar verme sürecini desteklemek için durum tespiti ve izleme için asgari bir standart sağlamayı amaçlamaktadır.

EP'lerin dördüncü versiyonu (Temmuz 2020) uyarınca, tüm Ekvator Prensipleri Finans Kuruluşları (EPFK'ler) EP 4'ü 1 Ekim 2020 tarihine kadar uygulamalıdır. EP 4 10 ilkedен oluşmaktadır⁶. Aşağıda listelenen YYEP ile ilgili ilkeler

YYEP için ilgili kriterler İlke 3, 5, 6 ve 9 kapsamındadır-

- İlke 3- Uygulanabilir Çevresel ve Sosyal Standartlar
- İlke 5- Paydaş Katılımı
- İlke 6- Şikayet Mekanizması
- İlke 9- Bağımsız İzleme ve Raporlama

⁴ https://www.dfc.gov/sites/default/files/media/documents/DFC_ESPP_012020.pdf

⁵ Ekvator Prensipleri, Temmuz 2020, www.equator-principles.com

⁶ <https://equator-principles.com/wp-content/uploads/2020/05/The-Equator-Principles-July-2020-v2.pdf>.

İlke 3- Uygulanabilir Çevresel ve Sosyal Standartlar

Değerlendirme süreci, ilk etapta, çevresel ve sosyal konularla ilgili ev sahibi ülke yasalarına, yönetmeliklerine ve izinlerine uyumu ele almalıdır.

EPFK'lar farklı pazarlarda faaliyet göstermektedir - bazıları halklarını ve çevreyi korumak için tasarlanmış güçlü çevresel ve sosyal yönetim, mevzuat sistemleri ve kurumsal kapasiteye sahiptir; bazıları ise çevresel ve sosyal sorunları yönetmek için gelişen teknik ve kurumsal kapasiteye sahiptir.

İlke 5- Paydaş Katılımı

Etkilenen Topluluklar üzerinde potansiyel olarak önemli olumsuz etkileri olan projeler için müşteri Bilgilendirilmiş İstişare ve Katılım süreci yürütecektir. Müşteri, danışma sürecini aşağıdaki hususlara göre uyarlayacaktır

- projenin riskleri ve etkileri,
- projenin gelişim aşaması,
- etkilenen toplulukların dil tercihleri,
- karar verme süreçleri,
- ve dezavantajlı ve hassas grupların ihtiyaçları.

İlke 6- Şikayet Mekanizması (ŞM)

Şikâyet mekanizmalarının projenin risk ve etkilerine göre ölçeklendirilmesi ve kültürel açıdan uygun, kolay erişilebilir, ücretsiz ve sorunu ya da endişeyi ortaya çıkaran tarafın cezalandırılmadığı anlaşılabilir ve şeffaf bir danışma süreci kullanılarak endişelerin derhal çözülmesini amaçlaması gerekmektedir. Şikâyet mekanizmaları, adli veya idari hukuk yollarına erişimi engellememelidir. Müşteri, Paydaş Katılım süreci sırasında Etkilenen Toplulukları ve Çalışanları şikâyet mekanizmaları hakkında bilgilendirecektir.

İlke 9- İzleme ve Raporlama

Finansal Kapanış sonrasında ve kredinin ömrü boyunca projenin Ekvator Prensiplerine uygunluğunu değerlendirmek için EPFK bağımsız izleme ve raporlama talep edecektir. Bu YYEP için iç ve dış izleme faaliyetleri planlanmıştır.

2.3 Ulusal Mevzuat ve Uluslararası Standartlar Arasındaki Boşluk Analizi

YYEP'in hazırlanmasına ilişkin uluslararası standartlar (UFK, AİKB ve Ekvator Prensipleri) ile ulusal mevzuat arasında bazı boşluklar bulunmaktadır. YYEP, bu tür boşlukları gidermek için ek önlemler içermektedir. Türk Hukuku ile UFK Politikaları arasındaki temel boşluklar aşağıdaki tabloda özetlenmiştir. Tabloda ayrıca Proje Şirketi'nin etki azaltma önlemleri de yer almaktadır.

Tablo 2-1- Türk Hukuku ile UFK - AİKB Politikaları Arasındaki Temel Boşluklar

Konu	UFK Standartları	AİKB Gereklilikleri	Türk Mevzuatı	Boşluklar	Boşlukları doldurmak için sorumluluklar
Kaçınma ve Minimizasyon	UFK PS5'e göre, mümkün olan yerlerde gönülsüz yeniden yerleşimden kaçınılmalı veya en aza indirilmelidir.	AİKB PR5, Arazi Edinimi (AE), Arazi Kullanımı Kısıtlamaları ve Gönülsüz Yeniden Yerleşim'e göre, bu PR'nin hedefleri (i) gönülsüz yeniden yerleşimden kaçınmak veya kaçınılmaz olduğunda, (ii) uygulanabilir alternatif proje tasarımlarını ve sahalarını araştırarak gönülsüz yeniden yerleşimi en aza indirmek, (iii) zorla tahliyeden kaçınmaktır.	Türk Kamulaştırma Kanununda yeniden yerleşimin önlenmesi ve en aza indirilmesine ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak, yerel toplulukların fiziksel olarak yerlerinden edilmesi, yüksek sosyal ve ekonomik maliyetleri nedeniyle Devlet tarafından tercih edilmemektedir.	Yasal bir boşluk var, ancak uygulamada bir boşluk yok.	Proje Şirketi'nin birincil hedefi fiziksel yeniden yerleşimden kaçınmak olsa da, etkilenen bir arazide bir kulübe ve bir bam bulunmaktadır. Kulübe ve bam T14 alanında (Balıkesir-Havran-Halılar 101/155 no'lu parsel) yer almaktadır. Yapılar tam yenileme maliyetiyle satın alınmış ve bu YYEP'in Fiziksel Yeniden Yerleşim Stratejisine göre ek faydalar sağlamıştır (bkz. Bölüm 6). T-14'te yer alan yapının (kulübe) üzerinde bulunduğu arazi kamulaştırma süreci kapsamında değerlendirilmiştir. Ancak, bu arazi üzerindeki binanın herhangi bir yasal izni bulunmadığından, yapıların değeri Türk kamulaştırma süreci kapsamında hesaplanmamaktadır. T-14'teki PEK inşaat faaliyetlerinden olumsuz etkileneceğinden, kulübe için ödeme rızaen satın alma yoluyla yapılmıştır. T-14'te yapıları olan PEK, yapısını kendi imkanlarıyla taşıdı.
Nüfus Sayımı ve Temel Bilgiler	UFK PS5'e göre, arazi edinimi veya arazi kullanımında kısıtlamalar kaçınılmaz olduğunda, Borçlu, çevresel ve sosyal değerlendirmenin bir parçası olarak, projeden etkilenecek kişileri belirlemek, etkilenecek arazi ve varlıkların bir envanterini oluşturmak, tazminat ve yardım için kimlerin uygun olacağını belirlemek ve fırsatçı yerleşimciler gibi uygun olmayan kişileri fayda talep etmekten caydırmak için bir nüfus sayımı yapacaktır.	AİKB PR5'e göre, müşteri (i) projeden etkilenen kişileri belirlemek ve (ii) kimlerin tazminat ve yardım almaya hak kazanacağını belirlemek için etkilenen kişilerin sayımını yapmalıdır.	Türk Hukuku, varlıkların envanterinin hazırlanmasını gerektirmektedir. Kamulaştırma yoluyla arazi edinimi, etkilenen taşınmaz varlıkların bir sayımının (tam sayım) ve sahiplerinin tam bir listesinin hazırlanmasını gerektirir.	Ulusal gereklilik, taşınmaz varlıkların ve yasal tapu sahiplerinin sayımı ile sınırlıdır.	Varlıkların envanteri Şubat 2024'te Danışman tarafından hazırlanmıştır. Kamulaştırma çalışmaları devam ederken, etkilenen taşınmaz varlıkların bir sayımı ve sahiplerinin tam listesi Proje Şirketi adına Danışman tarafından hazırlanmıştır.

Konu	UFK Standartları	AİKB Gereklilikleri	Türk Mevzuatı	Boşluklar	Boşlukları doldurmak için sorumluluklar
		Sayım sırasında proje alanında bulunmayabilecek mevsimlik kaynak kullanıcıları da dikkate alınmalıdır. Müşteri, arazi, yapılar, mahsuller, ortak kullanım alanları ve doğal kaynaklar da dahil olmak üzere etkilenen varlıkların envanterini çıkararak bu varlıkların daha ileri düzeyde değerlendirilmesine temel oluşturacaktır.		Kiracılar, ortak arazi kullanıcıları, yasal veya geleneksel tapusu olmayan arazi sahipleri/işgalcileri de dahil olmak üzere UFK PS5 tarafından tanımlanan projeden etkilenen nüfus hakkında nüfus sayımı ve temel bilgiler gerekli değildir.	Kiracılar, ortak arazi kullanıcıları, yasal veya geleneksel tapusu olmayan arazi sahipleri/işgalcileri ulusal arazi edinim sürecinde tespit edilmemiştir. Bu nedenle, bu YYEP'in hazırlanması sırasında, Danışman tarafından tüm resmi/resmi olmayan kullanıcıları (geçim kaynakları, hassasiyetler, toplam arazi kullanılabilirliği bilgileri dahil) içeren bir Sayım hazırlanmıştır (Bkz. Ek A 1).
Tam İkame Değeri Üzerinden Nakit Tazminat	UFK PS5'e göre, arazi edinimi veya arazi kullanımına ilişkin kısıtlamalar (kalıcı veya geçici olsun) önlenemediğinde, Borçlu etkilenen kişilere ikame maliyeti üzerinden tazminat ve yaşam standartlarını veya geçim kaynaklarını iyileştirmelerine veya en azından eski haline getirmelerine yardımcı olmak için gerekli olabilecek diğer yardımları sunacaktır.		Tarım arazilerinin değerlendirilmesi, piyasa fiyatları dikkate alınarak hesaplanan yıllık net gelirin kapitalizasyonuna bağlıdır. Sermaye Piyasası Kurulu'nun (SPK) 01.02.2017 tarih ve 29966 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Sermaye Piyasasında Değerleme Standartları Hakkında Tebliği'nin (111-62.1) 3. Maddesine göre "Yürütülen değerlendirme faaliyetlerinde, Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği ve Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği" tarafından yayımlanan Uluslararası Değerleme Standartlarına uyulması zorunludur.	Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) Değerleme Standartları Tebliği'nin 3. Maddesi uyarınca, SPK lisanslı bir değerlendirme uzmanı tarafından PS5 uyarınca uluslararası standartlara uygun olarak arazi ve ağaçlar değerlendirilmiştir. Yapılar, ÇŞB tarafından tanımlanan referans değerler ve piyasa değeri ile verilen inşaat maliyetleri kullanılarak tazmin edilir. Ancak, amortisman ve yıkım maliyetleri hesaplanan değerlerden düşülmüştür.	Ticari binalar ve konutlar Projenin arazi ediniminden etkilenmemiştir. T-14'te yer alan yapının (kulübe) üzerinde bulunduğu arazi kamulaştırma süreci kapsamında değerlendirilmiştir. Ancak, bu arazi üzerindeki binanın herhangi bir yasal izni bulunmadığından, yapıların değeri Türk kamulaştırma süreci kapsamında hesaplanmamaktadır. T-14'teki PEK inşaat faaliyetlerinden olumsuz etkileneceğinden, kulübe için ödeme rızaen satın alma yoluyla yapılmıştır. T-14 'te yapıları olan PEK, yapısını kendi imkanlarıyla taşıdı.

Konu	UFK Standartları	AİKB Gereklilikleri	Türk Mevzuatı	Boşluklar	Boşlukları doldurmak için sorumluluklar
			Aynı tazminat, 5543 sayılı Türk İskan Kanunu uyarınca devlet öncülüğünde yeniden yerleşim dışında sunulmamaktadır.		Yapılar tam yenileme maliyeti üzerinden satın alınmış ve bu YYEP'in Fiziksel Yeniden Yerleşim Stratejisine göre ek faydalar sağlanmıştır (bkz. Bölüm 6). Bağımsız bir değerlendirme firması ESA adına bu yapıları değerlendirmiş ve bir fiyat belirlemiştir. UFK PS5 kapsamında PEK'lere bu fiyatın biraz üzerinde ödemeler yapılmıştır. Yapılar için takdir edilen değerlerden amortisman düşülmüştür. Bu kesintiler, Proje'nin YYEP-GRP Fonu'ndan tam ikame değeri üzerinden tazminata ulaşmak için mal sahiplerine cari fiyat üzerinden iade edilecektir.
Değiştirme özelliği seçeneği sunun	UFK PS5, Borçlunun eşit veya daha yüksek değerde, kira güvencesine sahip, eşdeğer veya daha iyi özelliklere ve konum avantajlarına sahip ikame mülk seçeneği sunacağını belirtmektedir. Nakit yerine aynı tazminat ödenmesi düşünülmelidir.			Yeniden Yerleşim Kanunu bu Proje kapsamında uygulanmamaktadır.	Proje Şirketi, eşit veya daha yüksek değerde, kira güvencesine sahip, eşdeğer veya daha iyi özelliklere ve konum avantajlarına sahip ikame mülk seçeneği sunacaktır.
Yeniden Yerleşim Eylem Planı hazırlama gerekliliği	UFK PS5'e göre, ekonomik ve/veya fiziksel yerinden edilme durumunda, Borçlu bir Yeniden Yerleşim Eylem Planı geliştirecektir.	AİKB PR5 - Arazi Edinimi, Arazi Kullanımına İlişkin Kısıtlamalar ve Gönülsüz Yeniden Yerleşim uyarınca, Müşteri, çevresel, sosyal ve finansal maliyet ve faydaları dengelerken ve toplumsal cinsiyet etkilerine ve hassas kişiler üzerindeki etkilere özellikle dikkat ederken, arazi ediniminden veya arazi kullanımı, diğer varlıklar ve doğal kaynaklar üzerindeki kısıtlamalardan kaçınmak veya bunları en aza indirmek için uygulanabilir alternatif proje tasarımlarını ve sahalarını değerlendirecektir.	Türk hukuku kapsamında proje sahiplerini yeniden yerleşim eylem planı hazırlamaya zorlayan herhangi bir yasal hüküm bulunmamaktadır.	Yeniden yerleşim planlaması önemli bir eksiklik, çünkü yeniden yerleşim ile ilgili belgeler yalnızca kadastro bilgilerini, varlık listesini ve tazminatları içermektedir. Geçim kaynakları üzerindeki etkiler ve kayıplar ele alınmamıştır. PEK'lerin geçim kaynaklarını iyileştirmek veya proje öncesi seviyelere getirmek için herhangi bir planlama yoktur.	Proje Şirketi bu Yeniden Yerleşim Eylem Planını (YYEP) hazırlamıştır. YYEP, UFK PS5 ve AİKB PR5 ile uyumlu olarak tüm araziler ve etkilenen varlıklar için tam tazminat önlemlerini ve PEK'ler için etki azaltma önlemlerini içerecek şekilde tasarlanmıştır.

Konu	UFK Standartları	AKB Gereklikleri	Türk Mevzuatı	Boşluklar	Boşlukları doldurmak için sorumluluklar
		Tasarım yoluyla önlenemediği durumlarda, yerinden edilme en aza indirilecek ve etkilenen kişiler ve ev sahibi topluluklar üzerindeki olumsuz etkileri hafifletmek için uygun önlemler dikkatlice planlanacak ve uygulanacaktır.			
İş Kaybı	Arazi edinimi veya arazi kullanımına getirilen kısıtlamaların ticari yapıları etkilediği durumlarda, etkilenen işletme sahiplerine ticari faaliyetlerini başka bir yerde yeniden kurma maliyeti, geçiş dönemi boyunca kaybedilen net gelir ve tesis, makine veya diğer ekipmanların nakil ve yeniden kurulum maliyetleri için tazminat ödenecektir.	Arazi ediniminin ticari yapıları etkilediği durumlarda, etkilenen işletme sahibi (i) başka bir yerde ticari faaliyetlerin yeniden kurulmasının maliyeti; (ii) geçiş döneminde net gelir kaybı; ve (iii) uygun olduğu şekilde tesis, makine veya diğer ekipmanın transfer ve yeniden kurulum maliyetleri için telafi edecektir.	Ulusal mevzuat sadece mal ve/veya yapı kaybının tazminini öngörmektedir.	Ulusal mevzuatta, kamulaştırmadan kaynaklanan gelir kaybı için işletme sahiplerine tazminat ödenmesine ilişkin hükümler bulunmamaktadır.	Ticari binalar Projenin arazi ediniminden etkilenmemiştir ve herhangi bir iş kaybı etkisi söz konusu değildir.
Ortak Varlıkların Kaybı İçin Tazminat	Geçim kaynakları doğal kaynaklara dayalı olan ve projeye ilgili erişim kısıtlamalarının öngörüldüğü kişiler için, etkilenen kaynaklara erişimin devam etmesine izin verecek veya eşdeğer geçim kaynağı kazanma potansiyeli ve erişilebilirliği olan alternatif kaynaklara erişim sağlayacak önlemlerin uygulanması sağlanacaktır.	Arazi edinimi veya arazi kullanımı, diğer varlıklar ve doğal kaynaklar üzerindeki kısıtlamaların (kalıcı veya geçici olsun) önlenemediği durumlarda, Müşteri etkilenen kişilere tam ikame maliyeti üzerinden tazminat ve PR5'teki hükümlere tabi olarak yaşam standartlarını ve geçim kaynaklarını iyileştirmelerine veya en azından eski haline getirmelerine yardımcı olmak için gerekli olabilecek diğer yardımları sunacaktır.	Ortak varlıklar, Kamulaştırma Kanununun 30. Maddesine göre tazmin edilir. 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 30. maddesi, kamu tüzel kişilerinin ve kurumlarının sahip olduğu taşınmazların, kaynakların ve irifak haklarının başka bir kamu tüzel kişisi veya kurumu tarafından kamulaştırılmayacağını ifade etmektedir. Kamu kurumlarına ait mülkler kamulaştırılmaz, ancak devredilebilir.	Meralar, orman arazileri, hazine arazileri veya diğer devlet kurumlarının (belediyeler, vb.) yetki alanındaki araziler gibi kamu arazilerinin ortak kullanıcıları tanınmamakta ve/veya tazmin edilmemektedir.	Kamu mülkiyetinin kullanımında arazi edinimi nedeniyle gelir kaybı yaşanmışsa, YYEP-GRP Fonu kapsamında etki azaltıcı önlemler ve destekler sağlanacaktır. Kamu arazilerindeki kullanıcılara da YYEP-GRP Fonu aracılığıyla ürün tazminatı ödenecektir.

Konu	UFK Standartları	AİKB Gereklikleri	Türk Mevzuatı	Boşluklar	Boşlukları doldurmak için sorumluluklar
	Uygun olduğu durumlarda, doğal kaynak kullanımıyla ilişkili faydalar ve tazminatlar doğrudan bireylere veya hanelere yönelik olmaktan ziyade kolektif nitelikte olabilir.	Müşteri, fiziksel olarak yerinden edilmiş tüm kişilere yeniden yerleşim yardımı ve ekonomik olarak yerinden edilmiş kişilere geçim kaynaklarını iyileştirme veya restorasyon yardımı sağlayacaktır.	Eğer izin verilen bir devir söz konusu değilse, anlaşmazlık Yüksek Mahkeme'de çözülür. Mera arazilerinden yararlanan yerinden edilmiş kişiler için herhangi bir tazminat söz konusu değildir.		
Kayıt dışı arazi kullanıcılarına muamele	UFK PS5, etkilenen kişilerin projeye ilgili kayıplarının, taşınmaz varlıkların fiilen edinilmesinden veya araziye erişimden önce tam ve nakit olarak tazmin edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu kullanıcılara tazminat hakkı tanınmalıdır	Çevresel ve Sosyal Politika uyarınca, PG5, bu tür gönüllü arazi işlemlerinin, satıcı dışında, söz konusu araziye işgal eden, kullanan veya üzerinde hak iddia eden, kayıt dışı kiracılar veya ulusal yasalar uyarınca hiçbir hakkı olmayan diğer arazi kullanıcıları gibi kişilerin yerinden edilmesiyile sonuçlanabileceği durumlarda da uygulanacaktır.	Kamulaştırma alanındaki kamu arazileri üzerinde bulunan ve şahıslara ait olduğu belgelenebilen varlıklar, Kamulaştırma Kanunu'nun 19. Maddesi uyarınca tazmin edilebilir. Ancak kamu arazilerinin belgesiz Resmi Olmayan kullanıcıları kamulaştırma tazminatı alma hakkına sahip değildir.	Türk Kamulaştırma Kanunu'nda, belge olmadığı takdirde kamu arazileri üzerindeki Resmi Olmayan kullanıcılar için herhangi bir tazminat söz konusu olamaz.	YYEP kapsamında kayıt dışı kullanıcılar tespit edilmiş ve hak sahibi yapılmıştır. Kamu arazileri üzerindeki belgelanmemiş yapıların sahipleri için YYEP-GRP Fonundan tazminat sağlanacaktır.
Hassas Kişiler için Önlemler	UFK, özellikle yoksulluk sınırının altındakiler, topraksızlar, yaşlılar, kadınlar ve çocuklar gibi hassas grupların ihtiyaçlarına özel dikkat gösterilmesi gerektiğini belirtmektedir. Geçim kaynaklarının yeniden yapılandırılması planlaması kadınlara, azınlıklara veya hassas gruplara özel yardım sağlamalıdır.		Kamulaştırma Kanunu hassas grupları belirtmemektedir. Ancak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası uyarınca Devlet, vatandaşlarının huzur ve güven içinde yaşamlarını sürdürmelerini garanti altına almakta ve aynı zamanda sosyo-ekonomik olarak daha yüksek bir yaşam standardına ulaşmalarını teşvik etmektedir. Bu bağlamda, Devlet muhtaç, zayıf, çaresiz ve evsiz vatandaşlarını korumak ve desteklemek için çeşitli kurallar ve tedbirler uygular.	Türk Arazi Kamulaştırma Kanunu hassaslığını ele almamaktadır. Süreç, gerginlikler, yerleşim ilişkileri gibi sosyal konuları dikkate alırken, hassasiyete yönelik bir yaklaşım belirlememekte ve kırılğan grupların geçişini kolaylaştıracak bir strateji tespit etmemektedir.	YYEP kapsamında hassas gruplar belirlenmiş ve hak sahibi yapılmıştır. Etkilenen kişilerin/toplulukların geçim kayıplarının ek telafisi için bir YYEP-GRP Fonu oluşturulacaktır. Geçim kaynaklarının ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi dikkate alınacaktır. Tazminat, geçim kaynaklarının azalması sonucunda etkilendiği alanlarda YYEP-GGP Fonu ile tamamlanacaktır doğal kaynaklara erişim ve özel hassasiyetlerin bulunduğu yerler.

Konu	UFK Standartları	AİKB Gereklilikleri	Türk Mevzuatı	Boşluklar	Boşlukları doldurmak için sorumluluklar
					Tedbirler, hassas gruplar için Hak Sahipliği Matrisinde açıklanmaktadır.
Geçici Geçim Desteği (GGD)	UFK PS5'e göre borçlu, ekonomik olarak yerinden edilen herkese geçiş desteği sağlayacaktır.		Geçiş dönemi desteği yalnızca hükümet öncülüğündeki yeniden yerleşim için mevcuttur.	Geçiş dönemi desteği için bir bütçe ayrılması gerekmektedir.	Tüm PEK'ler için sağlanan tazminat ile geçim kaynağı kayıpları giderilemeyen PEH'ler. Bu gruplar için farklı miktarlarda GGD sağlanacaktır.
Proje Düzeyinde Şikayet Mekanizmaları (ŞM)	Etkilenen Toplulukların bulunduğu yerlerde, müşteri, Etkilenen Toplulukların müşterinin çevresel ve sosyal performansı ile ilgili endişelerini ve şikayetlerini almak ve çözümünü kolaylaştırmak için bir şikayet mekanizması kuracaktır.		Arazi edinim süreci, PEK'lerin itiraz hakkını tanıır. İtirazlar kaydedilir ve yazılı olarak yanıtlanır. Ulusal hukuk kapsamındaki kamulaştırma sürecinde, ilk etapta taşınmaz mal için mal sahibinin rızası aranır, ancak her zaman rıza sağlanamaz ve kamulaştırma zorunlu hale gelir. Kamulaştırma, kamu yararı için taşınmaz mala Devlet tarafından zorunlu olarak el konulmasını içerir. Ancak, 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu, kamulaştırmaya tabi taşınmaz malın sahibi ve işgalcisinin ve diğer ilgili tarafların kamulaştırma prosedürüne veya takdir edilen değerlere ve gerçek hatalara karşı adli mahkemelerde dava açabilmelerine izin vermektedir.	Herhangi bir şikayet mekanizması gerekliliği bulunmamaktadır.	Bir Şikayet Mekanizması (ŞM) mevcuttur; şikayetler kaydedilir/yanıtlanır ve gerekli önlemler alınır. ŞM, PEK'lerin sorunlarının yasal yollara başvurulmadan hızlı, adil ve şeffaf bir şekilde çözülmesini sağlayacaktır. Mekanizmanın iyi işlemesi kayıpları en aza indirir. Mekanizmanın işleyişi PKP'de ayrıntılı olarak sunulmuştur. ŞM halka tanıtılacak.

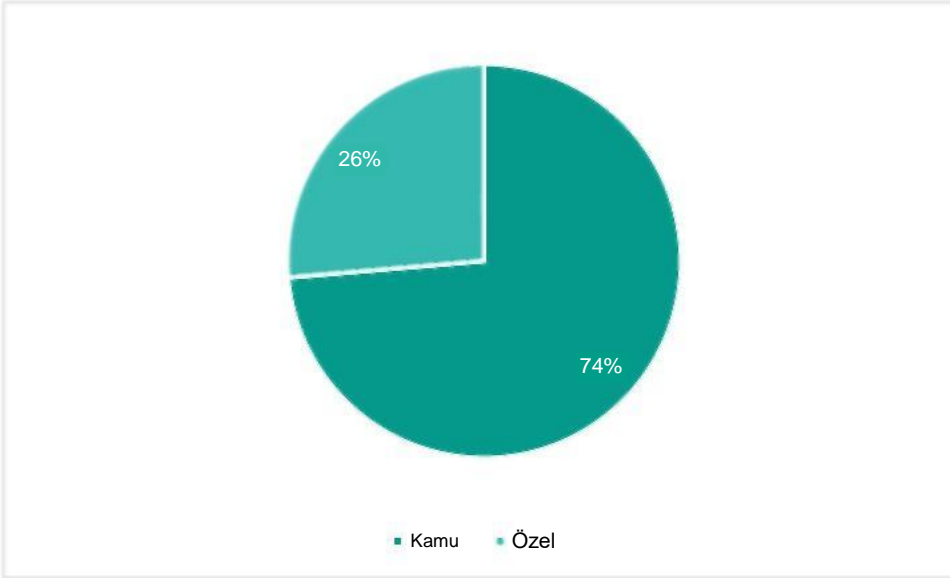
Konu	UFK Standartları	AİKB Gereklilikleri	Türk Mevzuatı	Boşluklar	Boşlukları doldurmak için sorumluluklar
------	------------------	---------------------	---------------	-----------	---

Ayrıca 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'na da atıfta bulunulabilir. 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu "Kurumlar, bu Kanunda belirtilen istisnalar dışında her türlü bilgi veya belgeyi başvuruların yararlanmasına sunmak ve bilgi edinme başvurularını hızlı, etkin ve doğru bir şekilde inceleyerek karara bağlamak üzere, idari ve teknik tedbirleri almakla yükümlüdürler." demektedir

3 Proje Bileşenleri için Arazi İhtiyacı ve Edinim Süreci

3.1 Projenin Arazi İhtiyacı

Proje bileşenlerinin inşası için iki il ve iki ilçedeki üç yerleşim yerinde bulunan 93 arazi parselinde alana ihtiyaç duyulmaktadır. Tamamen veya kısmen ihtiyaç duyulan arazilerin 75'i özel, 18'i ise kamu arazisidir (orman arazileri hariç). Ayrıca, arazi parselleri dışında 571.06479 m² orman arazisi Proje'nin arazi ediniminden etkilenmektedir. Proje Şirketi, yetki sahibi olduğu bu orman arazisinin tamamını değil, sadece bir kısmını kullanacaktır. Kullanım oranı inşaat aşamasında belirlenecektir. Etkilenen alanların (kamulaştırma ve irtifak hakkı) yüzölçümüne göre dağılımı Şekil 3.1'de verilmiştir.

Şekil 3-1- Etkilenen Parsellerin Yüzölçümüne Göre Dağılımı

etkilenen alanların %26'sını özel araziler oluşturmaktadır. Özel arazilerin sahipleri/hissedarları toplam 94 PEK ve üç şirketten oluşmaktadır. Daha sonra detaylı olarak açıklanacağı üzere, PEK'ler arasında şirketlerin yanı sıra arazileri yatırım amaçlı satın alan ve gelir getirici herhangi bir faaliyette bulunmayan yatırımcılar da bulunmaktadır. Kamu ve özel arazilere ilişkin bilgiler, parsellerin sayısı, büyüklüğü ve sahip/hissedar sayıları ile birlikte adresinde Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3 -1 - Projenin İhtiyaç Duyulan Arazileri

İl	İlçe	Yerleşim	Özel araziler			Kamu arazileri		Ormanlık alan ⁷
			Parsel sayısı	Arazilerin büyüklüğü (m ²)	Sahip/hissedar sayısı	Parsel sayısı	Arazilerin büyüklüğü (m ²)	arazi büyüklüğü (m ²)
Balıkesir	Havran	Halılar	19	96294,28	41 PEK'ler, 2 şirket	5	4551,14	571064,79
Balıkesir	Havran	Kocaseyit	29	65467,36	16 PEK, 1 şirket	9	6804,79	
Çanakkale	Yenice	Armutçuk	27	48460,01	37 PEK	4	528287	
Toplam arazi			75	210221,65	97	18	16638,8	571064,79

3.2 Özel Arazilerin Edinimi

Projeden etkilenecek araziler belirlenmiş ve kamulaştırma süreci başlatılmıştır. Proje için Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından 1 Kasım 2023 tarihinde kamu yararı ve acele kamulaştırma kararı alınmıştır. Bu kararlar Projenin yasal uygunluğunu göstermektedir. Bu tarih itibarıyla kamulaştırma sürecinin ilk aşaması olarak Nüfus Sayımı ve Varlık Envanterinin hazırlanmasına başlanmıştır. Sahipler listelenmiş ve araziler sabit varlıklar dahil olmak üzere değerlendirilmiştir.

Proje inşaatı ancak mal sahibi veya kullanıcılara UFK PS5 ve AİKB PG5 gereklilikleri doğrultusunda bir tazminat paketi sunulduktan ve tazminat ödendikten sonra gerçekleştirilebilir.

Proje kapsamında elde edilecek arazilerin aşağıda listelenen beş edinim türü bulunmaktadır

İstekli Alıcı - İstekli Satıcı - Arazilerin sahiplerinin rızası ile piyasa fiyatından satın alınması.

Muvafakatname - Kamulaştırma süreci tamamlanmamış olsa bile, bazı arazilere sahiplerinden alınan bir muvafakatname ile girilebilir.

Daimi Edinim veya Mülkiyet Hakkı- Mülkiyet hakları kalıcı arazi edinimi anlamına gelir. Arazi kamulaştırması kalıcıdır ve mülkiyet hakkı idare adına tescil edilir. Devredilen arazi üzerine Daimi bir tesis inşa edileceği için eski sahibi araziyi kullanamamaktadır.

- **Daimi İrtifak Hakkı** - Parsel bölünmez; bu hak asıl maliki tapu sahibi olarak tutar ancak idare lehine (şerh olarak) hak tesis eder. Daimi tesis (tüneller veya viyadükler) devredilen arazinin altından veya üstünden geçtiği için, arazi sahibi araziye belirli kısıtlamalarla (ev inşa edememek gibi) kullanmaya devam edebilecektir.
- **Kira Sözleşmeleri Yoluyla Arazi Kiralamaları** - Geçici bir arazi ihtiyacı olması durumunda (örneğin kamp alanı, depolama alanı için) arazi, Yüklenici ve arazi sahibi arasında karşılıklı olarak kararlaştırılan şartlar ve oranlar çerçevesinde belirli bir süre için kiralanabilir. Sözleşme sona erdikten sonra arazi eski haline getirilecek ve sahibine orijinal haliyle iade edilecektir.

⁷ Bu büyüklüğe yerleşimin geniş orman varlığı da dahildir. Tarım ve Orman Bakanlığı, Proje Şirketi'ne toplam alan için ön izin vermiştir. Proje Şirketi bu alanda işletme ve kullanma yetkisine sahiptir, orman arazisinin tamamını kullanması beklenmemektedir. Kullanılacak miktar inşaat aşamasında belirlenecektir.

3.3 Ulusal Değerleme Metodolojisi

3.3.1 Araziler için Değerleme (Daimi Edinim)

Tarım arazileri

Net Gelir Kapitalizasyonu, Türkiye'de tarım arazilerinin kaybına ilişkin tazminatın hesaplanmasında kullanılan değerlendirme yöntemidir.

Projeden etkilenen tarım arazilerinden elde edilen net gelir aşağıdaki adımlara göre belirlenir

- Brüt gelir, her bir arazi parseli tarafından üretilen yıllık ürün miktarının ilgili değerlendirme yılı için ürün birim fiyatıyla (örneğin kg başına fiyat) çarpılmasıyla hesaplanır.
- Net gelir, her bir arazi parselinden elde edilen yıllık mahsulle ilişkili üretim maliyetlerinin o mahsulün brüt gelirinden çıkarılmasıyla elde edilir.

Net gelir daha sonra kapitalizasyon oranı ile çarpılarak tazminatın ulusal değerlemesi elde edilir.

Tarım arazilerinin değerlendirilmesi sırasında kullanılan formül $R / F = K^8$

Kapitalizasyon oranı, tarım arazilerinin değerlendirilmesi için önemli bir ölçüttür. Etkilenen tarım arazisinin net geliri bu oranla çarpılarak arazinin mevcut değeri belirlenir. Ortalama kapitalizasyon oranı, ürün veriminin (her yıl Tarım ve Orman Bakanlığı ve İl İdareleri tarafından belirlenir) ürün birim fiyatına bölünmesiyle hesaplanır. Bağımsız varlık değerlendirme eksperleri daha sonra değerlendirilmesi yapılan tarım arazisinin belirli özelliklerine (olumlu ve olumsuz) bağlı olarak arazi parselinin değerini ayarlayacaktır. Pozitif arazi özellikleri kapitalizasyon oranını azaltırken, negatif özellikler artıracaktır.

- Kapitalizasyon oranını olumlu yönde etkileyen (örneğin, kapitalizasyon oranını düşüren) ve dolayısıyla tarımsal arazi parselinin hesaplanan değerini artıran faktörler şunlardır
- Şehir veya kasabaya yakınlık;
- Erişim yollarına yakınlık (kara, demir, hava yolu);
- Elverişli nakliye koşulları;
- İyi durumda olan binalar (varsa) ;
- Bölünmemiş arazi;
- Düzgün ve iyi şekilli arazi;
- Arazinin güvenliği ve emniyeti;
- Satın alma ve satış kolaylığı;
- Tapu kaydı olan arazi;
- Arazi için tamamlanan kadastrо araştırmaları⁵⁶;
- Yüksek nüfus yoğunlukları;
- Kolayca değiştirilebilen dönüşümlü ekim sistemi (ürün çeşitliliğinin uygulanabilirliği); ve
- Sulanan bir arazi ise uygun sulama koşulları.

⁸ R- Net gelir (brüt gelir - üretim maliyetleri)

F- kapitalizasyon oranı (tarım arazisine yatırılan sermaye ile ilgili risk)

K- Değer (ulusal tazminat değerlendirilmesi)

Kapitalizasyon oranını olumsuz etkileyen (örneğin kapitalizasyon oranını artıran) ve dolayısıyla tarım arazisi parselinin hesaplanan değerini azaltan faktörler yukarıda listelenenlerin tersi olacaktır.

Net gelir kapitalizasyonu değerlemesinin doğru bir şekilde uygulandığından emin olmak için, bağımsız varlık değerlendirme eksperleri kamulaştırılacak arazi parsellerini ziyaret ederek hem mevcut arazi kullanımını tespit eder hem de ulusal mevzuatta tanımlandığı üzere arazi parselinin nihai hesaplanan değerini etkileyebilecek tüm faktörleri belirler. Bu yaklaşım, ulusal gerekliliklere uygun olarak tazminat sağlamak için gereken nihai değeri belirler.

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) Kararı

SPK'nın 01.02.2017 tarih ve 29966 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Sermaye Piyasasında Değerleme Standartları Hakkında Tebliğ (III-62.1)'in 3. Maddesine göre "Yürütülen değerlendirme faaliyetlerinde, Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği ve Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği" tarafından yayımlanan Uluslararası Değerleme Standartlarına uyulması zorunludur.

Tarım dışı araziler

'Emsal Karşılaştırma Değerleme Yöntemi' Türkiye'de tarım dışı arazi parsellerinin değerinin hesaplanmasında kullanılan metodolojidir. Tarım dışı arazi parselleri için ulusal mevzuatta açıkça tanımlanan bu değerlendirme yöntemi, değerlemesi yapılan arazi parselinin benzer özelliklere sahip tarım dışı arazi parsellerinin satış fiyatlarıyla karşılaştırılmasıyla hesaplanır.

3.3.2 Daimi İrtifak için Değerleme

Ulusal mevzuat uyarınca, kamulaştırma yerine bir arazi parselinin belirli bir kısmı (veya yeraltı/yerüstü kotu/derinliği) için irtifak hakkı verilebilir. İrtifak sözleşmeleri, arazinin sahibinin idare adına değiştirilmesini ve arazinin bütünlüğünün korunmasını (tarımsal ve tarım dışı arazi) gerektirmez.

İrtifak bedeli, ulusal mevzuata uygun olarak, arazinin yatırımdan önceki ve sonraki değeri arasındaki fark olarak hesaplanır. İrtifak nedeniyle arazinin değer kaybı, arazinin kaybolan ekonomik potansiyelinden kaynaklanacaktır.

Mahkeme uygulamalarının (içtihatların) daimi irtifak bedelini tarım dışı araziler için daimi edinim bedelinin %50'si, tarım arazileri için ise %35'i ile sınırlandırdığı unutulmamalıdır.

3.3.3 Hasat Edilmemiş Ürünler için Değerleme

Etkilenen mahsuller için değerlendirme, yıldan yıla değişebilen gerçek yıllık mahsul birim fiyat değerlerine göre hesaplanır. Gerçek mevsimsel mahsul değerleri Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından açıklanır ve yıllık olarak ilan edilir. Ancak Resmi Gazete'de yayımlanan ürün birim fiyatları bir önceki yıla aittir ve son dönemlerde Türkiye'de ve dünyada enflasyon oranı yüksek seyretmektedir.

Hasat Edilmemiş Ürünlerin hasadına mümkün olduğunca izin vermek birincil yöntemdir.

3.3.4 Etkilenen Ağaçlar için Değerleme

Kamulaştırma Kanunu uyarınca, her bir arazi parseli için varlık envanteri güncellemesinin bir parçası olarak tam bir ağaç sayımı gerçekleştirilir. Bu sayım, Proje için kamulaştırma alanlarındaki tüm ağaçların ve diğer sabit varlıkların türünü, yaşını ve çapını tercihen mümkünse mülk sahipleriyle birlikte kaydeder. Bir ağacın değerini telafi etmek için kullanılan ulusal değerlendirme yöntemi aşağıdaki iki kritere dayanmaktadır

- Kereste değeri; ve
- Ağaçtan elde edilen meyve sayısı.

Bir ağacın kereste değerinin ve ortalama meyve üretim miktarının hesaplanması, ağacın türü, çapı, uzunluğu ve hacmi gibi ayrıntılarla bilgilendirilir. Ağaçtan elde edilen yıllık brüt gelir, kereste değeri ve meyve satışlarından elde edilen gelirin (standartlaştırılmış ağırlık başına ortalama bölgesel fiyatlarla) toplamına göre hesaplanır. Daha sonra net gelir, yıllık brüt gelirden ağacın ve çevresindeki alanın üretkenliğini sürdürme maliyetinin çıkarılmasıyla hesaplanır. Etkilenen ağaçlar ve diğer sabit varlıklar için hesaplanan nihai değer ulusal gereklilikleri karşılamaktadır.

Kamulaştırma Kanunu'na göre, İdare ağaçların satın alınması sırasında kesim ücretini düşebilir. Ancak SPK onaylı şirket tarafından hazırlanan tüm arazi değerlendirme raporları incelenmiş ve ağaçlar için böyle bir kesinti yapılmadığı görülmüştür. Bu nedenle, nihai hesaplamalar PS5 ve PG5'in tam ikame değeri için tazminat ilkesine de uygundur.

3.3.5 Konut ve Konut Dışı Yapılar için Değerleme

Kamulaştırılacak konut ve konut dışı yapıların değerlendirilmesi, belirlenen birim fiyatlar kullanılarak ulusal mevzuat kapsamında varlık değerlendirme eksperleri tarafından yapılacaktır. Bu değerlendirmeler, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından her yıl yayınlanan farklı birincil malzemelerden (taş, tuğla veya ahşap gibi) yapılmış yapıların resmi birim fiyatlarına dayanacaktır. Mal sahibine ödenen bu maliyet bedelleri, tamamlanma oranı, amortisman ve enkaz maliyetini dikkate alan maliyet yöntemine göre hazırlanmaktadır.

Mal sahibine ödenmek üzere konut ve konut dışı yapılar için hesaplanan nihai değer ulusal gereklilikleri karşılamaktadır, ancak PS5 ve PG5 gerekliliklerini karşılamamaktadır ve bu nedenle kamulaştırılacak konut ve konut dışı yapılar için ek tazminat gerekmektedir. Ek tazminatlar ve diğer haklar hakkında ayrıntılı bilgi *Bölüm 6 - Yeniden Yerleşim ve Tazminat Stratejisi* ve Ek A1'de sunulmaktadır.

3.4 Kamu Arazilerinin Edinimi

3.4.1 Ormanlık Alanlar

Orman arazileri (tamamı Tarım ve Orman Bakanlığı'na ait), yerel Orman Müdürlükleri tarafından kabul edilen uzun vadeli kiralama (49 yıl) yoluyla satın alınacaktır.

3.4.2 Hazine Arazileri

Hazine arazilerinin edinimi yazışma yoluyla gerçekleştirilmekte ve bu araziler için herhangi bir ödeme yapılmamaktadır.

3.4.3 Diğer Kamu Kurumlarına Ait Araziler

Diğer devlet kurumlarına ait araziler (belediyeler, Su ve Kanalizasyon İdaresi, Karayolları Genel Müdürlüğü gibi) Arazi Edinme Kanunu'nun 30. Maddesine tabidir. Bu süreç özel arazi mülkiyetine çok benzer, ancak müzakere yazılı yazışmalarla yürütülür.

3.4.4 Mera alanları

Mera olarak tahsis edilen araziler, mera statüsünden Hazine arazisine dönüştürülerek edinilecek ve Hazine arazisi olarak işlem görecektir.

3.4.5 Yerleşimlerin Ortak Arazileri

Yerleşim yerlerine tahsis edilen araziler, mera statüsünden Hazine arazisine dönüştürülerek edinilecek ve Hazine arazisi olarak işlem görecektir.

3.4.6 Tescil Harici Alanlar

Tapu dışı bırakılan alanların (çoğunlukla taşlık, çalılık, ham toprak, dere menfezleri vb. gelir getirici kullanıma uygun olmayan) tescil edilmesi gerektiğinde Hazine'ye tescil ettirilmesi bir yöntemdir.

4 YYEP Hazırlama Veri Toplama Metodolojisi

4.1 Çalışmanın Amacı

Bu YYEP'in ana stratejisi, yerinden edilmeye karşı ulusal mevzuat ile UFK/AİKB standartları arasındaki boşlukları doldurmaktır. Bu boşlukları kapatmak için gerekli uygulamaları planlamak üzere Proje'nin arazi ediniminin (AE) sosyo-ekonomik etkileri belirlenmiştir. Bu etkilerin belirlenmesinde katılımcı bir yaklaşım benimsenmiş ve Projenin arazi ediniminden etkilenen arazilerin sahipleri ve kullanıcıları ile etkilenen yerleşimlerin muhtarlarıyla yapılan istişarelere dayalı bir saha çalışması planlanmıştır.

CE Danışmanlık tarafından yürütülen YYEP çalışması aşağıdaki hususları ele almıştır

- Uygun PEK'lerin belirlenmesi ve etkilenen arazilerin resmi ve Resmi Olmayan kullanıcılarını içeren bir varlık envanteri ve nüfus sayımı hazırlanması;
- Projenin arazi edinimine dayalı etkilerinin değerlendirilmesi;
- Ulusal kamulaştırma mevzuatı ile PS5/PR5 arasındaki boşlukların tespit edilmesi ve boşlukların giderilmesi için bir plan hazırlanması.

4.2 Veri Toplama Faaliyetleri

4.2.1 Toplum Düzeyinde Anket (TDA)

Muhtardan Proje'nin arazi ediniminin topluluklar üzerindeki etkileri hakkında bilgi alınmıştır. Kullanıcılar da dahil olmak üzere etkilenen PEK'ler muhtarlarla birlikte tespit edilmiş ve hane halkı anketine dahil edilmiştir. Projeden Etkilenen Yerleşimlerde (PEY) muhtarlarla yarı yapılandırılmış topluluk düzeyinde anketler uygulanmıştır. Ankette şu sorular yer almaktadır;

- Ortak mülkler de dahil olmak üzere etkilenen araziler,
- Nüfus,
- Mevsimlik işçilik,
- Geçim kaynağı modeli,
- Etkilenen arazilerin sahipleri ve kullanıcıları,
- Projenin etkileri hakkındaki görüşler,
- Kamulaştırma.

4.2.2 Sosyo-Ekonomik Mevcut Durum için Hanehalkı Düzeyinde Anket

Yerleşimde tespit edilen PEK'lerle sosyo-ekonomik bir temel durum araştırması gerçekleştirilmiştir. Etkilenen arazilerin sahipleri ve kullanıcıları ile hane düzeyinde yapılandırılmış anketler uygulanmıştır. Ankette şu sorular yer almaktadır;

- Etkilenen özel araziler,
- Etkilenen sabit varlıklar,
- Etkilenen kamu arazilerinin ve ortak mülklerin kullanımı,
- Hanehalkı demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri, Arazi mülkiyeti, tarım ve hayvancılık,

- Hassasiyetler ve ihtiyaçlar.

4.2.3 Varlık Envanteri ve Sayımı

Nüfus Sayımı ve Kimlik Tespiti çalışmaları başlıyor ile muhtarla bir toplantı. Etkilenen parseller üzerindeki tüm PEK'ler belirlenmiştir. Özellikle, arazileri gelir kaynağı olan PEK'ler tespit edilmiştir. Nüfus Sayımı çalışması için uzlaşmada belirlenen ve parsel bazlı Varlık Envanterine eklenen PEK'lerle doğrudan iletişime geçilmesiyle aşağıdaki bilgiler elde edilmiştir

- PEH'lerin geçim kaynakları
- Hane halkı nüfusu
- Savunmasız hane üyesi
- Geçim kaynakları üzerindeki etki oranı
- Toplam arazi varlığı
- Parsel büyüklüğü
- İhtiyaç duyulan boyut
- Arazi üzerindeki sabit kıymetler
- Tazminat ödemeleri
- PS5/PG5 ile uyumlu olmayan kesintiler

4.3 Örneklemeye Stratejisi

Anketler için örneklemeye stratejisi Tablo 4.1'de sunulmuştur. Tüm PEY'lerin temsilcileriyle görüşülmüştür. Bu görüşmelerde hem topluluk düzeyinde bilgi edinilmiş hem de arazi kullanıcıları (resmi ve resmi olmayan) tespit edilmiştir. Etkilenen tüm arazilerin kullanıcıları **belirlenmiş** ve Ek A1 - Varlık Envanteri ve Sayımı belgesine kaydedilmiştir.

Tablo 4-1- Örneklemeye Stratejisi

Anket	Örneklemeye	Uygulama
Toplum düzeyinde anket	Tam nüfus sayımı Mevcut kamulaştırma verilerine dayanarak üç yerleşim yerinin muhtarları	Tüm Projeden Etkilenen Yerleşimlerde (PEY) üç muhtar ile yarı yapılandırılmış topluluk düzeyinde anketler
Hanehalkı düzeyinde anketler	Tam nüfus sayımı Etkilenen 93 özel parselin sahipleri (94 PEK ve üç şirket) ve kullanıcıları. 18 kamu arazisi çalılık, ham toprak vb. içermektedir. Bunların hepsi tarımsal faaliyet için uygun değildir. 10 kamu arazisi tarıma elverişlidir. PEY'ler ormanlarla çevrilidir. Bunlardan üçünde mülkiyet hakkı elde edilecek, yedisinde ise sadece irtifak hakkı tesis edilecektir. Ormanlık ve mera arazileri vardır.	19 özel arazinin sahibi, bölgede yatırım amacıyla arazi satın alan kimliği belirsiz kişi/yatırımcılardır. Bu insanlar yerel halk tarafından tanınmamaktadır. Üç özel parsel şirketlere aittir ve gelir getirci bir faaliyet aracı değildir. Bazı haneler mal sahibi/kullanıcı olarak birden fazla parseli temsil etmektedir. Bu bilgiler ışığında, etkilenen 53 özel arazinin (yatırımcıların/şirketlerin arazileri hariç) sahibi/kullanıcısı olan 176 üyeli 43 hane ankete katılmıştır. İki kamu arazisinin resmi olmayan kullanıcıları tespit edilmiştir (Bkz. Ek A1). Arazileri sadece irtifak hakkından etkilendiği için HLS başvurusuna katılmak istememiştir.

YYEP'in birincil veri kaynağı saha çalışmasıdır. İkincil veri kaynakları şunlardır

- Proje için yetkililer tarafından verilen kamu yararı ve acele kamulaştırma kararları,

- Farklı parsellerdeki kamulaştırma durumuna ilişkin belgeler,
- Etkilenen tüm parseller için kamulaştırma planları,
- Etkilenen arazi sahiplerinin/hissedarlarının listesi,
- Arazi değerlendirme raporları,
- Kurum ve kuruluşlardan gelen resmi bilgiler.

4.4 Sınırlamalar

YYEP hazırlama çalışmasının sınırlamaları aşağıdaki gibidir

- Saha ziyareti sırasında bazı arazilerin sahiplerine/kullanıcılarına ulaşamamıştır. Tam sayıma erişebilmek için bu arazilerin sahipleri/kullanıcıları ile telefonla iletişime geçilmiştir.
- 22 arazinin sahibine/kullanıcısına ulaşamamıştır. Bunlardan 19'unun sahibi, bölgede yatırım amacıyla arazi satın alan kimliği belirsiz kişi/yatırımcıdır. Üç özel parcel şirketlere aittir ve gelir getirici bir faaliyet aracı değildir.
- Kadınlar araziler ve geçim kaynakları hakkında ayrıntılı sorulara cevap vermek istememiştir. Bu nedenle, görüşülen hane halkı temsilcileri çoğunlukla erkektir.

5 Etkilenen Yerleşimler, Haneler, Araziler, Varlıklar, Geçim Kaynakları ve Etki Değerlendirmesi

5.1 Nüfus Hakkında Temel Bilgiler

5.1.1 Proje Etkilenen Yerleşimler (PEY)

Projenin arazi ediniminden etkilenen üç yerleşim yeri bulunmaktadır. Yerleşimlerin beyan edilen nüfusları aşağıdaki gibidir içinde aşağıdaki Tablo 5.1'e bakınız. Halılar'da dışarıya göçün nedeni iş fırsatları için şehre göç etmektir. Son yıllarda diğer köylerde herhangi bir dış göç yaşanmamıştır.

Tablo 5-1- PEY'lerin Nüfusları

Yerleşimler	# Daimi hanehalkı sayısı	Daimi nüfus	# Geçici hane sayısı	Geçici nüfus	Nüfus değişiklikleri	ABPRS'deki Nüfus
Halılar	90	260	0	0	Azalmış	272
Armutçuk	80	220	15	50	Değişiklik yok	208
Kocaseyit	900	2600	0	0	Artırılmış	1758

Kaynak- TDA, 2024

PEY'lerdeki ana ve yardımcı gelir kaynakları Tablo 5.2'de gösterildiği gibidir. Hayvancılığın yanı sıra işçilik de önemli bir gelir kaynağıdır.

Tablo 5-2- PEY'lerin Geçim Kaynakları

Yerleşimler	Ana geçim kaynağı	Yardımcı geçim kaynağı (1)	Yardımcı geçim kaynağı (2)
Halılar	Hayvan yetiştiriciliği	İnşaat ve sanayi işçiliği	Tarım işçiliği
Armutçuk	Tarım (bitkisel üretim)	Hayvancılık	Emeklilik
Kocaseyit	Hayvan yetiştiriciliği	Ormancılık	İnşaat ve sanayi işçiliği

Kaynak- TDA, 2024

Yerleşim yerlerinin temsilcileriyle topluluk düzeyinde yapılan görüşmelerde, muhtarların Projenin arazi edinimi konusunda bilgi sahibi oldukları öğrenilmiştir. Muhtarların yerleşim yerlerindeki arazi edinimine ilişkin bilgileri Tablo 5.3'te özetlenmiştir.

Tablo 5-3- Muhtarların Yerleşim Yerlerinde Arazi Edinimine İlişkin Bilgileri

Yerleşimler	Projenin arazi edinimi hakkında bilginiz var mı?	Projeden etkilendiğinizi ilk kim öğrendi?	Arazi edinim süreci başladı mı?	Hangi arazilerin etkilendiğini biliyor musunuz?
Halılar	Evet	Kurum yetkililerinden	Başladı ve devam ediyor	Evet
Armutçuk	Evet	Kurum yetkililerinden	Başladı ve devam ediyor	Evet
Kocaseyit	Evet	Kurum yetkililerinden	Başlamadı	Evet

Kaynak- TDA, 2024

5.1.2 Projeden Etkilenen Haneler (PEH'ler)

Projenin arazi ediniminden etkilenen hanelerin sosyo-ekonomik özelliklerini ve haneler üzerindeki etkilerini belirlemek için her parselde en az bir kişiye (özellikle kullanıcıya) ve her haneden sadece bir kişiye ulaşılmaya çalışılmıştır. Sayım kapsamında tüm özel arazilerin en az bir hak sahibi ile görüşmeler yapılmış ve tüm arazilerin kullanıcıları tespit edilmiştir (Bkz. Ek A1).

19 özel arazinin sahibi, bölgede yatırım amacıyla arazi satın alan kimliği belirsiz kişi/yatırımcılardır. Bu insanlar yerel halk tarafından tanınmamaktadır. Üç özel parsel şirketlere aittir ve gelir getirici bir faaliyet aracı değildir. Bazı haneler mal sahibi/kullanıcı olarak birden fazla parseli temsil etmektedir. Bu bilgiler ışığında ankete 53 hanenin (yatırımcıların/şirketlerin arsaları hariç) 43 hanesi katılmıştır. Ayrıca, iki kamu arazisinin birer kullanıcısı da tespit edilmiş ve bunlara şunlar dahil edilmiştir içinde nüfus Sayımı.

89 kadın ve 87 erkek, Projenin ÖA'sından doğrudan etkilenen hanelerde yaşamaktadır ve ortalama hanehalkı büyüklüğü 4,1 'dir. Toplam 208 hanehalkı üyesinin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin daha ayrıntılı bilgi Ek C3'te sunulmaktadır.

Hanelerin ana ve üç yardımcı/tamamlayıcı gelir kaynağı sorulmuş ve 111 cevaplar 43 haneden alınmıştır. "Tarım", hanelerin %81'i için en önemli dört gelir kaynağı arasında yer almaktadır. Hayvancılık, aşağıdaki tabloda gösterildiği gibi hanelerin % 66,7 'si için birincil gelir kaynakları arasındadır.

Tablo 5-4- Ana ve Yardımcı (3) Geçim Kaynakları

Geçim kaynakları	Yanıtlar		PEH'lerin Yüzdeleri
	N	Yüzde	
Tarım (bitkisel üretim)	34	30,6%	81,0%
Hayvancılık (hayvansal üretim)	28	25,2%	66,7%
Emeklilik	22	19,8%	52,4%
Ücretli, maaşlı çalışma	16	14,4%	38,1%
İşletme ve serbest meslek geliri	8	7,2%	19,0%
Ormancılık	2	1,8%	4,8%
Kurumlar tarafından sağlanan sosyal destek (engelli maaşı, dul maaşı, belediye, kaymakamlık yardımı vb.)	1	0,9%	2,4%
Toplam	111	100,00%	

Kaynak- HDA, 2024

Hanelerin en önemli dört harcaması sorulmuş ve 43 haneden 127 cevap alınmıştır. "Bakkaliye ve beslenme harcamaları" 97,6 hanenin en önemli harcama kalemleri arasında yer almaktadır. Tarımsal harcamalar hanelerin %73,2'si için, sağlık ve kişisel bakım harcamaları ise %61'i için öncelikli harcama kalemleri arasında yer almaktadır. Eğitim harcamalarını ilk dört sıraya koyanların oranı ise %24,4'tür (Tablo 5.5).

Tablo 5-5- PEH'lerin Ana Harcama Konuları

Harcamalar	Yanıtlar		PEH'lerin Yüzdesi
	N	Yüzde	
Bakkaliye ve beslenme harcamaları	40	31,5%	97,6%
Tarımsal harcamalar (akaryakıt, gübre, yem, vb.)	30	23,6%	73,2%
Tarım, ticaret ve sanayi yatırımları	0	0	0
Hayvan satın almak	4	3,1%	9,8%
Sağlık ve kişisel bakım giderleri	25	19,7%	61,0%
Giyim ve eşya (ev eşyası, elektronik, vb.) giderleri	12	9,4%	29,3%
Eğitim masrafları	10	7,9%	24,4%
Borç ödemesi	5	3,9%	12,2%
Faturalar	1	0,8%	2,4%
Toplam	127	100,0%	

Kaynak- HDA, 2024

5.2 Etkilenen Araziler ve Araziye Dayalı Geçim Kaynakları

5.2.1 Tarım Arazileri ve Çiftçilik

YYEP'in hazırlanmasında katılımcı bir yaklaşım benimsendiğinden, hane halkı temsilcilerine Projenin arazi edinimi ve arazi kullanımından kaynaklanan sorunlarla ilgili görüşleri sorulmuştur. 34 hane temsilcisi olumsuz **bir** etki belediklerini ifade etmiştir.

Etkinin nedenleri sorulduğunda, etkileneceklerini düşünen 34 hane temsilcisinden (birden fazla cevap seçeneği verildiği için) toplam 85 yanıt alınmıştır. Buna göre, hane halkı temsilcilerinin %73,5'inin cevapları arazi kaybını, %55,9'unun cevapları ise arazi değeri kaybını içermektedir. Yedi PEK, Proje etki alanı dışındaki arazilerin sulanmasında sorun olacağını düşünürken, 13 PEK toz etkisinden endişe duymaktadır⁹. UFK PS5 ve AİKB PR5'in tam ikame maliyeti üzerinden tazminat ilkesine uygun olarak, tüm hanelerin kaybettikleri araziye yerine koyabilmelerini sağlamak için önlemler alınmıştır. Diğer endişeler de bu YYEP çerçevesinde değerlendirilmiş ve gerekli taahhütler hazırlanmıştır (Ayrıntılar için bkz. Bölüm 6 - Yeniden Yerleşim ve Tazminat Stratejisi).

Tablo 5-6- PEH Temsilcilerinin Olumsuz Etki Beklentileri

Etki kategorileri	Yanıtlar		PEH'lerin Yüzdesi
	N	Yüzde	
Arazi kaybı nedeniyle tarımsal faaliyetler üzerinde olumsuz etki	25	29,4%	73,5%
Tarımsal faaliyetlerde erişim ve sulama sorunları ve arazilerin bölünmesinden kaynaklanan ek maliyetler	13	15,3%	38,2%
Sulama sistemi zarar görürse, diğer arazileri sulamak zorlaşacaktır.	7	8,2%	20,6%

⁹ Bu etki ÇSED çalışmalarında ele alınmıştır.

Arazi değer kaybı	19	22,4%	55,9%
Ürünler tozdan zarar görecektir (inşaat etkisi)	13	15,3%	38,2%
Diğer	8	9,4%	23,5%
Toplam	85	100,0%	

Kaynak- HDA, 2024

Resmi olmayan kullanıcılar

18 kamu arazisi çalılık, ham toprak vb. içermektedir. Bunların hepsi tarımsal faaliyet için uygun değildir. 10 kamu arazisi tarıma elverişlidir. İki kamu arazisinin resmi olmayan kullanıcısı tespit edilmiştir (Bkz. Ek A1).

Mevsimlik işçiler

Topluluk düzeyinde yapılan araştırmalara göre, Projeden **etkilenen** yerleşim yerlerine başka yerlerden mevsimlik tarım işçisi gelmemektedir.

5.2.2 Etkilenen Ağaçlar

Tam sayım araştırması ve arazi değerlendirme raporlarının incelenmesi sonucunda 55 özel arazide etkilenmiş ağaç olduğu tespit edilmiştir. Bunların neredeyse tamamı çam ağacıdır. Az sayıda akasya ve meşe ağacı da bulunmaktadır. Etkilenen ağaçlara ilişkin bilgiler Ek A1 - Varlık Envanteri ve Sayımı belgesine kaydedilmiştir. Arazi değerlendirme raporlarındaki bilgiler anket yoluyla doğrulanmıştır. Söz konusu ağaçların büyük bir kısmının uluslararası standartlara uygun olarak (tam ikame değeri üzerinden) tazmin edileceği tespit edilmiştir.

YYEP hazırlık çalışması sırasında bu konuyla ilgili herhangi bir şikayet alınmamıştır, ancak Şikayet Mekanizması (ŞM) ağaçlar için eksik/yanlış tazminat hesaplamalarını beyan eden PEK'lere her zaman açık **olacaktır**.

5.2.3 Mera Alanları ve Hayvancılık

Faaliyetler

Etkilenen tüm yerleşim yerlerinde büyükbaş ve küçükbaş hayvan sahibi haneler bulunmaktadır. Hayvan sayısı, hayvan sahibi hane halkı ve hayvan satan hane halkının yerleşim yerine göre dağılımı aşağıdaki Tablo 5.7 'de sunulmuştur.

Tablo 5-7- PEY'lerde Hayvancılık Faaliyetlerine İlişkin Sayılar

Yerleşimler	# Büyükbaş hayvan sahibi hane sayısı	# Yerleşim yerindeki büyükbaş hayvan sayısı	# Sığır satan hane sayısı	# Küçükbaş hayvan sahibi hane sayısı	# Yerleşim yerindeki küçükbaş hayvan sayısı	# Küçükbaş hayvan satan hane sayısı
Halılar	20	600	18	2	170	2
Armutçuk	60	3000	60	10	300	10
Kocaseyit	300	700	300	30	1500	30

Kaynak- TDA, 2024

Ayrıca haneler de vardır içinde kümes hayvanı ve arı kovanı olan yerleşim yerleri (Tablo 5.10). Haneler kümes hayvanı veya arıcılık ürünleri satmamaktadır.

Tablo 5-8- PEY'lerdeki Kümes Hayvanları ve Kovan Sahipliği Sayıları

Yerleşimler	# Kümes hayvanı sahibi hane sayısı	# Yerleşim yerindeki kümes hayvanı sayısı	# Kümes hayvanı satan hane sayısı	# Kovan sahibi hane sayısı	# Yerleşim yerindeki kovan sayısı	# Kovan satan hane sayısı
Halılar	70	400	0	1	30	0
Armutçuk	80	500	0	10	500	0
Kocaseyit	900	2000	0	30	1000	0

Kaynak- TDA, 2024

Hayvansal ürünler incelendiğinde, sütün tüm PEY'lerde satıldığı görülmektedir. Süt ürünleri de satışa sunulmaktadır.

Tablo 5-9- PEY'lere Göre Hayvansal Ürünlerin Üretim Amaçları

Yerleşim	Süt	Süt ürünleri (yağ, yoğurt)	Yumurta	Bal
Halılar	Hem hane halkı tüketimi hem de satış	Hem hane halkı tüketimi hem de satış	Hane halkı tüketimi	Hem hane halkı tüketimi hem de satış
Armutçuk	Hem hane halkı tüketimi hem de satış	Hem hane halkı tüketimi hem de satış	Hane halkı tüketimi	Hem hane halkı tüketimi hem de satış
Kocaseyit	Hem hane halkı tüketimi hem de satış	Hem hane halkı tüketimi hem de satış	Hem hane halkı tüketimi hem de satış	Her iki hane halkı tüketim ve satış

Kaynak- TDA, 2024

Mera Alanları

İki muhtara göre, PEY'lerde mera alanları ve/veya mera alanlarına erişim etkilenecektir. Geçim kaynaklarının yeniden tesis edilmesini amaçlayan projede, alternatif mera olanakları ve bu meraların geliştirilmesi konusunda da fikirler alınmıştır içinde aşağıdaki tablo.

Tablo 5-10- PEY'lerin Meralar Üzerindeki Etkileri

Yerleşim	Projenin otlatma alanları veya erişim yolları üzerinde bir etkisi var mı?	Etkilenen alan	Partiküler PEY'ta alternatif bir mera var mı?	Projenin otlatma alanları veya erişim yolları üzerinde bir etkisi var mı?
Halılar	Hayır	Uygulanamaz	Evet, ama yeterli değil	Yeni mera alanları açılmalıdır. Herkes hayvanlarını kendi arazisinde ya da barınaklarda besliyor.
Armutçuk	Evet	Erişim yolu	Evet, ama yeterli değil	Ormanlık alan meraya dönüştürülmelidir.
Kocaseyit	Evet	Parsel no- 566/17	Hayır	Köyün sınırlarının genişletilmesini istiyoruz. Köyün etrafı ormanla çevrili olduğu için alan çok dardır. Alan genişletilirse mera oluşturulabilir.

Kaynak- TDA, 2024

PEH'lerin %60'ı aşağıdaki Tablo 5.11'de gösterildiği gibi mera/otlatma alanlarını (kamu veya özel) hayvan otlatma amacıyla kullanmaktadır.

Tablo 5-11- Meraların Hayvan Otlatmak için Kullanılması

Hayvan otlatmak için mera kullanıyor musunuz?	Sıklık	Yüzde
Evet	24	60
Hayır	16	40
Toplam	40	100
<i>Cevap yok</i>	3	
<i>Genel toplam</i>	43	

Kaynak- HDA, 2024

Mera/otlatma alanlarını (kamu veya özel) kullanan hane temsilcilerinin yarısından fazlası (%65,2) Projenin bu faaliyet üzerinde bir etkisi olmasını beklemektedir.

Tablo 5-12- Mera Alanları/Otlatma Alanları Üzerindeki Etkiler

Kullandığınız meraların veya mera erişim yollarınızın Projeden etkilendiğini düşünüyor musunuz?	Sıklık	Yüzde
Evet	15	65,2
Hayır	3	13,0
Bilinmiyor	5	11,6
Toplam	23	100
<i>Cevap yok-</i>	4	
<i>Mera kullanımı yok</i>	16	
<i>Genel Toplam</i>	43	

Kaynak- HDA, 2024

Projenin meralar/otlatma arazileri üzerindeki etkisi nedeniyle olumsuz etkileneceğini düşünen hane halkı temsilcileri yerleşim yeri bazında incelenmiştir.

Tablo 5-13- Yerleşim Yerlerine Göre Mera/Otlatma Alanları Üzerindeki Etkiler

Cevap	Yerleşim			Toplam
	Kocaseyit	Halılar	Armutçuk	
Evet	3	6	6	15
Hayır	1	0	2	3
Bilmiyor	0	0	5	5
Toplam	4	6	13	23

Kaynak- HDA, 2024

Kocaseyit'teki bir mera parseli Proje'nin arazi ediniminden etkilenmektedir. Diğer yerleşim yerlerinde mera üzerinde herhangi bir etki söz konusu değildir, ancak mera erişiminin kapatılması nedeniyle hayvancılık faaliyetlerinin olumsuz etkilenmesi beklenmektedir. Ayrıca, Halılar'da üç hane tarafından kullanılan üç özel arazide ve Armutçuk'ta bir hane tarafından kullanılan bir özel arazide hayvan otlatılmaktadır. (Kullanıcı tanımlaması için Ek A1'e bakın). Bu nedenle, hayvan otlatma faaliyeti üzerinde olumsuz bir etki beklentisi vardır.

Tablo 5-14- PEY'lerin Meralar Üzerindeki Etkileri

Yerleşim	# Hayvan otlatma faaliyeti olan tanımlanmış özel arazilerin sayısı	Parsel numaraları	# Kullanıcı hane sayısı
Halılar	3	101/162 101/165 101/151	3
Armutçuk	1	158/235	1
Kocaseyit	0	Ug	0

Kaynak- HDA, 2024

Mera alanlarına erişim sağlamak için teknik ve uygulanabilir önlemler araştırılacak ve EnerjiSA tarafından inşaat sonrasında erişimin yeniden sağlanması için uygun geçişler sağlanacaktır. Yol erişiminin sağlanamaması durumunda, YYEP-GRP Fonu'ndan yem desteği sağlanacaktır. Bu hakkın ayrıntıları için lütfen Bölüm 6 - Yeniden Yerleşim ve Tazminat Stratejisi'ne bakınız.

5.2.4 Orman Alanları ve Doğal Kaynaklardan Yararlananlar

Kocaseyit muhtarı, bir hanenin orman arazisinden yararlanma faaliyetinin Projenin arazi kullanımından etkilenebileceğini belirtmiştir. Buna ek olarak, 13 hane temsilcisi ormancılık faaliyetlerinin Proje'nin arazi ediniminden olumsuz etkilenmesini beklediklerini belirtmiştir (orman arazisi faydalanıcı tanımlaması için bkz. Ek C4). Tüm HLS katılımcılarına ormanları odun, şifalı bitkiler ve mantar gibi ürünler elde etmek için kullanıp kullanmadıkları sorulmuş ve %55,8'i olumlu yanıt vermiştir (Tablo 5.15). Hepsisi bu faaliyeti ev tüketimi için yapmaktadır.

Tablo 5-15- Ormana Yarar Sağlayan Faaliyetler

Köyün/mahallenin çevresindeki ormanları mantar, şifalı bitki toplamak veya odun almak için kullanıyor musunuz ?	Sıklık	Yüzde
Evet, ev tüketimi için	24	55,8
Hayır	16	37,2
Cevap yok	3	7,0
Toplam	43	100

Kaynak- HDA, 2024

5.2.5 Diğer Arazi Temelli Gelir Getirici Faaliyetler

Projenin arazi ediniminden etkilenen yerleşim yerlerinde herhangi bir balıkçılık faaliyeti bulunmamaktadır.

Proje alanında Proje faaliyetlerinden etkilenecek gezginci arıcı bulunmamaktadır.

5.3 Etkilenen Binalar

5.3.1 Konut Binaları ve Etkilenen Evler

5.3.1.1 Kamulaştırma Sınırları İçerisindeki Yapılar

Proje Şirketi'nin birincil hedefi fiziksel yeniden yerleşimden kaçınmak olsa da, etkilenen araziler üzerinde yapılar bulunmaktadır. Ancak Projenin arazi ediniminden hiçbir kalıcı konut veya ticari bina etkilenmemektedir. Ancak, Projenin arazi ediniminden etkilenen bir kulübe ve bir ahır bulunmaktadır (T14 alanında, Balıkesir-Havran-Halılar 101/155 no'lu parsel). Yapılar tam yenileme maliyeti üzerinden satın alınmış ve bu YYEP'in Fiziksel Yeniden Yerleşim Stratejisine göre ek faydalar sağlanmıştır (bkz. Bölüm 6). T-14'te yer alan yapının (kulübe) üzerinde bulunduğu arazi kamulaştırma süreci.

Ancak, bu arazi üzerindeki binanın herhangi bir yasal izni bulunmadığından, yapıların değeri Türk kamulaştırma süreci kapsamında hesaplanmamaktadır. T-14'teki PEK inşaat faaliyetlerinden olumsuz etkileneceğinden, kulübe için ödeme rızaen satın alma yoluyla yapılmıştır. T-14 bölgesinde yapıları olan PEK, yapısını kendi imkanlarıyla taşıdı.

(Kulübenin Konumu)

Şekil 5-1- 101/155 numaralı parsel içinde ev bulunan Halılar

Binaların kullanıcısı arazinin sahibidir. Arazi sahibi/kullanıcısı evi günlük olarak kullanmakta ve bazen hayvanlar için burada kalmaktadır ancak başka bir evleri de vardır (evin fotoğrafı için Ek C1 - Fotolog'a bakınız).

Lisanslı değerlendirme firması tarafından yapılan değerlemeye göre ev ve diğer yapıların toplam kamulaştırma bedeli 32.625,00 TL'dir. Ancak, Proje Şirketi proaktif bir adım atarak yapıyı lisanslı bir değerlendirme şirketine değerletmiştir. Ulusal mevzuata göre yapılan değerlemede amortisman kesintisinin PS5/PR5'e uygun olmadığı görülmektedir (10.875,00 TL). Bu kesinti Proje Şirketi tarafından ev sahibine ödenecektir. Bu şekilde ev için ödenen bedel tam ikame değerine (43.500,00 TL) eşit olacaktır. Fiziksel yeniden yerleşimden kaynaklanan etkileri en aza indirmek için aşağıdaki faydalar da sağlanacaktır

- Taşınma desteği,
- Geçim kaynağı desteği vb. (Ayrıntılar için bkz. Bölüm 6 - Yeniden Yerleşim ve Tazminat Stratejisi).

5.3.1.2 Kamulaştırma Sınırları Dışında Kalan ve Proje Bileşenlerine Çok Yakın Olan Evler

Kamulaştırma sınırları içinde olmamasına rağmen Proje bileşenlerine çok yakın olması nedeniyle Toplum Sağlığı ve Güvenliği (TSG) riskleri nedeniyle ÇSED kapsamında değerlendirilen bir ev bulunmaktadır. Bu ev için herhangi bir fiziksel yeniden yerleşim etkisi beklenmemektedir. Ancak, toz, gürültü, titreşim etkileri ve TSG riskleri nedeniyle gelecekte fiziksel yeniden yerleşim gerekmesi durumunda, kamulaştırma sınırları dışında olmasına rağmen, aşağıda bilgileri verilen evin yeniden yerleşimi de bu YYEP'e uygun olarak yönetilecektir.

Tablo 5-16- Kamulaştırma Sınırları Dışında Kalan ve Proje Bileşenlerine Çok Yakın Olan Evler

Parsel no	En yakın bileşen	Eve olan mesafe	Açıklama
101/155	T14 türbini	50 m	Yapı tuğla duvarlar ve kiremit çatıdan oluşmaktadır. Yapı tel çitle çevrilidir ve demir bir kapısı vardır. Burası sezonluk bir evdir (daimi ikametgah değildir). Sahibi ve kullanıcısı farklı kişilerdir. Kullanıcı ile yapılan görüşmede meyve ağaçlarının verimli olduğu dönemlerde kullanıldığı ve düzenli bir kullanımın olmadığı öğrenilmiştir. Kamulaştırma birim ölçümüne göre yapının yıkılma ihtimali bulunmaktadır.

5.3.2 Ticari Binalar ve Etkilenen İşletmeler

Kocaseyit'te 564/8 numaralı parsel üzerinde ticari binalar bulunmaktadır ancak bina Proje alanının dışındadır. Projenin arazi ihtiyacı için parselin 115,39m² lik kısmı satın alınacaktır.

Şekil 5-2- Kocaseyit'te ticari binaların bulunduğu 564/8 numaralı parsel

5.3.3 Konut Dışı ve Ticari Yapılar

Değerleme raporlarına göre, 15 arazi üzerinde etkilenen 19 yapı bulunmaktadır. Aşağıdaki Tablo 5.16'da yapılara ilişkin bir özet sunulmakta olup ayrıntılar Ek A1'de yer almaktadır).

Tablo 5-17- Projeden Etkilenen Yapılar (Konut ve Ticari Olmayan)

İl	İlçe	Yerleşim	Blok	Parsel	Yapı
Balıkesir	Havran	Halılar	101	2	Ahşap Direkli Tel Çit
Balıkesir	Havran	Kocaseyit	565	16	Demir kapı
					Ahşap Direkli Tel Çit
Balıkesir	Havran	Kocaseyit	564	8	Betonarme Çeşme
					Betonarme Su Deposu
					Veranda
Balıkesir	Havran	Kocaseyit	564	7	Ahşap Direkli Tel Çit
Balıkesir	Havran	Kocaseyit	565	14	Ahşap Direkli Tel Çit

İl	İlçe	Yerleşim	Blok	Parsel	Yapı
Balıkesir	Havran	Kocaseyit	565	13	Ahşap Direkli Tel Çit
Balıkesir	Havran	Kocaseyit	565	12	Ahşap Direkli Tel Çit
Balıkesir	Havran	Kocaseyit	565	11	Ahşap Direkli Tel Çit
Balıkesir	Havran	Kocaseyit	565	10	Ahşap Direkli Tel Çit
Balıkesir	Havran	Kocaseyit	565	9	Ahşap Direkli Tel Çit
Balıkesir	Havran	Kocaseyit	564	6	Ahşap Direkli Tel Çit
Demir kapı					
Balıkesir	Havran	Kocaseyit	564	5	Ahşap Direkli Tel Çit
Çanakkale	Yenice	Armutçuk	101	10	Ahşap Direkli Tel Çit
Çanakkale	Yenice	Armutçuk	101	11	Ahşap Direkli Tel Çit
Çanakkale	Yenice	Armutçuk	101	12	Ahşap Direkli Tel Çit

Kaynak- Mevcut Kamulaştırma Verileri, 2024

Bu yapıların özellikleri ve yapılar için ödenmesi planlanan tazminat tutarları Ek A1 - Varlık Envanteri ve Sayımı belgesine kaydedilmiştir. Yapılara ilişkin değerlendirme raporları yeniden yerleşim uzmanları tarafından incelenmiş ve PS5 ve PR5'e uymayan bazı kesintiler tespit edilmiştir. Bunlar, YYEP-GRP fonundan PEK'lere ödenecek ek ödeme olarak Ek A1'e eklenmiştir. Bu YYEP'e göre, uluslararası standartlarda tam ikame maliyeti üzerinden tazmin ilkesine uygun olarak belirlenen amortisman kesintileri, YYEP-GRP fonundan güncellenmiş fiyat ile yapı sahiplerine iade edilecektir. Kamulaştırma başına yapılar için hesaplanan tazminatta PS5 ve PR5 ile uyumlu olmayan başka herhangi bir kesinti tespit edilmemiştir.

5.4 Topluluk Tesisleri, Kamu Hizmetleri ve Kamu Kolaylıkları

Topluluk tesisleri, kamu hizmetleri ve kamu kolaylıkları Proje'nin arazi ediniminden etkilenmeyecektir. Proje için mevcut yollar yenilenerek/genişletilerek kullanılacaktır. Bu nedenle halkın kullandığı yollarda inşaat nedeniyle geçici geçiş kısıtlamaları olabilir. Halkın yollara erişimindeki kısıtlamalarla ilgili potansiyel riskler, Projenin Trafik Yönetim Planı ve ÇSED Raporunda tanımlanan diğer etki azaltma önlemleri doğrultusunda azaltılacaktır.

6 Yeniden Yerleşim ve Tazminat Stratejisi

6.1 Fiziksel Yeniden Yerleşim Stratejisi

6.1.1 Fiziksel Yerinden Edilmenin Önlenmesi

Projenin fiziksel yeniden yerleşim stratejisi, UFK PS5 ve AİKB PR5'e uygun olarak yer değiştirmeden kaçınmak ve en aza indirmektir. Ancak, T14 için arazi kullanımından olumsuz etkilenen bir kulübe ve ahır (Balıkesir-Havran-Hahlar 101/155 no'lu parsel) bulunmaktadır. PS5/PR5 doğrultusunda fiziksel bir yeniden yerleşim uygulanır.

6.1.2 Yetkiler ve Uygunluklar

İstekli alıcı-istekli satıcı sürecinde tam ikame maliyeti üzerinden nakit tazminatlar

SPK'nın 01.02.2017 tarih ve 29966 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Sermaye Piyasasında Değerleme Standartları Hakkında Tebliğ (III-62.1)'in 3. Maddesine göre "Yürütülen değerlendirme faaliyetlerinde, Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği ve Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği" tarafından yayımlanan Uluslararası Değerleme Standartlarına uyulması zorunludur. Bu nedenle, arazilerin kamulaştırılması sırasında PS5'e uygun olarak değerlendirme yapılır. Ancak, yapıların/binaların kamulaştırılması sırasında ulusal mevzuat ile uluslararası standartlar arasında hâlâ boşluklar bulunmaktadır.

Ulusal mevzuata göre, inşa edildikleri andan itibaren amortisman tabi tutulan yapılar, amortisman düşülerek tazmin edilecektir. Ancak, PS5'in gerektirdiği ikame değerini karşılamak için, amortisman ve yıkım maliyeti değerlendirilmeden düşülmemelidir. Kamulaştırma yoluyla edinilen evler için, tam ikame değerine ulaşmak amacıyla ev sahiplerine amortisman için ek tazminat (tamamlayıcı ödeme) sağlanmaktadır.

Lisanslı değerlendirme firması tarafından yapılan değerlemeye göre kulübe ve ahırın toplam kamulaştırma bedeli 32.625,00 TL'dir. Ancak, Proje Şirketi proaktif bir adım atarak yapıyı lisanslı bir değerlendirme şirketine değerletmiştir. Ulusal mevzuata göre yapılan değerlemede amortisman kesintisinin PS5/PR5'e uygun olmadığı görülmektedir (10.875,00 TL). Bu kesinti Proje Şirketi tarafından ev sahibine ödenecektir. Bu şekilde, ev için ödenen fiyat tam ikame değerine eşit olacaktır. Fiziksel yeniden yerleşimden kaynaklanan etkileri en aza indirmek için aşağıdaki faydalar da sağlanacaktır.

Nakit tazminat yerine ikame ev

Yaşadıkları bölgede benzer bir ev bulmaları zor olduğu için nakit tazminat yerine ikame bir evi tercih eden PEK'ler olabilir. Yerleşim yerindeki potansiyel satıcılar, muhtar, yerel kamu kurumları ile iletişime geçilerek bu PEK'lere nakit tazminat yerine ikame bir ev temin edilmesi sağlanacaktır.

Gayrimenkul araştırma yardımı

Proje, konut sahiplerine yerel olarak mevcut konutları satın almalarında yardımcı olacaktır. Etkilenen evlerin sakinlerine uygun bir konaklama yeri bulmaları için yardım sağlanacaktır.

Geri kazanılan tüm malzemeleri kullanma hakkı

Bina yıkılmadan önce, hane halkı, pencereler, kapılar, mutfaklar, banyolar, metal parçalar, ahşaplar dahil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere kurtarılan tüm malzemeleri evlerinde kullanma hakkına sahiptir.

Taşıma desteği

Projenin arazi ediniminden etkilenen PEH'in fiziksel yeniden yerleşimi sırasında taşınma desteği aynı olarak sağlanacaktır. T14 alanında yapıları bulunan PEK, taşınma desteği talep etmemiş ve yapılarını kendi imkânlarıyla taşımıştır.

Geçici Geçim Desteği (GGD)

Fiziksel olarak yerinden edilen PEK'ler, gelirlerinin bir kısmını taşınma, yeni eşyalar satın alma, yenileme ihtiyaçları vb. için ayırmak zorundadır. Bu nedenle, fiziksel olarak yerinden edilen haneye 3 ay boyunca geçim kaynağı destekleri sağlanacaktır¹⁰.

Etkilenen yerleşim yerlerinin orta ve alt-orta sosyo-ekonomik düzeyde olduğu ve Türkiye'de maaşla çalışanların %45'inin asgari ücretle çalıştığı düşünüldüğünde, geçici geçim desteğinin hesaplanmasında asgari ücretin referans alınmasının uygun olduğunu göstermektedir. Türkiye'de asgari yaşam koşullarının sağlanması için referans alınabilecek iki ücret bulunmaktadır. Bunlar;

- Net asgari ücret (17.002,12 TL)
- İşsizlik maaşı (7.940,27 TL - 15.880,54 TL arası)

Birincisi 17.002,12 TL (Eylül 2024) iken, ikincisi değiştirilebilir. En yüksek işsizlik maaşı ile asgari ücret benzerdir ancak asgari ücret en yüksek işsizlik maaşından daha yüksektir. Türkiye'de hazırlanan uluslararası standartlara dayalı YYEP'lerde yaygın olarak kullanıldığı üzere, geçiş dönemi desteklerinde devlet tarafından her yıl enflasyon oranına göre artırılan asgari ücret referans alınacaktır.

6.1.3 Enflasyona Karşı Koruma

Son yıllarda Türkiye'de yüksek bir enflasyon sorunu yaşanmaktadır. YYEP fonundan yapılacak tazminat ve geçim desteği ödemeleri, Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) Parasal Değerleri Güncelleme Aracı ile Tüketici Fiyat Endeksi'ne (TÜFE) göre güncellenecek ve Proje Şirketi'nin çevresel ve sosyal proje yönetim birimleri tarafından PEK'lere ödenecektir. YYEP ödemeleri (örneğin ek ödemeler) Madde 27 ödemelerine paralel olarak veya en azından minimum zaman aralığıyla (örneğin, en fazla 3 ay arayla) yapılacaktır. Aksi takdirde, ek ödemeler ödeme yapılanaya kadar üç ayda bir güncellenecektir. Mevcut fiyatın üç ay içinde ödenmemesi halinde fiyat yeniden güncellenecektir.

6.2 Ekonomik Yer Değiştirme Stratejisi

6.2.1 Ekonomik Yerinden Edilmenin Önlenmesi

Projenin ön ekonomik yerinden edilme stratejisi, PS5 ve PR5 uyarınca ekonomik yerinden edilmeden kaçınmaktır. Bu nedenle aşağıdaki ilkeler benimsenmiştir

- Ekili ürünlere zarar vermektan kaçınmak (hasadı beklemek),
- Ürünlerin hassas olduğu dönemlerde inşaat faaliyetlerinden kaçınılması veya toz emisyonuna karşı önlemler alınması,
- Sulama sistemlerinin zarar görmesini önleme,
- Tarımsal erişimin kapatılmasından kaçınılması,
- Hayvan erişiminin kapatılmasından kaçınılması.

İnşaat takvimi, çiftçilerin ürünlerini hasat edebilmeleri için Proje tarafından PEY'lerin muhtarlarıyla paylaşılacaktır. Bekleyen mahsullerin hasat edilmesini beklemek öncelikli yöntem olacaktır. Bu mümkün olmadığında, hasat edilmemiş ürünler için tazminat sağlanacaktır (ayrıntılar aşağıda sunulmuştur).

¹⁰ Taşınma ayı için 1 ay ve taşınmayı takip eden aylarda destek için 2 ay.

Proje bölgelerindeki mahsullerin toz kaynaklı zararlardan korunması için ŞM başvuruları titizlikle incelenecektir. Toz etkisini sınırlandırmak için yeterli önlemler alınacak, ancak tozun neden olduğu herhangi bir ürün hasarı için tazminat sağlanacaktır. Bu prosedürlere ilişkin taahhütler inşaat taşeronluk sözleşmelerinde ayrıntılı olarak belirtilecektir.

Kamulaştırmaya konu olan alandaki sulama sistemlerinin zarar görmesi, geri kalan alanların sulanmasını etkilemektedir. Bu nedenle bozulan sulama sistemleri onarılacaktır. Sulama sistemleri onarılacaktır. Taşeronların sulama sistemlerine zarar vermemesi için gerekli önlemler alınacak ve sözleşmelerle garanti altına alınacaktır.

Yerel toplulukların talepleri doğrultusunda tarım arazilerine, ormanlarına ve otlaklarına erişimlerinin sağlanması için çaba gösterilecektir. Teknik ve uygulanabilir çözümlerin araştırılması, ormanlara ve tarım arazilerine erişimin sürdürülmesinde, rotaların oluşturulmasında veya restore edilmesinde kilit rol oynayacaktır. Benzer şekilde, hem insan hem de hayvan kullanımı için uygun yolların eski haline getirilmesiyle birlikte, hayvan otlatma arazilerine ve alanlarına erişimin garanti altına alınması için stratejiler geliştirilecektir.

Sulama ve erişim kısıtlaması ve toz etkilerinden kaçınılamazsa, aşağıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere tazminat yükümlülüğü doğacaktır.

Arıcılık faaliyetleri Projeden doğrudan etkilenmeyecektir, ancak arıcılık faaliyetlerinin toz ve gürültü etkilerinden zarar görmesini önlemek için gerekli önlemler alınacaktır. ŞM her zaman açık olacaktır.

6.2.2 Yetkiler ve Uygunluklar

Arazi ve sabit kıymetlerin tam ikame değerleri üzerinden nakit tazminatlar

Arazi, ağaç ve yapıların tazminatı, ulusal Kamulaştırma Kanunu uyarınca mülk sahiplerine nakit olarak ödenir. SPK onaylı bir şirket tarafından uluslararası standartlara uygun olarak yapılan arazi, ağaç ve yapı değerlemelerine göre, Projede tam yenileme maliyeti için tazminat sağlanmaktadır.

Arazinin ulusal değerlemesi PS5 ve PR5 ile uyumlu olsa da, aynı durum sabit varlıklar için geçerli değildir. Bina, yapı ve ağaçlar için hesaplanan tazminatta yapılan bazı gider ve kesintiler PS5 ve PR5 ile uyumlu değildir (amortisman, enkaz maliyeti, ağaç kesme gideri gibi). Kalan tam yenileme maliyetleri (tamamlayıcı ödemeler) YYEP-GRP Fonundan sağlanacaktır. Etkilenen sabit varlıklar için tam ikame değeri üzerinden nakit tazminat sağlanacaktır.

Aynı tazminat

PS5, Borçlunun eşit veya daha yüksek değerde, kira güvencesine sahip, eşdeğer veya daha iyi özelliklere ve konum avantajlarına sahip ikame mülk seçeneği sunacağını belirtmektedir. Nakit yerine aynı tazminat ödenmesi düşünülmelidir. Aynı tazminat, 5543 sayılı Türk İskan Kanunu'na göre devlet öncülüğünde yeniden yerleşim dışında teklif edilmemektedir ancak İskan Kanunu bu Proje kapsamında uygulanmamaktadır.

Proje Şirketi, eşit veya daha yüksek değerde, kira güvencesine sahip, eşdeğer veya daha iyi özelliklere ve konum avantajlarına sahip ikame mülk seçeneği sunacaktır.

Verimsiz araziler için nakit tazminat

Kısmi kalıcı kamulaştırmadan sonra arazi "kullanılamaz" hale gelirse, kalan bölümler "kullanılamaz arazi edinim kriterleri" izlenerek yasaya uygun olarak kamulaştırılabilir. Bu tür işlenemez arazilerin kamulaştırılması için, PEK'lerin İdare'ye resmi başvuruda bulunması gerekmektedir. Bu bilgiler, YYEP'in bilgilendirme aşamasında PEK'lere sağlanacaktır.

Bekleyen mahsuller için mahsul sahiplerine yapılan ödemeler

İnşaat takvimi, çiftçilerin ürünlerini hasat edebilmeleri için Proje Şirketi tarafından PEY'lerin muhtarlarıyla paylaşılacaktır. İnşaat faaliyetlerinden hemen önce kamulaştırılan arazilerde mahsul varsa ve inşaat belirli nedenlerden dolayı bekleyemiyorsa, mahsullerin maliyeti Proje tarafından kullanıcıya ödenecektir.

Ürün sahibi, Yüklenicinin araziye girmesinden önce hasat edilmemiş ürünlerinin hasat edilmesine izin vermiştir. İnşaat faaliyetlerinin aciliyeti nedeniyle hasat mümkün değilse, Tarım ve Orman Bakanlığı (TOB) tarafından belirlenen yıllık mahsullerin piyasa değeri üzerinden ürün sahibine nakit tazminat güncellenerek ödenecektir. Bir önceki yılın birim fiyatlarını kullanmak yerine, ürün tazminat oranları enflasyon oranına göre güncellenecektir. Mahsul ödemesi, farklı olmaları halinde arazi sahibine değil, mahsul sahibine ödenir.

Verimsiz araziler için ürün ödemesi

Tarım arazilerine erişim sağlanacaktır. İnşaat çalışmaları nedeniyle geçici erişim engelleri bazı arazilerin kullanılamaz hale gelmesine, dolayısıyla ürünlerin yetiştirilememesine ve/veya hasat edilememesine neden olabilir. Bu gibi durumlarda ürün sahiplerine tazminat ödenmektedir.

İnşaat alanı dışındaki arazinin inşaat dönemi boyunca tarımsal faaliyet için elverişsiz hale gelmesi durumunda, elverişsiz arazilerdeki mahsullerin ödenmesi için ŞM aracılığıyla alınan talep (gerçek arazi kullanıcısının) Proje Şirketi tarafından değerlendirilecektir. Arazinin inşaat çalışmaları nedeniyle hasat edilemeyen kısmının ürün ödemesi Proje kapsamındadır.

İnsanlar erişim engeli yaşamasa bile, kamulaştırma sınırları içinde olmayan araziler, sulama sistemlerinin zarar görmesi durumunda kullanılamaz hale gelebilir. Proje tarafından kullanılmayan arazilerde Proje faaliyetleri nedeniyle sulama sorunları ortaya çıkarsa, ŞM aracılığıyla alınan şikayetler değerlendirilecek ve sulanmayan alanlar için m² başına ürün ödemesi sağlanacaktır. ÇOB tarafından belirlenen yıllık mahsullerin piyasa değerindeki nakit tazminat, güncelleme yoluyla mahsul sahibine ödenecektir.

Kayıt dışı kullanıcılar için mahsul ödemesi

İnşaat alt yüklenicileri tarafından araziye girmeden önce daimi mahsul tespiti yapılacak ve kiracılara, ortak arazilerin resmi olmayan kullanıcılarına, yasal veya geleneksel tapusu olmayan arazi sahiplerine/işgalcilerine gerekirse YYEP-GRP Fonundan mahsul ödemeleri yatırılacaktır. Resmi olmayan kullanıcılar, Proje'nin inşaat faaliyetleri nedeniyle zarar gören ürünlerinin tazmini için ŞM aracılığıyla Proje Şirketi'ne ulaşabilirler.

Zarar ve ziyanların tazmini

Alt yüklenici firmalar, inşaat faaliyetleri nedeniyle inşaat alanı dışında meydana gelen ürün ve varlık hasarlarını (toz etkisi dahil) tazmin etmekle yükümlüdür. Proje Şirketi ile yapılan alt yüklenici sözleşmeleri, Proje Şirketinin uymayı taahhüt ettiği Proje standartlarına bağlı kalarak, herhangi bir zarar veya ziyana telafi etme taahhütlerini ve yükümlülüklerini kapsayacaktır. ÇOB tarafından belirlenen yıllık mahsullerin piyasa değerindeki nakit tazminat, güncelleme yoluyla mahsul sahibine ödenecektir. Binalara/yapılara verilen zararların tazminatı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın (ÇŞB) maliyet tablolarına göre uzmanlar tarafından hesaplanacaktır.

Hayvan yemi desteği

İnşaat döneminde hayvancılık faaliyetleri için erişim sağlanamazsa, geçimlerini öncelikle hayvancılığa bağlayan arazi kullanıcıları yem desteği alacaktır. Bu yardım, kooperatifler ve ilgili kuruluşlarla işbirliği yoluyla kolaylaştırılan doğrudan yem temini ve dağıtımı şeklinde olacaktır.

Mera alanlarına geçişin belirlenen boşluklar aracılığıyla sağlandığı durumlarda, meralara giden yol açık kaldığı ve hem insan hem de hayvan sağlığı açısından güvenli olduğu sürece tazminat ödenmesi gerekmez. Ancak, alternatif geçişin geleneksel güzergahlardan önemli ölçüde saptması ve insan ve hayvan sağlığını tehlikeye atması durumunda, yukarıda özetlenen yem desteği sağlanacaktır. Meralara erişimin engellendiği günler için kuru ot ve buğday silajı gibi kaba yemlerle destek sağlanacaktır.

Orman arazilerinden yararlananlar için ürün ödemesi

Geçim kaynağı ormancılık olan hanelerin ormana erişimi geçici olarak kesintiye uğrarsa, doğal ürün ödemesi orman uzmanı tarafından hesaplanacak ve kesintinin gün sayısına göre YYEP-GRP fonundan ödenecektir. Bu tazminat sadece ana gelir kaynağı orman kullanımı olan hanelerin ormana erişiminin tamamen kesildiği günler için verilmektedir. Kuşçayır, Karıncalık ve Gökçeçi'nde ormancılık başlıca gelir kaynakları arasında yer almaktadır. Ancak ormandan düzenli gelir elde eden haneler tespit edilememiştir. Projenin sosyal uzmanları/TİG'leri, ormana erişim engeli oluşmadan önce (kaçınılmazsa) bu haneleri belirlemek için çalışacaktır. Odun dışı orman ürünlerinin envanter ve planlama, üretim ve satış esasları Orman Genel Müdürlüğü tarafından belirlenmiştir. Odun Dışı Orman Ürünlerinin Envanter ve Planlaması ile Üretim ve Satış Esasları Hakkında Tebliğe göre yaklaşım ve telafi stratejisi sağlanacaktır¹¹.

6.2.3 Enflasyona Karşı Koruma

Son yıllarda Türkiye'de yüksek bir enflasyon sorunu yaşanmaktadır. Araziler ve araziler üzerindeki sabit varlıklar için Acele Kamulaştırma (Madde 27) ile ödenen tazminatlar, 10. Madde davasında Mahkeme tarafından enflasyona karşı güncellenmiştir. YYEP-GRP fonundan yapılacak ilave ödemeler, Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) Parasal Değerleri Güncelleme Aracı ile Tüketici Fiyat Endeksi'ne (TÜFE) göre güncellenecek ve Proje Şirketi'nin çevresel ve sosyal proje yönetim birimleri tarafından PEK'lere ödenecektir. Ek ödemeler, ödeme yapılabildiği kadar üç ayda bir güncellenecektir. Mevcut fiyatın üç ay içinde ödenmemesi halinde fiyat yeniden güncellenecektir.

6.3 İmtiyazlar Matrisi

Belirlenen tüm etki kategorilerinde hak sahibi olan PEK'ler ve YYEP kapsamında kendilerine sağlanacak haklar aşağıdaki Tablo 6.1'de özetlenmiştir. Ticari binalar Projenin arazi ediniminden etkilenmediğinden, HSM'de ele alınacak işletme ve ticari bina sahiplerini içeren herhangi bir grup bulunmamaktadır.

Tasarım değişiklikleri veya ilgili tesisler için gerekli olan ek arazi üzerindeki binalar etkilenirse, bu YYEP'e bir Ek yayınlanacaktır.

¹¹ 302 sayılı odun dışı orman ürünlerinin envanter ve planlanması ile üretim ve satış esasları Tebliği.pdf (oqm.gov.tr) 06 Mayıs 2024 tarihinde erişilmiştir.

Tablo 6-1- YYEP'in Hak Sahipliği Matrisi (HSM)

PEK Kategorisi	YYEP bulguları	Kayıp türleri	İmtiyazlar	Eylemler/Sorumluluklar
Etkilenen arazilerin sahipleri	etkilenen 75 özel arazinin 97 sahibi/hissedarı	Özel arazilerin kaybı	Hak sahiplerine tam yenileme maliyeti üzerinden nakit tazminat ödenir. Arazinin geri kalan kısmı kısmi kalıcı kamulaştırmadan sonra "kullanılmaz" hale gelirse, geri kalan kısımlar kullanılamaz arazi edinim kriterlerine göre yasalara göre kamulaştırılabilir ¹² .	Araziler için tazminat Kamulaştırma Bütçesinden ödenecektir. Proje Şirketi, halkın konu hakkında bilgilendirilmesinde rol alacak ve Proje, Arazi Edinim Rehberi(AER) hazırlayarak tüm yerleşim yerlerine dağıtacaktır. Tam ikame maliyetinde, yeni bir mülk satın almak için gerekli işlem maliyetleri de dahil olmak üzere tazminat ödenir.
Özel ve kamu arazilerinin resmi ve resmi olmayan kullanıcıları (ürün sahipleri)	İki kamu arazisinde bir resmi olmayan arazi kullanıcısı tespit edilmiştir. 53 ekilebilir özel arazi kullanıcısı.	Ürün kaybı	Ürün sahibinin, Yüklenicinin ihtiyaç duyulan araziye girmesinden önce hasat edilmemiş ürünlerini hasat etmesine izin verilir. Tarım ve Orman Bakanlığı (TOB) tarafından güncellenerek belirlenen yıllık mahsullerin piyasa değeri üzerinden mahsul sahibine nakit tazminat. Arazi sahiplerinden ziyade, arazi edinimi nedeniyle tarımsal gelir kaybı yaşayacak kullanıcıların belirlenmesi önemlidir. Erişim sağlanacaktır. İnşaat çalışmaları nedeniyle geçici erişim engelleri ürünlerin hasat edilememesine neden olabilir. Bu gibi durumlarda ürün sahiplerine tazminat ödenmektedir. İnşaat faaliyetlerinin inşaat alanı dışındaki ürün ve varlıklara verdiği zararlar alt yüklenici firmalar tarafından tazmin edilmektedir.	İnşaat takvimi, çiftçilerin ürünlerini hasat edebilmeleri için Proje Şirketi tarafından PEY'lerin muhtarlarıyla paylaşılacaktır. İnşaat faaliyetlerinden hemen önce kamulaştırılan arazilerde hasat edilmemiş ürün varsa, ürünlerin maliyeti mahsul sahibine ödenecektir. Tarım arazilerine erişim sağlanacaktır. İnşaat çalışmaları nedeniyle geçici erişim engelleri bazı arazilerin kullanılamaz hale gelmesine, dolayısıyla ürünlerin yetiştirilememesine ve/veya hasat edilememesine neden olabilir. Bu gibi durumlarda ürün sahiplerine tazminat ödenmektedir. Proje Şirketi'nin alt yüklenici sözleşmeleri, zarar ve hasarların tazmini taahhüdünü ve sorumluluğunu içerecektir.

¹² Kamulaştırılan mülkün kalan kısmı ekime/faydaya uygun değilse, kalan mülkün kamulaştırılması, idari mahkemede dava açmaya gerek kalmadan yazılı bir bildirim sunulmasından sonraki otuz gün içinde yapılmalıdır (Kamulaştırma Kanunu Madde 12, pr.7).

PEK Kategorisi	YYEP bulguları	Kayıp türleri	İmtiyazlar	Eylemler/Sorumluluklar
Etkilenen arazilerdeki ağaçların resmi/resmi olmayan sahipleri	Özel 55 arazide ağaçlar (çoğunlukla meşe) bulunmaktadır (bunlar meyve ağacı değildir).	Ağaç kayıpları	Ağaçların ve diğer sabit varlıkların tazminatı, ulusal Arazi Kamulaştırma Kanunu ve PS5 ve PR5 uyarınca ağaç sahiplerine nakit olarak ödenir. Kalan tam yenileme değeri (tamamlama ödemesi) YYEP-GRP Fonundan sağlanacaktır. Etkilenen ağaçlar için tam yenileme değeri üzerinden nakit tazminat sağlanacaktır.	SPK lisanslı bir firma ağaçları PS5 ve PR5 uyarınca (tam ikame değeri üzerinden) değerlemiştir. Uluslararası standartlara uygun olmayan herhangi bir kesinti yoktur (Bkz. Ek A1).
Etkilenen binaların resmi/resmi olmayan sahipleri/kullanıcıları	T14 'e yakın bir kulübe (Halılar'da özel parsel no - 101/155 ¹³)	Fiziksel yer değiştirme	Bu projede fiziksel yeniden yerleşimden kaçınılmıştır. Ancak, Projenin arazi ediniminden olumsuz etkilenebilecek bir kulübe bulunmaktadır. Bu durumda, PS5'e uygun olarak fiziksel bir yeniden yerleşim uygulanacaktır. Fiziksel yeniden yerleşim durumunda sağlanacak faydalar aşağıdaki gibidir (ayrıntılar için bkz. Başlık 6.1.2)- - İstekli alıcı- istekli satıcı sürecinde tam ikame maliyeti üzerinden nakit tazminatlar - Tercih edilirse, nakit tazminat yerine ikame ev - Gayrimenkul araştırma yardımı - Geri kazanılan tüm malzemeleri kullanma hakkı - Taşınma desteği (aynı) - Kira yardımı (ev sahibi yeni bir ev inşa etmek istiyorsa en fazla 12 ay) - Geçici Geçim Desteği (GGD) 3 aylık asgari ücrete eşittir	Etkilenen bina için tazminat, Proje Şirketinin mevcut bütçesinden tam ikame değeri üzerinden ödenecektir. Proje Şirketi, resmi ve resmi olmayan PEH'lerin hak sahipliklerini sağlamaktan ve PEK'lerin hak sahipliklerine erişimini kolaylaştırmaktan sorumludur. Ayrıca, projenin inşaat etkileri nedeniyle mevsimlik konutlarını kaybedecek olan fiziksel olarak yerinden edilmiş PEH, bu YYEP'in Fiziksel Yeniden Yerleşim Stratejisi Bölümünde sağlanan ek faydalarla desteklenecektir. Proje Şirketi, hane halkını hakları konusunda bilgilendirecek ve evin satış fiyatını görüşecektir.
Etkilenen arazilerdeki yapıların resmi/resmi olmayan sahipleri/kullanıcıları	15 arazi üzerinde etkilenen 19 yapı bulunmaktadır	Sabit kıymet zararları	Sabit varlıkların tazminatı, ulusal Kamulaştırma Kanunu uyarınca mülk sahiplerine nakit olarak ödenir. Kalan tam yenileme maliyeti / tamamlama ödemesi YYEP-GRP Fonundan sağlanacaktır. Nakit tazminat etkilenen sabit varlıkların tam ikame değeri sağlanacaktır.	Kamulaştırma işlemi yapılan araziler için tazminat Kamulaştırma Bütçesinden ödenecektir. Ancak, yasal mevzuatın karşılamadığı tam yenileme maliyeti (tamamlayıcı ödeme) güncellenmiş değer olarak YYEP-GRP Fonundan sağlanacaktır. Araziler üzerindeki etkilenen yapılar, yapıların özellikleri, yapıların değerleri, değerlemede UFK PS5/ AlKB PR5'e uymadıkları için YYEP-GRP fonundan ödenecek üst ödemeler Ek A1'da listelenmiştir.

¹³ Bu YYEP'in açıklama sürümünde özel bilgiler **silinecektir**.

PEK Kategorisi	YYEP bulguları	Kayıp türleri	İmtiyazlar	Eylemler/Sorumluluklar
			Haneler, geri kazanılan malzemelerin tamamını kullanma hakkına sahiptir. Bozulan sulama sistemleri onarılacak veya inşaatına yardımcı olunacaktır.	Proje Şirketi, inşaat sırasında ŞM'nin bu YYEP'deki haklarına erişmek isteyenler için her zaman açık olmasını sağlayacaktır. Proje Şirketi, resmi ve resmi olmayan PEH'lerin hak sahipliklerinin sağlanmasından sorumludur ve Proje Şirketinin Bölgesel Birimi, PEK'lerin hak sahipliklerine erişimini kolaylaştırmada rol oynayacaktır.
Etkilenen ortak mülklerin faydalanıcıları (mera, ormanlık alan, nehir)	Mera- Bir PEY Orman- Üç PEY	Ortak mülkiyet alanlarının ve erişimin kaybı	Meralara erişim sağlanacaktır. İnşaat döneminde hayvancılık faaliyetleri için erişim sağlanamazsa, geçimi hayvancılığa bağlı olan arazi kullanıcılarına yem desteği sağlanacaktır. Mera alanlarına erişim geçiş boşluklarından sağlanıyorsa; meralara geçiş açık, insan ve hayvan sağlığı açısından güvenli ise hayvan sahiplerine tazminat ödenmesine gerek yoktur. Ancak kısmi geçişin geleneksel kullanımdan uzak olması, insan ve hayvan sağlığı açısından tehlike arz etmesi durumunda bir önceki maddede belirtilen yem desteği kısmi olarak sağlanmalıdır.	Mera alanlarına erişim sağlamak için teknik ve uygulanabilir önlemler araştırılacak ve Proje Şirketi tarafından inşaat sonrasında erişimin yeniden sağlanması için uygun geçişler sağlanacaktır. Yol erişimi sağlanamazsa, YYEP-GRP Fonu'ndan yem desteği sağlanacaktır. Bu destek, kooperatifler ve ilgili kurumlarla işbirliği içinde doğrudan yem temini ve dağıtımı şeklinde sağlanabilir. Proje Şirketi, inşaat sırasında ŞM'nin bu YYEP'deki haklarına erişmek isteyenler için her zaman açık olmasını sağlayacaktır. Proje Şirketi, resmi ve resmi olmayan PEH'lerin hak sahipliklerini sağlamaktan sorumludur ve Proje Şirketinin Bölgesel Birimi, PEK'lerin hak sahipliklerine erişimini kolaylaştırmada rol oynayacaktır.
Etkilenen ortak mülklerin (orman arazisi) faydalanıcıları	Orman- 1	Ortak mülkiyet alanlarının ve erişimin kaybı	Ormanlık alanlara erişim sağlanacaktır. İnşaat süresi boyunca fayda sağlayan faaliyetler için erişim sağlanamazsa, geçimi ormancılığa bağlı olan ve doğal kaynaklardan yararlanan arazi kullanıcılarına ürün ödemesi yapılacaktır.	Ormanlık alanlara erişim sağlamak için teknik ve uygulanabilir önlemler araştırılacak ve Proje Şirketi tarafından inşaat sonrasında erişimin yeniden sağlanması için uygun geçişler sağlanacaktır. Yol erişimi sağlanamazsa, ürün ödemesi YYEP-GRP Fonundan sağlanacaktır.

PEK Kategorisi	YYEP bulguları	Kayıp türleri	İmtiyazlar	Eylemler/Sorumluluklar
			Ormanlık alanlara erişim geçiş boşluklarından sağlanıyorsa; ormanlara geçiş açık ve insanlar için güvenli ise faydalanıcı PEK'lere tazminat ödenmesine gerek yoktur. Ancak kısmi geçişin geleneksel kullanımdan uzak olması ve insan sağlığı ve güvenliği açısından tehlike arz etmesi durumunda erişim engeli olan günler için ürün ödemesi sağlanacaktır.	Proje Şirketi, inşaat sırasında ŞM'nin bu YYEP'deki haklarına erişmek isteyenler için her zaman açık olmasını sağlayacaktır. Proje Şirketi, PEH'lerin hak sahipliklerinin sağlanmasından sorumludur ve Proje Şirketinin Bölgesel Birimi, PEK'lerin hak sahipliklerine erişimini kolaylaştırmada rol oynamacaktır.
Yasal kiracılar ve yasadışı kiracılar	Proje için Uygulanamaz	Kıralık alanların kaybı	Yeni bir yer bulma, taşınma ve geçiş ödeneği konusunda yardım. Kira sözleşmesinin erken feshedilmesi halinde, kiracıların zarara uğramamasını sağlamak için tazminat ödenmesi. Değerlendirme çalışmaları doğrultusunda ilgili PEK'lere Geçici Kiracı Desteği / Geçici Kiracı Desteği sağlanacaktır. Kiracılar, resmi olmayan kullanıcılar ve tanınabilir hak talepleri olmayan kişiler kanunen kamulaştırma tazminatı alma hakkına sahip değildir. Ancak kayıt dışı kiracılar için, kayıt dışı kiracının taşınmasıyla ilgili tüm temel maliyetler Proje Şirketi tarafından YYEP Fonu kapsamında karşılanacaktır.	Proje Şirketi, yaşayacak yeni bir yer bulma konusunda rehberlik edecek, kaynakları paylaşacak ve geçiş sırasında destek sunacaktır. Ayrıca, kiracının erken fesihle ilgili uygun masraflar için tazminat alması sağlanacaktır. Ev sahibi veya mülk yönetimi, Proje Şirketi tarafından erken fesih kararı alınır alınmaz bilgilendirilecektir. Değerlendirme çalışmaları doğrultusunda, Proje Şirketi ilgili PEK'lere Geçici Kiracı Desteği sağlayacak ve şikâyet mekanizmasını belirlenen süre boyunca (ortalama altı ay veya tüm inşaat aşaması) açık tutacaktır.
İrtifak hakkına konu olacak arazinin sahipleri/kullanıcıları	Proje için Uygulanamaz	İrtifak hakkı tesisi için arazi kaybı	Daimi ve geçici irtifak hakkı için, kurulum sonucunda toplam arazi değerinde meydana gelen azalma ve ilgili arazi kullanım kısıtlamaları dikkate alınarak, kanunla belirlenen kriterlere uygun olarak Şirket tarafından belirlenen irtifak bedeli. İrtifak hakkı değerinin belirlenmesi sırasında dikkate alınan ve arazi sahibine irtifak hakkı için yapılan ödemeye dahil edilen inşaat dönemi için gelecekteki arazi verimliliği kaybı.	İrtifak hakkının arazi değeri ve üretkenlik üzerindeki etkisine ilişkin kapsamlı bir değerlendirme yapılacaktır. Kayıp ve zararlar, İl Tarım ve Orman Müdürlüğü'nden bağımsız bir uzman tarafından değerlendirilecek, Proje Şirketi tarafından sözleşmeye bağlanacak, doğrulanacak ve finanse edilecektir.
Arazide veya işletmelerde çalışanlar veya işçiler	Proje için Uygulanamaz	Ekonomik faaliyetlerde kesinti	Araziden, ürünlerden ve arazi üzerinde yapılan her türlü yatırımdan elde edilen gelir için Proje öncesiyle aynı veya daha iyi durumda olacak şekilde tazminat ödenmesi. Çalışanlar ve işçiler için ek ödenek (duruma bağlı olarak, 6 aylık asgari ücret veya iş fırsatı veya Proje Şirketi ve/veya diğer kurumlar tarafından kolaylaştırılan diğer sosyal destek mekanizmaları gibi gelir restorasyon yardım paketi ödenecektir.	Arazi sahipleri, çalışanlar ve işçiler için gelir kaybı değerlendirilecek ve bireysel koşullara göre özel tazminat paketleri sağlanacaktır. Hazırlanan YYEP'de GRP sunulacak ve bu ekonomik temelli etkiler için aksiyonlar verilecektir.

PEK Kategorisi	YYEP bulguları	Kayıp türleri	İmtiyazlar	Eylemler/Sorumluluklar
				Proje Şirketi, inşaat sırasında ŞM'nin bu YYEP'deki haklarına erişmek isteyenler için her zaman açık olmasını sağlayacaktır.
Etkilenen yerleşim yerleri (PEY'ler)	Üç PEY	Erişim yolları ve yaygın olarak kullanılan hizmetler üzerindeki etkiler	Mevcut altyapı, yollar ve hizmetler, kullanıcılarına ekonomik kayıp getirmeyecek şekilde korunacak ve düzenlenecektir. Arazilere erişim sağlamak için teknik ve uygulanabilir önlemler araştırılacak ve inşaat sonrasında erişimin yeniden sağlanması için uygun geçişler sağlanacaktır.	Geçmiş inşaat faaliyetlerinde zarar gören altyapı ve yollar Proje Şirketi tarafından onarılacaktır. Proje Şirketi, inşaat sırasında ŞM'nin bu YYEP'deki haklarına erişmek isteyenler için her zaman açık olmasını sağlayacaktır.
Potansiyel PEK'ler	Mevcut değil	Tanımlanmamış etkiler	Tanımlanmamış bir etkiyle karşılaşırsa, YYEP tavsiyelerine uyulacak ve destek stratejileri geliştirilecektir. Revizyonlarla dahil edilen PEK'ler, bu rapordaki ilkeler çerçevesinde tazminat ve desteklere hak kazanacaktır. Ek Proje bileşenlerinden etkilenen kişileri belirlemek için YYEP'e ek hazırlanacak ve belirlenen PEK'ler bu YYEP'e uygun olarak tazminat ve önlem alma hakkına sahip olacaktır.	İzleme ve değerlendirme faaliyetleri sırasında yeni hak sahipleri (resmi veya resmi olmayan) tespit edilebilecek ve YYEP ilkeleri çerçevesinde tedbirler geliştirilecektir. Proje Şirketi, revizyonlar (tasarım değişiklikleri) olması durumunda bu raporda yer almayan Proje bileşenleri için YYEP Eki hazırlayacaktır. İç/dış izleme sırasında tespit edilen etkileri en aza indirmek veya geçim kaynaklarını eski haline getirmek için yetersiz önlemler, gerektiğinde iyileştirme için daha fazla takip edilecektir. Ayrıca, her türlü talep ŞM aracılığıyla ele alınacaktır. Proje Şirketi'nin öncelikli hedefi fiziksel yeniden yerleşimden kaçınmaktır. Bununla birlikte, etkilenen parsellerde bulunan ancak mevcut kamulaştırma sınırları dışında kalan veya Proje bileşenlerine yakın oldukları için inşaat etkilerine maruz kalacak evlerin kamulaştırılması gerekirse, bu YYEP'e bir ek hazırlanacaktır.

PEK Kategorisi	YYEP bulguları	Kayıp türleri	İmtiyazlar	Eylemler/Sorumluluklar
Savunmasız PEK'ler	33 doğrudan PEH'lerin savunmasız üyeleri	Mevcut savunmasızlık nedeniyle Projeden daha fazla etkilenme	Çeşitli hizmet desteği türleri de dahil olmak üzere savunmasızlık yardımı sağlanacaktır. Hassas durumdaki PEK'ler için paydaş katılım kanalları açık olacak ve ek önlemler alınacaktır. İşsiz ve yoksul köylüler için yerel istihdam olanakları sağlanacaktır. GRP'den yararlanmada kadın ve erkek sayısında eşitlik gözetilecektir. Kadınların paydaş katılım kanallarına ulaşması çok önemlidir.	Hassasiyet Yardımı Proje Şirketi tarafından sağlanacaktır. Ayrıntılar Bölüm 7'de sunulmuştur. Hassasiyet Değerlendirmesi. Proje Şirketi, resmi ve resmi olmayan PEK'lerin hak sahipliklerini sağlamaktan sorumludur ve Proje Şirketinin Bölgesel Birimi, hassas durumdaki PEK'ler de dahil olmak üzere PEK'lerin hak sahipliklerine erişimini kolaylaştırmada rol oynayacaktır. TİG'ler hassas gruplara yönelik faaliyetler düzenleyecek ve kadınlar paydaş katılımı fırsatlarına erişebilecektir.
ENH'lerin Etkileri	YYEP hazırlık saha çalışmasına dahil edilmemiştir	Ekonomik yerinden edilme	Enerji Nakil Hatları tasarım aşaması henüz tamamlanmamıştır. Ancak hatların döşeneceği yaklaşık alanlar bilinmektedir. Hatlar hem kamu hem de özel arazilerden geçebilir. Direk yerlerinde kalıcı kamulaştırma yapılacak ve tam yenileme maliyeti üzerinden tazminat sağlanacaktır. HSM, GRP ve KD kapsamındaki tüm yetkiler, geçim kaynakları üzerindeki etkiler için geçerli olacaktır. Tellerin altındaki alanlar için kalıcı irtifak hakları tesis edilecek ve PEK'ler hem hayvancılık hem de tarımsal faaliyetlerine devam edebileceklerdir.	Gerekli ek ödemeler Proje Şirketi tarafından YYEP-LRP fonundan sağlanacaktır. Proje Şirketi, inşaat aşamasında bu YYEP'deki haklarına erişmek isteyenler için Proje'nin şikayet mekanizmasının her zaman açık olmasını sağlayacaktır. Proje Şirketi, resmi ve resmi olmayan PEH'lerin hak sahipliklerinin sağlanmasından sorumludur ve Proje Şirketinin Bölgesel Birimi, PEK'lerin hak sahipliklerine erişimini kolaylaştırmada rol oynayacaktır.

6.4 Uygunluk Kriterleri

6.4.1 Uygun PEK'ler

PEK'lere eski yaşam standartlarını, gelir elde etme kapasitelerini ve üretim seviyelerini iyileştirme veya en azından proje öncesi seviyeye getirme çabalarında yardımcı olunmalıdır; yasal unvan eksikliği, bireyleri tazminat ve/veya rehabilitasyon yardımı alma hakkından mahrum bırakmaz. Proje ile bağlantılı olarak gerçekleştirilen veya uygulanan arazi edinimi veya arazi kullanımına getirilen kısıtlamalar sonucunda bir varlık, iş, ticaret veya üretken kaynaklara erişim kaybı veya zarar göreceği olan herhangi bir kişi tazminat ve/veya yeniden yerleşim yardımı için uygun kabul edilecektir.

PEK'ler aşağıdaki kişiler olarak sınıflandırılabilir

- Arazi veya varlıklar üzerinde resmi yasal haklara sahip olanlar.
- Arazi veya varlıklar üzerinde resmi yasal haklara sahip olmayan ancak ulusal hukuk kapsamında tanınan veya tanınabilir bir arazi veya varlık talebine sahip olanlar.
- İşgal ettikleri veya kullandıkları arazi veya varlıklar üzerinde tanınabilir hiçbir yasal hakkı veya talebi olmayan kişiler.

6.4.2 Tamamlanma Tarihi

Resmi kamulaştırma listeleri Nisan 2024'te Armutçuk ve Halılar'da, Mayıs 2024'te ise Kocaseyit'te ilan edilmiştir. ÇSED ve YYEP hazırlık çalışmalarının ardından, Ek A1 - Varlık Envanteri ve Sayım hazırlık çalışmalarının tamamlandığı tarih (29 Şubat 2024) son tarihtir. Sosyo-ekonomik saha çalışması sırasında muhtarlar ile iletişim kanalları hakkında bilgilendirilmiştir. Şu ana kadar herhangi bir talep kaydedilmemiştir.

Tazminat ve/veya yeniden yerleşim yardımına uygunluk için son tarih, yeniden yerleşim yardımına uygunluk için bir son tarih teşkil eden sayımın/varlık envanterinin tamamlanması sırasındaki son gün olacaktır. Son tarihten sonra yapılan yeni yapılar veya mevcut yapılara yapılan eklemeler etkilenmiş olarak kabul edilmeyecek ve bunların sahipleri veya sakinleri tazminat veya ek yardım almaya hak kazanamayacaktır (nüfus sayımı/varlık envanterinin kendilerini etkilenmiş olarak tanımlayamadığını kanıtlayamadıkları sürece). Varlıkların envanteri İdare tarafından hazırlanmıştır. Bu envanter Danışman tarafından uluslararası standartlara uygun olarak Nüfus Sayımı ile tamamlanır.

Proje Şirketi tarafından sözleşme imzalanan sorumlu kuruluşlar, medya, toplum ileri gelenleri ve liderleri aracılığıyla topluma son başvuru tarihi hakkında yeterli kamuoyu farkındalığı sağlanacaktır.

6.4.3 YYEP için Ek(ler)

Tanımlanmamış bir etki ile karşılaşırsa, YYEP tavsiyelerine uyulacak ve destek stratejileri geliştirilecektir.

- Revizyonlarla dahil edilen PEK'ler, bu rapordaki ilkeler çerçevesinde tazminat ve desteklere hak kazanacaktır.
- Ek Proje bileşenlerinden etkilenen kişileri belirlemek için YYEP'e ek hazırlanacak ve belirlenen PEK'ler bu YYEP'e uygun olarak tazminat ve önlem alma hakkına sahip olacaktır.
- Gerekirse revizyonlar için ek çalışmalar yapılır. İzleme ve değerlendirme faaliyetleri sırasında yeni hak sahipleri tespit edilebilecek ve YYEP ilkeleri çerçevesinde önlemler geliştirilecektir.

Proje Şirketi, revizyonlar (tasarım değişiklikleri) olması durumunda, bu raporda yer almayan Proje bileşenleri için YYEP Eki hazırlayacaktır. Eklerde tespit edilen PEK'ler de bu YYEP-GRP'deki haklar için uygundur.

İç/dış izleme sırasında tespit edilen etkileri en aza indirmek veya geçim kaynaklarını eski haline getirmek için yetersiz önlemler, gerektiğinde iyileştirme için daha fazla takip edilecektir. Ayrıca, her türlü talep ŞM aracılığıyla ele alınacaktır.

7 Hassasiyet Değerlendirmesi

7.1 Hassas Gruplar

Arazi edinimi ve inşaat sürecindeki bazı dezavantajlar nedeniyle, hassas durumdaki kişilerin ödeme vb. konulara erişimde karşılaşılabileceği çeşitli sorunlar olabilir. Hassas durumdaki PEK'lar için belirli konulara, hizmetlere, kaynaklara ve/veya faaliyetlere erişimdeki zorlukların listesi aşağıda verilmiştir

- Bazı dezavantajlar nedeniyle arazi edinimi ve inşaat süreci boyunca paydaş katılımı faaliyetleri yürütülmüştür,
- Proje faaliyetleri nedeniyle ekonomik olarak yerinden edilmeye maruz kalmasına veya zarar veya ziyana uğramasına rağmen şikayet mekanizması,
- Yaşam ve geçim düzenlerini yeniden tesis etmek için hizmet,
- Arazi edinimi sürecindeki bazı dezavantajlar nedeniyle Proje için edinilen mahsulleri ve varlıkları için tazminat veya mahsul ödemesi,
- Özel araziler, kamu arazileri ve ortak mülklerdeki (mera ve orman)geçim faaliyetleri,
- Altyapı ve sosyal hizmetler ve
- Geçim kaynağı restorasyon faaliyetleri.

7.2 Etkilenen Hanelerin Hassas Üyelerinin Belirlenmesi

YYEP saha çalışması kapsamında, etkilenen tüm hanehalkı üyelerinin hassasiyetleri incelenmiş ve doğrudan etkilenen 176 hanehalkı üyesinden oluşan toplam hanehalkı nüfusu içinde 33 hassas kişi tespit edilmiştir. Belirlenen hassasiyet için Tablo 7.1'e bakınız. Hassas durumdaki hane halkı üyeleri Ek A1 - Varlık Envanteri ve Sayımı'na kaydedilmiştir.

Tablo 7-1- Hanehalkı Üyelerinin Hassasiyetleri

Hassasiyet	N	%
Kadın hane reisi	1	3,0%
Bakıma ve sosyal yardıma muhtaç yaşlılar	7	21,2%
Engelli Kişiler (Zihinsel ve Fiziksel)	1	3,0%
İşsiz (iş arıyor olsalar bile)	5	15,2%
Eşini kaybetmiş/boşanmış kadınlar	10	30,3%
Kronik hastalık nedeniyle eve bağlı	6	18,2%
Okuma yazma bilmeyen yetişkin	3	9,1%
Toplam	33	100,0%
Hassasiyet yok	143	
Genel toplam (PEH üye sayısı)	176	

Kaynak- HDA, 2024

7.3 Hassasiyet Yardımı

Belirlenen hassas durumdaki PEK'ler aşağıdaki Hassasiyet Yardımları için uygun olacaktır. Ancak sağlanacak yardım bunlarla sınırlı kalmayabilir. PEK'lerin talepleri her zaman Proje Şirketi tarafından değerlendirilir ve hassasiyet ile Proje arasındaki ilişki değerlendirilerek elde edilebilir.

Tablo 7-2- Hassas Gruplara Göre Hassasiyet Yardımları

Hassasiyet kategorisi	Hassasiyet Yardımı
Kadın hane reisi	Kadınlar için erişilebilir ve güvenli paydaş katılımı fırsatları sağlanacaktır. Kadın TİG'ler bu gruplarla bire bir toplantılar düzenleyecek ve arazi edinimi, toplum sağlığı ve güvenliği ve toplumsal cinsiyet boyutu da dahil olmak üzere tüm Proje hakkında bilgi verecektir. Tazminat veya çeşitli desteklerin sağlanması için yardım talepleri dikkate alınacaktır.
Dul/boşanmış kadınlar	
Bakıma ve sosyal yardıma muhtaç yaşlılar	Bu grupların bilgiye, tazminatlara ve diğer desteklere erişimde zorluklar yaşadığı bilinmektedir. Bu nedenle, doğrudan veya dolaylı olarak Proje ile ilgili bir hizmete ulaşmak istediklerinde ancak hassasiyetleri nedeniyle ulaşmakta zorluk yaşadıklarında; Projenin yerel birimlerinden yardım talep edebilirler.
Engelli (Fiziksel / Zihinsel)	
Kronik Hastalık Nedeniyle Eve Bağlı	<p>Bu Hassaslık Yardımları aşağıdakileri içerir, ancak bunlarla sınırlı değildir-</p> <ul style="list-style-type: none">- Bankaya ulaşma- Banka ile toplantı- Banka çalışanı ev ziyareti- Notere ulaşma- Noterden bilgi alma- Noter çalışanı ev ziyareti- Evrak gönderme ve alma (kargo, faks, e-posta vb.)- Evde herhangi bir belgeyi imzalama- Ulaşım- Bilgi ve danışmanlığa erişim- Profesyonel, avukat, emlakçı vb.- Kamu hizmetlerinde kullanım- Evde katılım fırsatları <p>Talepler, TİG'ler tarafından saha ziyaretlerinde veya ŞM aracılığıyla alınır ve Proje Şirketi tarafından Projenin bağlayıcılığı ve hassasiyet açısından değerlendirilir.</p>
İşsiz (iş aramasına rağmen)	Doğrudan etkilenen hanelerin işsiz ve ihtiyaç sahibi üyeleri için yerel istihdam olanakları sağlanacaktır. Bir yıldan uzun süredir sigortalı bir işte çalışmayan Direct-PEK'lere yerel istihdamda öncelik verilecektir.
Okuma yazma bilmeyen yetişkin	Sözlü, yüz yüze ve görsel katılım olanakları ve çevirmen desteği sağlanacaktır. Sosyal hizmetlere erişimde talepleri doğrultusunda danışmanlık sağlanacaktır.
Mülteci/göçmen	

8 Geçim Kaynakları Restorasyon Planı (GRP)

8.1 Geçim Kaynakları Restorasyon Stratejisi

Girişim, hem kamuya hem de özel sektöre ait tarım, orman ve mera arazilerinin devralınmasını içerecek ve muhtemelen ekonomik yerinden edilmeye yol açacaktır. Sonuç olarak, bu Yeniden Yerleşim Eylem Planı (YYEP) bir Ekonomik Yerinden Edilme Yeniden Yerleşim Stratejisini kapsamaktadır. Bununla birlikte, uluslararası kalkınma kılavuz ilkeleri doğrultusunda, Projeden Etkilenen Yerleşim Yerleri (PEY'ler) ve Projeden Etkilenen Haneler/Kişiler (PEH'ler/PEK'ler) için geçim kaynaklarının uzun vadeli dayanıklılığının ve uyarlanabilirliğinin artırılmasına öncelik verilmektedir. Bu nedenle, YYEP'in ötesinde, geçim faaliyetlerini rehabilite etmek ve PEH'lerin geçim kaynaklarının sürdürülebilirliğini sağlamak için bir Geçim Kaynakları Restorasyon Planı (GRP) geliştirilebilir.

Ekonomik yeniden yerleşim stratejisi, arazi ediniminden etkilenen tüm haneler için tek tip önlemler sağlar. Ancak etkinin derecesi, farklı özellikler nedeniyle PEK'ler/PEH'ler/PEY'ler arasında değişiklik gösterebilir ve bazılarının mevcut geçim yollarını sürdürmemesine neden olabilir.

Projenin geçim kaynakları restorasyon stratejisi, geçim kaynaklarını fiziksel, ekonomik ve kültürel olarak güçlendirerek iklim değişikliği, arazi bozulması ve projeye ilgili etkiler gibi zorluklara karşı daha dirençli hale getirmeyi amaçlamaktadır. PEK'lere/PEH'lere/PEY'lere GRP'nin bir parçası olarak ek yardım sağlanacaktır.

Etkilenen hanelerin ana ve ek gelir kaynaklarının analizi, Proje'nin arazi ediniminden en çok etkilenen sektörler olan tarım ve hayvancılığın önemini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, tarım ve hayvancılık için özel planlar GRP'ye entegre edilmiştir.

8.2 Geçim Kaynakları Restorasyon Yöntemleri

GRP'nin araçları aşağıda sunulmuştur.

8.2.1 Geçici Geçim Desteği (GGD)

Geçici Geçim Desteği (GGD), değişim dönemlerinde hanelerin geçim kaynaklarını sürdürmelerine yardımcı olmak için kurulmuştur. Aylık net asgari ücrete denk gelen GGD tutarı, doğrudan-PEK'lere yardımcı olmak için YYEP-YYEP Fonundan dağıtılacaktır. İllerin orta sınıftan alt-orta sınıfa kadar değişen sosyo-ekonomik durumu ve Türkiye'de ücretli çalışanların %45'inin asgari ücret aldığı göz önünde bulundurulduğunda, GGD'nin hesaplanmasında asgari ücretin ölçüt olarak kullanılması haklıdır. Türkiye'de, temel yaşam standardını sağlamak için iki kriter göz önünde bulundurulabilir

- Asgari ücret,
- İşsizlik yardımı

Asgari ücret 27 Aralık 2023 itibariyle 17.002,00 TL (530 ABD Doları) olarak sabitlenirken, işsizlik maaşı değişkenlik göstermektedir. En yüksek işsizlik ödeneği asgari ücretle yakından ilişkilidir. Türkiye'de hazırlanan uluslararası standartlara dayalı YYEP'lerde yaygın olarak kullanıldığı üzere, farklı miktarlardaki geçiş dönemi desteklerinde devlet tarafından her yıl enflasyon oranına göre artırılan asgari ücret referans alınacaktır.

8.2.2 Yerel İstihdam

Yerel halkın istihdam edilmesi, Projenin ÇSED'inde belirtilen önemli bir etki azaltma stratejisidir. Ayrıca, GRP'nin bir parçası olarak, Projenin arazi ediniminden doğrudan etkilenen PEK'lere ve PEH'lerin hassas durumdaki üyelerine istihdam olanakları sağlanmasına özel önem verilecektir. İş başvuru formlarında "Eviniz ve araziniz Proje kapsamında arazi ediniminden doğrudan etkilendi mi?" sorusu yer alacaktır.

Geçici veya kalıcı iş fırsatlarının sağlanmasını temin etmek için, alt yüklenicilerle yapılan anlaşmalarda yerel ve fiziksel olarak yerinden edilmiş kişilerin işe alınması tercih edilecektir ve Proje Şirketi bu kişilere Proje kapsamında iş teklif edilmesini garanti edecektir.

Proje Şirketi, inşaat aşamasında yerel personel istihdamına öncelik vermeyi taahhüt etmektedir. Proje için mülklerine el konulan doğrudan etkilenen PEK'lere ve onlara bağımlı olan hassas durumdaki PEK'lere iş sağlanmasına özel olarak odaklanılacaktır. İzleme ve Değerlendirme (I&D) faaliyetleri boyunca, doğrudan etkilenen PEK'ler ve dolaylı olarak etkilenen PEK'ler (yerel topluluklar) arasında ayırım yapılarak yerel bireylerin istihdamı belgelenecektir.

8.2.3 Tarım ve Hayvancılık Proje Desteği

Tarım/tarım projeleri geliştiren ancak kaynak yetersizliği nedeniyle bu projeleri hayata geçiremeyen doğrudan PEK'lere hibe ve kredi başvuru desteği sağlanacaktır. Proje kapsamında yarı zamanlı olarak istihdam edilen bir proje döngüsü uzmanı, PEK'lerin hibe/kredi bulma ve proje yazma süreçlerine katkı sağlayacaktır.

8.2.4 Arazi Hazırlık Desteği

Günlük yaşam ve geçim kaynağını kaybeden PEH'lere gübre ve mazot desteği sağlanacaktır. Tarım ve Orman Bakanlığı'nın güncel resmi verilerine göre yem bitkileri için dekar başına tek seferlik gübre ve mazot desteği miktarı 115 TL'dir. Bu destek, Projeden etkilenen arazi miktarıyla orantılı olarak, hayvancılık yapan PEH'lere bir defaya mahsus olmak üzere verilecektir.

8.2.5 Emlak Vergisi Desteği

İkinci kez etkilenecek olan arazilerin sahipleri, TİG'ler tarafından hakları konusunda bilgilendirilecektir. Bu arazilerin sahipleri, ikinci kez etkilenen arazilerini satmak ve yeni arazi satın almak isterlerse, alım satım emlak vergileri YYEP fonundan karşılanacaktır.

8.2.6 Eğitimler

Tarımsal eğitimlerin temel amacı, doğrudan PEK'lerin mevcut arazilerinin verimliliğini artırmalarına yardımcı olmaktır. Arazileri projeden kısmen etkilenen çiftçilerin kalan arazilerini daha verimli kullanmalarını sağlamak, projenin geçim kaynakları üzerindeki olumsuz etkisini azaltacaktır.

Doğrudan PEH'lerin taleplerine göre her ilçede en az bir tarımsal eğitim planlanacaktır. Etkinlik Proje'nin internet sitesinde duyurulacak ve PEK'ler TİG tarafından muhtarlar aracılığıyla davet edilecektir. Öncelik Tablo 8.3'de yer alan gruplara verilecektir. Eğitim konuları aşağıdakileri içerebilir, ancak bunlarla sınırlı değildir;

- Kaynakların verimli kullanımı
- Verimlilik artırıcı tarım teknikleri
- Sürdürülebilirlik uygulamaları
- İklim değişikliği
- Alternatif tarımsal faaliyetlerin geliştirilmesi
 - Ürün çeşitliliğini artırmaya yönelik eğitimler - Tıbbi ve Aromatik Bitki Yetiştiriciliği

- Fenni Arıcılık, Ana Arı Üretimi vb.
- Sera Yetiştiriciliği
- Organik Yumurta Kümes Hayvanları vb.
- Alternatif ürünler
- Sağım teknikleri
- Hayvancılık uygulamaları

Bu eğitimler aşağıdaki kurumlar tarafından verilecektir

- İl Tarım ve Orman Müdürlükleri
- Tarım Reformu Genel Müdürlüğü
- Bölgesel Kalkınma Ajansları
- Türkiye Ziraat Odaları Birliği

Proje Şirketi, yerel toplulukların taleplerine göre yukarıdaki kurumlarla iletişime geçerek PEH'ler için özel eğitim faaliyetleri düzenleyecektir.

8.2.7 Mera İyileştirme Projeleri

Yukarıdaki hane ve PEK temelli faaliyetlerin yanı sıra, topluluk düzeyinde faaliyetler de planlanmaktadır. Köylülerin geçim kaynağı olan meraların Proje nedeniyle daralması ve hayvancılık faaliyetlerinin olumsuz etkilenmesi durumunda, etkilenen meranın kalan kısmının kalitesinin iyileştirilmesi veya alternatif meraların geliştirilmesi için Tarım ve Orman Müdürlükleri ile birlikte mera ıslah projeleri yürütülecektir.

Türkiye'de Tarım ve Orman Müdürlükleri tarafından doğal yapısı bozulan mera alanlarında yem üretimi ve kalitesinin artırılması, hayvancılık faaliyetlerinin artırılması ve erozyonun önlenmesi amacıyla Mera Islah ve Amenajman projeleri uygulanmaktadır. Çayır ve mera alanlarında mera bitkilerinin üretimini ve besin değerini artırmak, bitki örtüsünün yoğunluğunu sağlamak amacıyla toprak yapısına ve meranın doğal yapısına uygun gübre çeşidi belirlenerek gübre çalışmaları yapılmaktadır. Tohumlama gereken alanlarda, mera bitkisi karışımı ekilerek yapay mera oluşturulur. Düzensiz otlatma sonucu artan ve meranın yapısını bozan yabancı bitkilerle mücadele edilir.

Mera alanlarında hayvanların sevk ve idaresini sağlayan gölgelik, suluk, tuzluk, otlatma direkleri, mera çitleri, hayvan barınakları ve mera yolları gibi otlatmayı kolaylaştırıcı tesislerin yapımında ıslah çalışmaları kapsamında yapılan işlerdir.

Mera Islahı ve Yönetimi çalışmalarından istenen sonuçların alınabilmesi için otlatma sisteminin uygulanması gerekmektedir. Mera alanları otlatma kapasitelerine ve kritik dönemlerine dikkat edilerek otlatılmalıdır.

8.3 Uygunluk ve Yetkiler

Proje inşaatı sırasında buradakiler dışındaki grupların geçim kaynakları projeden kalıcı olarak etkilenirse ve ikame maliyetindeki tazminat bu kaybı karşılamazsa, benzer GRP uygulamalarından yararlanabileceklerdir. Hassas gruplar, geçim kaynaklarının olumsuz etkilenmesi durumunda GRP uygulamalarından faydalanacaktır.

8.3.1 Çoklu Proje Etkisi Altındaki Parsellerin Sahipleri ve Kullanıcıları

Bazı parseller daha önce başka bir projenin arazi ediniminden etkilenmiş olabilir. Çoklu etkiler, yerel mevzuata dayalı arazi değerlemesinde halihazırda dikkate alınan bir değişkendir.

Ancak, arazi sahipleri bu arazileri satmak isteyebilir. Birden fazla etkilenen arazinin satışı ve benzer bir arazinin satın alınması için gereken işlem maliyetleri YYEP-GRP fonundan karşılanacaktır.

8.3.2 Etkilenen Kamu Arazilerinin Topraksız Resmi Olmayan Kullanıcıları

Etkilenen kamu arazilerinin arazisiz resmi olmayan kullanıcıları tanımlanmamıştır (belirlenen bir resmi olmayan kullanıcı arazisiz değildir), ancak insanlar kamu arazilerindeki tarımsal faaliyetler hakkında bilgi vermekte tereddüt etmişlerdir. Bu nedenle, tespit edilemeyen potansiyel kayıt dışı kullanıcılar için GRP tedbirleri tanımlanmıştır.

8.3.3 Geçim Kaynakları Projeden %20'den Fazla Etkilenen PEK'ler

Geçim kaynağı ağırlıklı olarak tarıma bağlı olan hanelerin toplam arazi varlıklarının %10'unun projeden etkilenmesi, geçim kaynaklarının %10 oranında etkileneceği anlamına gelmektedir. Toplam arazi varlıkları / mülkleri üzerinde %10'luk bir etkisi olan PEK'ler, kaybedilen arazilerin çevredeki ve yeni edinilen arazilerden daha verimli ve erişilebilir olması durumunda da uygundur. Üretken varlıkların %10'undan daha azı etkilenmiş olsa bile, bunlar duruma göre GRP'yedahlil edilmek üzere değerlendirilecektir. Proje Şirketi'nin görevi, tüm PEK'lerin geçim kaynaklarının önceki seviyelerine veya daha iyisine geri getirilmesini sağlamaktır. Bu kişilere tam yenileme maliyeti üzerinden tazminat ödendiği için, kaybettikleri arazinin yerine yenilerini alabilirler. Ayrıca, GRP'den ek destekler sağlanacaktır. Ek A1'de belirlenen arazi varlığı üzerindeki etki oranları beyana dayanmaktadır. YYEP-GRP uygulaması sırasında, arazi mülkiyeti e-devlet üzerinden alınan tapu kayıtları ile belgelenecektir. Beyana göre, tarımsal faaliyetle uğraşan sekiz PEK için toplam arazi varlıkları üzerindeki etki oranı %10'un üzerinde hesaplanmıştır (Bkz. Ek A1).

8.3.4 %20'den Fazla Etkilenen Kendi Arazilerinde Hayvan Otlatan PEK'ler

Projeden etkilenen arazilerin bir kısmı hayvancılık faaliyetleri içindir. Hayvan sahiplerinin ek desteğe ihtiyacı olabilir. Bu ihtiyaç potansiyeli, PEY'lerdeki geçim kaynaklarının korunması ve geliştirilmesi amacıyla Proje Şirketi tarafından GRP kapsamında değerlendirilmiştir.

8.3.5 Günlük yaşam ve geçim kaynağını kaybeden PEH'ler

Bazı araziler yol yapımı nedeniyle kalıcı olarak ikiye bölünmüştür. Bazı parsellerde yapıların yanından geçen yollar bahçeleri yapıardan ayırmaktadır. Bu gibi durumlarda, PEK'lerin geçim kaynaklarını ve günlük yaşam entegrasyonlarını yeniden kurlmaları gerekmektedir. Bu nedenle, yukarıdaki hassasiyetlerden herhangi birine sahip olmayan PEK'ler için de GRP destekleri sağlanmaktadır.

8.4 Geçim Kaynakları Restorasyon Programı

Yukarıda tanımlanan GRP araçlarının Projenin etkisi ve bölgenin ihtiyaçları doğrultusunda kullanılması ve PEK'lerin yararına olması iyi programlanmış bir uygulamaya bağlıdır. Projenin GRP'sinin uygulanması aşağıdaki program çerçevesinde gerçekleştirilecektir.

Tablo 8-1- Geçim Kaynakları Restorasyon Programı

PEK Kategorisi	GRP aracının türü	Uygulama	Uygulama Dönemi
Çoklu proje etkisi altındaki parsellerin sahipleri ve kullanıcıları	<ul style="list-style-type: none">- Emlak Vergisi desteği- Yerel istihdam- Tarımsal Proje Yardımı- Tarımsal eğitimler	İkinci kez etkilenecek olan arazilerin sahipleri, TİG'ler tarafından hakları konusunda bilgilendirilecektir. Bu arazilerin sahipleri, ikinci kez etkilenen arazilerini satmak ve yeni arazi satın almak isterlerse, alım satım emlak vergileri YYEP fonundan karşılanacaktır. Doğrudan PEK'ler için yerel istihdam, tarımsal proje yardımı ve eğitimler sağlanacaktır	Arazi ediniminden sonra
Etkilenen kamu arazilerinin topraksız Resmi Olmayan kullanıcıları	<ul style="list-style-type: none">- Emlak Vergisi desteği- Yerel istihdam- Tarımsal Proje Yardımı- Tarımsal eğitimler	Hanesine ait toprağı olmayan ve geçimini kamu arazilerini işleyerek sağlayan yoksul köylü yoktu. Ancak böyle bir hassasiyetle karşılaşılması halinde, bu PEK arazi satın alma ve geçim kaynaklarını geliştirme konusunda desteklenecektir. Yeni arazi satın alınması halinde, alım ve satım emlak vergileri YYEP fonundan karşılanacaktır. Doğrudan PEK'ler için yerel istihdam, tarımsal proje yardımı ve eğitimler sağlanacaktır	Arazi ediniminden sonra
Geçim kaynakları proje sebebiyle %10'dan daha fazla etkilenen PEK'ler	<ul style="list-style-type: none">- Geçici Geçim Desteği (GGD)- Yerel istihdam- Tarımsal Proje Yardımı- Tarımsal eğitimler	Bu kişilere tam yenileme maliyetleri üzerinden tazminat ödenir, kaybedilen arazinin yerine yenilerini satın alabilirler. Yeni bir arazinin edinimi, bu PEK'lerin kamulaştırma maliyeti ile desteklenecektir. Ancak, yeni arazi bulmak ve tarımsal amaçlarla kullanmaya başlamak için zamana ihtiyaçları olabilir. Bu nedenle ana geçim kaynağı tarıma bağlı olan ve toplam arazi varlığının %10'unu kaybedenlere 3-6 ay arasında GGD (etki oranına göre) ödemesi yapılmaktadır. Bu etkinin belgelenmesi gerekmektedir. Doğrudan PEK'ler için yerel istihdam, tarımsal proje yardımı ve eğitimler sağlanacaktır.	Arazi ediniminden sonra
Günlük yaşam ve geçim kaynağını kaybeden PEH'ler	<ul style="list-style-type: none">- Arazi hazırlığı desteği	Günlük yaşam ve geçim bütünlüğünü kaybeden PEH'lere gübre ve mazot desteği sağlanacaktır. Tarım ve Orman Bakanlığı'nın güncel resmi verilerine göre tek seferlik gübre ve mazot destek miktarı.	Arazi ediniminden sonra

PEK Kategorisi	GRP aracının türü	Uygulama	Uygulama Dönemi
%20'den fazla etkilenen kendi arazilerinde hayvan otlatan PEK'ler	<ul style="list-style-type: none">Arazi hazırlığı desteği	Mera olarak veya hayvan yemi üretimi için kullanılan arazileri projeden etkilenen hayvan sahiplerine, kalan arazilerinin verimliliğini artırmak için gübre ve mazot desteği sağlanacaktır. Tek seferlik gübre ve mazot destek miktarı Tarım ve Orman Bakanlığı'nın güncel resmi verilerine göre yem bitkileri için dekar başına gübre ve mazot destek miktarı 115 TL'dir. Bu destek, projeden etkilenen arazi miktarıyla orantılı olarak, hayvancılık yapan PEH'lere bir defaya mahsus olmak üzere verilecektir.	Arazi ediniminden sonra

9 Yardımcı/Tamamlayıcı Uygulama Yöntemleri

9.1 Danışma ve Bilgilerin Açıklanması

Kredi Kuruluşlarının yeniden yerleşim, arazi edinimi ve tazminata ilişkin gereklilikleri ve standartları temelindeki kilit adımlardan biri, paydaş katılımı, istişare, katılım ve PEK'lerin şikayetlerini gidermek için bir süreç oluşturulması için bir çerçeve uygulanmasıdır.

YYÇ, Proje Şirketi'nin internet sitesinde hem İngilizce hem de Türkçe olarak resmi olarak açıklanacaktır. ÇSED bilgilendirme paketine dahil edilmek üzere belirlenen belgeler, Projeden etkilenen arazilerde inşaat başlamadan önce açıklanmalıdır.

Her bir alt projenin halkın katılımı toplantılarında, YYÇ, Kredi Kuruluşlarının gerekliliklerine ve ulusal mevzuata uygun olarak hazırlanan alt projelerin ÇSED bilgilendirme paketlerine dahil edilecek ve Projenin arazi edinimi ve kamulaştırma faaliyetlerinden etkilenen PEK'ler de dahil olmak üzere Proje paydaşlarına açıklanacaktır.

Proje Şirketi, Proje için halihazırda bir Toplum İrtibat Görevlisi (TİG) atamıştır. TİG'ler, gerektiğinde PEK'lerin temsilcilerinin yanı sıra bireysel olarak PEK'lerle de yakın temas halinde olacaktır. Temsilciler, etkilenen topluluk tarafından katılımcı, erişilebilir ve şeffaf bir şekilde seçilecektir. TİG'ler de PEK'lerin erişimine açık olacak ve iletişim numaraları PEK'lere verilecektir.

TİG'ler, YYÇ'nin uygulanması sırasında PEK'lerin erişebileceği bir yer ve zamanda paydaş katılımı ve istişare toplantıları düzenleyecek ve belirli bir duruma bağlı olarak önceden onlarla iletişim halinde olacaktır.

TİG'lerin, katılımlarını sağlamak için belirli hassas gruplara veya kişilere özel bir şekilde ulaşması gerekebilir.

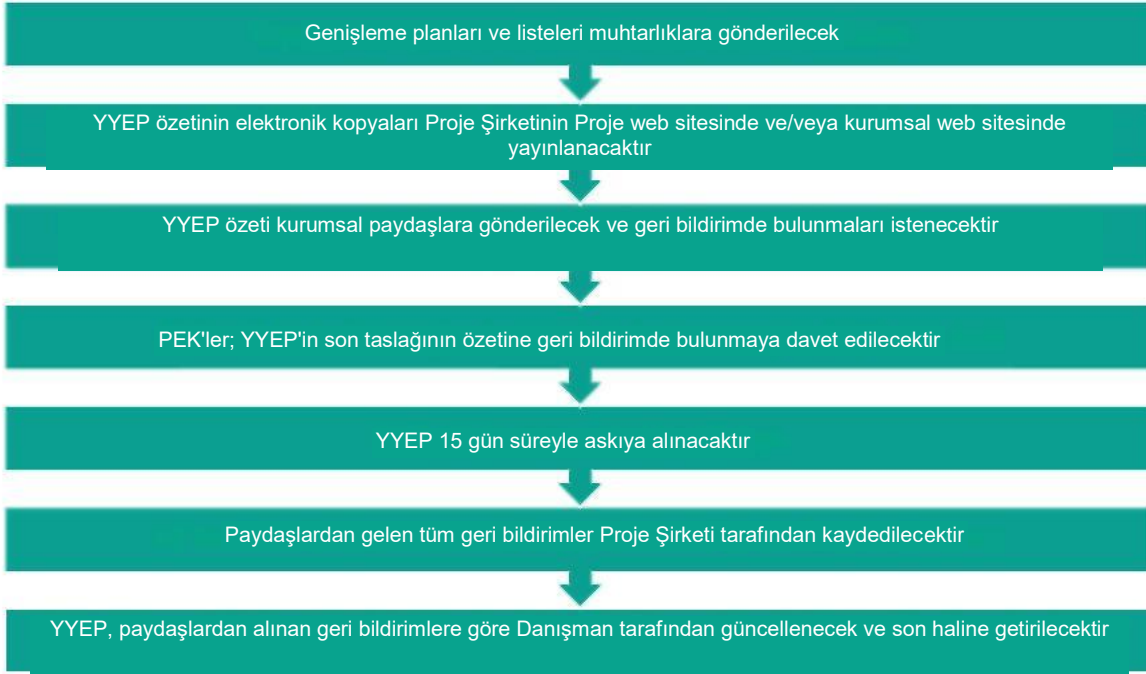
YYEP'lerin hazırlanması sırasında, Projeye katılımı sağlamak ve herkesin görüşlerinin dikkate alınmasını sağlamak için YYEP taslağının yanı sıra YYÇ'yi tartışmak üzere PEK'lerle istişareler yapılacaktır. İstişare ve katılım, erişilebilir ve anlamlı bir şekilde gerçekleştirilecektir. YYÇ ve/veya YYEP'ler, PEK'lerin görmesi ve tartışması için toplantılardan önce açıklanacaktır. Proje Şirketi ve temsilcileri, danışma toplantılarında PEK'lerin sorularını yanıtlayacaktır. İstişare toplantıları, katılımcılar ve gündeme getirilen konular belgelenecektir.

Projenin değerlendirilmesinden önce, Proje Şirketi, PEK'leri ve diğer ilgili paydaşları, YYÇ'nin çevrimiçi olarak dağıtılması ve bu YYÇ'de açıklandığı şekilde kamu istişareleri yapılması yoluyla bilgilendirecektir. Yaygınlaştırma faaliyetleri, aşağıda listelenen ancak bunlarla sınırlı olmayan iyi hedeflenmiş mekanizmalar aracılığıyla uygulanacaktır

- Proje bilgilerinin ve sonuçlarının gösterildiği çevrimiçi kanallar (örneğin, Proje Şirketinin web sitesi),
- Basılı ÇSED dokümanlarının (örneğin, Proje bilgilendirme dokümanı) Projeden etkilenen yerleşim yerlerinde açıklanması ve
- Proje kapsamında yürütülecek çalışmalar hakkında zamanında, ilgili ve yaşamı iyileştirici bilgiler sağlayacak ve varsa hassasiyetleri belirlerken arazi edinimi risklerini ele alacak bilgilendirici paydaş katılımı toplantıları.

UFK Performans Standartları ve Ekvator Prensiplerine göre, ilgili proje bilgilerinin açıklanması paydaşların Projenin risklerini, etkilerini ve fırsatlarını anlamalarına yardımcı olur. YYEP'in açıklama süreci ÇSED paketinden bağımsız olarak devam edecektir. Bu YYEP'in son taslağının özeti açıklanacaktır ve paydaşların geri bildirimlerine açıktır. Sonuçlandırılacak tarafından güncelleniyor ile paydaşların geri bildirimleri.

Paydaşlardan geri bildirim alınarak YYEP'in açıklanması ve güncellenmesi için izlenecek süreç adımları aşağıdaki gibidir

Şekil 9-1- YYEP Bilgilendirme Adımları

T-14 alanında yapıları bulunan PEK ile ahırın maliyeti konusunda uzlaşma toplantısı yapıldı. İçerideki yapı, malzeme ve işçilik tartışıldı. Ahırın fiyatı üzerinde anlaşmaya varıldı ve bir feragatname imzalandı.

9.2 Şikayet Mekanizması (ŞM) ve Dava Hakkı

Arazi sahibi, 2942 sayılı Türk Kamulaştırma Kanunu uyarınca, kamulaştırma niyetinin resmi olarak ilan edilmesinden itibaren 30 gün içinde idari yargıda iptal davası ve yargıda maddi hatalara karşı düzeltme davası açabilir. Müzakerenin başarısız olması ya da reddedilmesi ve mahkeme tarafından varılan uzlaşma sonucunda, mal sahibi kararda belirtilen tazminat seviyesini Yargıtay'da temyiz edebilir.

Ayrıca, Proje Şirketinin, Kredi Kuruluşlarının gerekliliklerine ve standartlarına (özellikle UFK PS1, AİKB PR10, EP IV İkeleri 5 ve 6 ve KFK ÇSPP'ler 3 ve 5) uymak ve dava vakalarını azaltmak için paydaş katılımı, bilgilendirme toplantıları ve istişarenin bir parçası olarak etkili ve erişilebilir bir şikayet mekanizması kurması gerekmektedir. Şikayet mekanizmasının amacı, PEK'lerin yeniden yerleşim, arazi edinimi ve kamulaştırma faaliyetleri de dahil olmak üzere Proje ve etkileri ile ilgili taleplerini, endişelerini ve şikayetlerini bildirebilecekleri manipülasyon, zorlama ve korkutma içermeyen kanallar sağlamaktır.

Şikâyetlere zamanında, proaktif, tarafsız, etkili ve verimli bir şekilde yanıt vermek ve bunları çözmek, paydaş katılımına ilişkin uluslararası standartlara ve gerekliliklere göre esastır. Özellikle, adil ve sürdürülebilir sonuçlar için şeffaf ve güvenilir bir süreç sağlar.

Bu sayede, düzeltici faaliyetler yoluyla Proje paydaşları ve Proje Şirketi arasında karşılıklı güven ve işbirliği geliştirilebilir. Başarılı bir şikayet mekanizmasının ana bileşenleri arasında anonimlik, gizlilik ve şeffaflık ilkeleri de yer alır. Hem çevrimiçi hem de çevrimdışı şikayet kanallarının anonim başvuruları alması sağlanacaktır.

PKP'ye göre, Proje paydaşları için mevcut bir şikâyet mekanizması bulunmaktadır. Proje Şirketi, şikayetlerin kaydedilmesi için kullanılan bir şikayet kayıt formuna sahiptir. Form, dokümantasyon ve iş akışı yönetimi için kullanılan Proje Şirketinin yazılım sistemine kaydedilir (Ayrıntılar için Proje PKP'sine bakınız).

Proje Şirketinin, paydaş katılımı, bilgilendirme ve istişarenin bir parçası olarak etkili ve erişilebilir bir şikayet mekanizması oluşturması gerekmektedir. Şikayet mekanizmasının amacı, yerel topluluk üyelerinin Proje ve etkileri ile ilgili taleplerini, endişelerini ve şikayetlerini bildirebilecekleri manipülasyon, zorlama ve korkutmadan uzak kanallar sağlamaktır.

Uluslararası standartlara (özellikle UFK PS1, AİKB PG10, EP IV İlkeleri 5 ve 6 ve KFK ÇSP'ler 3 ve 5) uyumu sağlamak için, Proje Şirketinin genel olarak Projenin şikayet mekanizmasına uygulayacağı bir dizi ilke vardır. Bu ilkeler aşağıdaki gibi özetlenebilir

- Mekanizmanın ilkelerini (anonimlik dahil), TİG'in iletişim bilgilerini içeren mevcut kanalları, şikayetlerin alındığının kabulü ve müteakip çözüm için tanımlanmış zaman dilimlerini, belirlenen Proje etkilerine göre şikayet türünü tanımlayan örnek konuları (örneğin, gürültü, hava, görsel, toz, CTŞT, işgücü yönetimi ve trafik) ve atanan sorumlu Proje personeli ile birlikte yönetim ve çözüm sürecini içeren resmi ve yazılı bir Proje Şikayet Mekanizması Prosedürü olacaktır.
- Şikayet mekanizması gizlilik ve anonimlik ilkelerine bağlı kalacaktır. Hem çevrimiçi hem de çevrimdışı şikayet kanallarının anonim başvuruları alması sağlanacaktır.
- Tüm iç ve dış paydaşların ihtiyaç duyduklarında CTŞT ile ilgili herhangi bir şikayeti güvenli ve gizli bir şekilde kolayca bildirebilecekleri uygun ortamın sağlanması çok önemlidir. CTŞT vakaları, mevcut şikayet mekanizmasının bir parçası olarak kaydedilecek ve işleme alınacaktır. Ancak, gizliliğin sağlanması, misilleme yapılmaması, mağdurların korunması ve denetlenmesi ve gerektiğinde hukuki uzmanlıktan yararlanılması yoluyla bu kişilere daha hassas bir şekilde ve en kısa sürede yaklaşılacaktır. Proje süresince bir CTŞT olayının meydana gelmesi durumunda kadınlarla daha etkin bir şekilde çalışabilmek için Proje için bir kadın TİG istihdam edilmiştir.

Dış paydaşlar şikayet mekanizmasını aşağıdaki kanallar aracılığıyla kullanabilir

- Proje web sitesinde açıklanan ve anonim şikayet başvurularına olanak sağlayan şikayet formu
- Yüz yüze toplantılar/ziyaretler sırasında sözlü ifadeler
- Proje Şirketi/TİG'e telefon görüşmeleri ve/veya çevrimiçi mesajlar (örneğin WhatsApp üzerinden)
- Dilekçeler
- Projeden etkilenen mahallelerin ortak kullanım alanlarına asılan ve açık iletişim kanallarının neler olduğunu belirten posterler
- Proje Şirketine Gönderilen E-postalar

Şikayeti kaydetme

Şikayetin TİG'ler tarafından şikayet günlüğüne ve eBA sistemine kaydedilmesi (şikayetin alınmasından sonraki iki iş günü içinde)

Genel Müdürlük Kurumsal Sosyal İlişkiler Mentoru, Proje Yöneticisi, İdari ve Sosyal İşler Müdürü ve Teknoloji Direktörü tarafından eBA sistemi üzerinden onay süreci

Uygun şikayetlerin çözümüne ve alınacak önlemlere karar verilmesi ve şikayetin durumu hakkında başvuru sahibinin bilgilendirilmesi (şikayetin alınmasından sonraki 10 iş günü içinde)

İlgili birime iletilmesi

Şikayet için çözüm üzerinde çalışma ile ilgili departmanlar (örneğin, insan kaynakları, operasyon)

Alınan önlemler ve şikayetin kapatılması hakkında başvuru sahibinin bilgilendirilmesi (şikayetin alınmasından sonraki 30 iş günü içinde)

Şikayetin kapatıldığıının kaydedilmesi ve eBA sistemi üzerinden onay sürecinin tamamlanması

Şikayetin kapatılması

Şekil 9-2- Dış Şikayet Mekanizması Sürecinin Adımları

PEK'ler şikayet mekanizmasını aşağıdaki kanallar aracılığıyla kullanabilirler

- Yüz yüze toplantılar/ziyaretler sırasında sözlü ifadeler
- Proje Şirketi/TİG'lerine telefon görüşmeleri ve/veya çevrimiçi mesajlar (örneğin WhatsApp aracılığıyla)
- Projeden etkilenen köylerin ortak kullanım alanlarına asılan ve açık iletişim kanallarının neler olduğunu gösteren posterler
- TİG'lerin İletişim Bilgileri
 - İsim-
 - E-posta adresi-
 - Telefon numarası-
 - İsim-
 - E-posta adresi-
 - Telefon numarası-
- Resmi yazı ve/veya dilekçe;
 - Genel Müdürlük (Barbaros Mah, My Office İş Merkezi, Çiğdem Sok No -1/16 34746 Ataşehir/İstanbul) veya
 - Proje Yönetim Ofisi [**Aktif bir yönetim ofisi bulunmadığından bu bilgi Proje için henüz mevcut değildir. Ofis belirlendiğinde bilgiler dahil edilecektir**]
- Genel Müdürlük telefon numarası - (0216) 512 40 00
- Kurumsal e-posta adresi- kurumsal@enerjisauretim.com
- Proje e-posta adresi - yekares2@enerjisauretim.com
- Proje web sitesinde bulunan çevrimiçi şikayet formları (anonim şikayetler için) - yekares2.enerjisauretim.com

- Yerel topluluk üyeleri Proje ve etkileri ile ilgili taleplerini, endişelerini ve şikayetlerini bildirebilirler. Aşağıdakiler gibi şikayetler alınırsa, arazideki sabit kıymetlerin eksik veya yanlış tazminatı ile ilgili bu YYEP- İddiaları uyarınca kaydedilecek ve çözülecektir,
- Tazminata erişememe sorunları,
- Sulama sistemlerinde sorun,
- Toz nedeniyle ürünlerde görülen zarar,
- Tarım arazilerine ve meralara erişim sorunları,
- Hassasiyet yardım talepleri.

9.3 Arazi Edinimi Rehberi (AER)

Arazi Edinimi Rehberi (AER) Proje tarafından yayınlanacak ve doğru farkındalığı artırmak için PEK'lere dağıtılacaktır. YYEP'in kamuya açıklanması aşamasında kullanılacak olan belge YYEP'in halkın anlayabileceği bir dilde özetini içerecektir.

AER aşağıdaki bilgileri içerecektir-

- Kamulaştırma süreci,
- PEK'lerin hakları ve sorumlulukları,
- YYEP ve GRP'den gelen haklar,
- YYEP'in özeti,
- YYEP'in Hak Sahipliği Matrisi,
- Şikayet mekanizması ve
- İletişim bilgileri.

9.4 İzleme ve Değerlendirme (İ&D)

YYEP'in izlenmesi için Proje süresince gerçekleştirilecek iç, dış izleme faaliyetleri ve Proje sonunda gerçekleştirilecek tamamlama denetimi planlanmıştır.

Dahili izleme-

Üç ayda bir Proje Şirketi bünyesinde yapılan raporlama ile yürütülen İzleme ve Değerlendirme faaliyetleri. Bunlar, uygulayıcı kurum bünyesinde yapılan raporlamalarla gerçekleştirilen ve GRP dahil olmak üzere YYEP gerekliliklerinin uygulandığını gösteren İzleme ve Değerlendirme faaliyetleridir.

Harici izleme-

İki yılda bir bağımsız bir tarafın danışmanlığıyla desteklenen İzleme ve Değerlendirme faaliyeti. Bağımsız bir kuruluştan alınan danışmanlık desteği ile gerçekleştirilen, YYEP gerekliliklerinin uygulanmasını değerlendiren bir İ&D faaliyetidir. Faaliyet, YYEP standartlarına uymak için harici bir Yeniden Yerleşim Uzmanı (YYU) tarafından yürütülmelidir.

YYEP'in tamamlanması denetim-

YYEP tamamlama denetimi, Proje uygulamalarının YYEP taahhütlerine uygun olarak tamamlandığını gösteren bir belge olarak hazırlanacak kapsamlı bir rapordur. YYEP ve PS5/PG5 ile uyumsuz uygulamaların tespiti yeni uygulama önerileri gerektirebilir. Bu İ&D çalışması da dış / bağımsız uzmanlar tarafından yürütülmektedir. Faaliyet, YYEP standartlarına uymak için harici bir Yeniden Yerleşim Uzmanı tarafından yürütülmelidir.

Temel Performans Göstergeleri (APG'ler) dahil olmak üzere YYEP İ&D faaliyetlerinin çerçevesi aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Tablo 9-1- YYEP İzleme ve Değerlendirme Programı

İzleme ve Değerlendirme Faaliyeti	Sıklık	İ&D Raporunun Hazırlanması	Destekleme	İzleme
YYEP iç izleme	Üç Aylık	YYEP uygulama görevlisi	TIG	Ölçme ve Arazi Edinimi Mentoru
YYEP dış izleme	İki yılda bir	Harici Yeniden Yerleşim Uzmanı	YYEP uygulama görevlisi TIG	Ölçme ve Arazi Edinimi Mentoru
YYEP'in tamamlanması denetim	Proje inşaatının sonu	Harici Yeniden Yerleşim Uzmanı	YYEP uygulama görevlisi TIG	Ölçme ve Arazi Edinimi Mentoru

İzleme ve Değerlendirme faaliyetlerine referans olacak YYEP göstergeleri aşağıda listelenmiştir- **Tablo 9-2- YYEP Göstergeleri**

YYEP göstergesi	Doğrulama kaynakları
Proje bileşenine ve/veya arazi edinim türüne göre ekonomik olarak yerinden edilmiş hanelerin ve bireylerin sayısı,	Mevcut arazi edinim belgeleri ve YYEP
YYEP uygulaması sırasında arazi edinimi ve geçim kaynaklarının restorasyonu konusunda ihtiyaç duyulan kamu bilgilendirme ve istişare sayısı,	İstişare faaliyetlerinde PEK'lerin geri bildirimleri
Tamamlanan tam ikame maliyeti üzerinden tazminat ödemelerinin sayısı,	Kamulaştırma birimi verileri ve YYEP uygulama kayıtları
Hassas durumdaki PEK'lere yönelik faaliyet sayısı ve tazminat ödemeleri	Kamulaştırma birimi verileri ve YYEP uygulama kayıtları
Mahkeme işlemleri nedeniyle yapılan ödemelerin ve müzakereler sonucunda yapılan ödemelerin miktarı ve yüzdesi,	Kamulaştırma birimi verileri
Toplam davalar arasında devam eden / açık / tamamlanmış dava sayısı,	Kamulaştırma birimi verileri
Arazi edinimi, tazminat süreci ve arazi kullanımı sorunları ile ilgili şikayetlerin sayısı ve türü, cinsiyet dağılımına ilişkin bilgiler ve PKP'ye uygun olarak 30 gün içinde çözülüp çözülmediği,	ŞM
Tazminat anlaşmaları imzalayan ve gerekli tazminatları (hem yasal hem de YYEP fonu) alan uygun PEK'lerin sayısı ve yüzdesi,	Kamulaştırma birimi verileri ve YYEP uygulama kayıtları
İç ve dış İ&D raporlarında önerilen düzeltici faaliyetlerin durumu	Dahili ve harici İ&D raporları
Yeniden yerleşime tahsis edilen personel sayısı	YYEP uygulama faaliyetleri
Yeniden yerleşime ayrılan kaynak miktarı	YYEP uygulama faaliyetleri
PEK'lerin YYEP/YYEP uygulamasından memnuniyet düzeyi	YYEP uygulama faaliyetleri
PEK'lerin geçim kaynaklarına ilişkin göstergelerin durumu - YYEP/YYEP ödemelerinin PEK'ler tarafından nasıl kullanıldığına ve geçim kaynaklarının geri kazanılmış durumuna ilişkin göstergeler - Geçim kaynağı faaliyetleri modeli, - Gelir seviyesindeki değişim, - Arazi temelli geçim kaynaklarının proje sonrası durumu, - Proje nedeniyle ortaya çıkan ek masraflar [kredi ihtiyacı, varlıkların satılması vb.]	YYEP uygulama faaliyetleri
Şikayetlerin durumu (açık, kapalı), kapanış zamanı ve çözüm durumu,	ŞM

YYEP Göstergesi	Doğrulama kaynağı
Uygunsuzluk ve çözümlerin uygunluğu,	ŞM
YYEP-GRP fonundan herhangi bir tazminat ödemesi ve/veya işe alan PEK sayısı,	YYEP uygulama faaliyetleri
Tazminat anlaşmaları imzalayan ve gerekli tazminatları (hem yasal hem de YYEP fonu) alan uygun PEK'lerin sayısı ve yüzdesi.	YYEP uygulama faaliyetleri
YYEP Uygulaması sırasında iletişime geçilen paydaş sayısı (paydaş türleri, gündeme getirilen / tartışılan konular ve katılımın cinsiyet dağılımı) ve istişarelerden alınan geri bildirimler,	YYEP uygulama faaliyetleri
YYEP-GRP Fonu ödemelerinin miktarı ve sayısı,	YYEP uygulama faaliyetleri
Aşağıdaki alt göstergeler aracılığıyla geçim kaynağı restorasyon faaliyetlerinin sayısı ve uygun PEK türleri <ul style="list-style-type: none">- GGD ödemeleri için uygun PEK'lerin sayısı ve yüzdesi- Tüm uygun PEK'lerde ödenen GGD sayısı ve yüzdesi- Eğitimlerin sayısı ve yüzdesi- Kursiyer sayısı ve yüzdesi- Projenin arazi ediniminden etkilenen istihdam edilen PEK'lerin sayısı ve yüzdesi ve tüm çalışanlar içindeki yüzdesi- Tarım ve hayvancılık projelerinden yararlanan PEK'lerin sayısı ve yüzdesi- Arazi hazırlığı desteği alan PEK'lerin sayısı ve yüzdesi- Mülk arazi desteğine sahip PEK'lerin sayısı ve yüzdesi- Ziraat mühendisi desteğinden yararlanan PEK'lerin sayısı ve yüzdesi- Ürünlerini veya diğer ekonomik faaliyetlerini yeniden kuran PEK'lerin sayısı ve yüzdesi- Aylık tarıma dayalı geliri değişen PEK'lerin sayısı ve yüzdesi- Proje nedeniyle kredi almak zorunda kalan PEK'lerin sayısı ve yüzdesi- Ürün ödemesinden yararlanan PEK'lerin sayısı ve yüzdesi- Mera ıslahı desteğinden yararlanan PEY sayısı ve yüzdesi- Hassasiyet yardımı alan PEK'lerin sayısı ve yüzdesi- Fiziksel yeniden yerleşim uygulama durumu-<ul style="list-style-type: none">- Tam yenileme değeri üzerinden ödmeden yararlanan PEK'lerin sayısı ve yüzdesi- Taşınma desteğinden yararlanan PEK'lerin sayısı ve yüzdesi- GGD ödemesinden yararlanan PEK'lerin sayısı ve yüzdesi- Diğer faydalardan yararlanan PEK'lerin sayısı ve yüzdesi	YYEP uygulama faaliyetleri

10 Uygulama Sorumlulukları ve Finansman

10.1 Roller ve Sorumluluklar

Proje Şirketi, dokuz proje paketi için hazırlanan Yeniden Yerleşim Çerçevesi (YYÇ) ve Kurumsal Arazi Edinimi, Arazi Kullanım Kısıtlamaları ve Gönülsüz Yeniden Yerleşim Çerçevesi'nde (AEAKİKGYYÇ) belirtilen süreçler doğrultusunda Proje'ye özgü YYEP'in uygulanması için yürütülecek süreçlerde bazı durumları dikkate alacaktır.

Proje Şirketinin rolü, LARLUIRF'nin uygulanması için kapasite oluşturmayı; LARLUIRF'ye göre YYEP hazırlanması için gerekli koşulları sağlamayı; YYEP'in düzenli olarak izlenmesini ve Kredi Kuruluşlarına raporlanmasını içermektedir. Proje Şirketi, tam ikame maliyeti tazminat ödemelerini sağlamaktan ve tazminat paketinin diğer bileşenlerini ve geçim kaynaklarının restorasyon önlemlerini sağlamaktan sorumlu taraftır.

Etüt ve Kamulaştırma ekibi üyesi, TİG, Satın Alma Sorumlusu, Proje Müdürü/İşletme/Enerji Santrali Müdürü ve/veya uygun gördükleri kişilerin katılımıyla oluşturulan ve değerlendirme sürecini takip eden Proje Şirketinin Arazi Edinim Komitesine, YYEP'de yer alan maddelerin takibi aşamasında danışılmak üzere gerekli noktalarda başvurulacaktır. Kurumsal düzeyden proje özeline kadar toplam altı kişiden oluşan Komite, kamulaştırma, harita ve arazi alımlarını takip etmekte ve tüm varlıklar için planlar hazırlamaktadır. Ayrıca, proje ekibi ile etüt ve kamulaştırma ekibi, imar planları ve ruhsatlandırma prosedürlerini titizlikle yönetmek için saha ile yakın işbirliği içinde çalışmaktadır.

YYEP-GRP uygulamasında gerekli olan roller ve sorumluluklar Tablo 10.1'de sunulmuştur. Genel proje yönetimi dokuz RES proje paketi için ortak olsa da, bölgesel görevler Projeye özgüdür.

Tablo 10-1- YYEP Uygulaması için Roller ve Sorumluluklar

Seviye / Birim	Roller	Sorumlu
Dokuz RES Proje Paketi için Genel Proje Yönetimi		
Sağlık ve Güvenlik (SG) Müdürü	<ul style="list-style-type: none">- İç ve dış şikayetleri gözden geçirmek ve saha ekiplerinin Proje PKP'sine uygun olarak şikayetleri/düzeltilici eylemleri uygun zaman dilimlerinde ele almasını sağlamak/doğrulamak için Sosyal Müdür ve İK Müdürü ile koordineli çalışmak; dokuz RES proje paketinin SGÇ Saha Şefleri tarafından uygulanacak düzeltici eylemleri onaylamak.- Dokuz RES proje paketinin YYEP-GRP, ÇSYP ve PKP uygulamaları da dahil olmak üzere Projenin SG Performansı ve temel SG konuları hakkında Üst Düzey Proje Yönetim Ekibine rapor vermek.	Proje Şirketi Merkezi Birim
Kurumsal Sosyal İlişkiler Mentoru	<ul style="list-style-type: none">- Dokuz RES Projesinin sosyal performansının (PKP, ŞM, YYEP ile ilgili önlemlerin/eylemlerin uygulanması dahil) Proje Standartlarına uygunluğunu denetlemek.- Proje ÇSYP'nin bir parçası olarak PKP'nin ve şikayet mekanizmasının uygulanmasına ilişkin sosyal yönetim/eylem planı güncellemelerinin ve eğitim dokümanlarının hazırlanması.-Dış şikayetleri gözden geçirmek ve saha ekiplerinin dış şikayetleri/düzeltilici eylemleri Proje PKP'sine uygun olarak uygun zaman dilimlerinde ele almasını sağlamak/doğrulamak için SG Müdürü, İK Müdürü ve diğer ilgili müdür/direktörlerle koordineli olarak çalışmak .	Proje Şirketi Merkezi Birim

Seviye/Birim	Roller	Sorumlu
	<ul style="list-style-type: none">- YYEP uygulaması için saha sosyal ekiplerinin/görevlilerinin kapasitesinin değerlendirilmesi.- İç ve dış paydaşlarla etkin ve periyodik iletişim sağlamak.- Yeniden yerleşim ve gelir kaybıyla ilgili kamu şikayetlerini inceleyin ve saha ekiplerinin kamu şikayetlerini/düzeltilici eylemleri uygun zaman dilimlerinde ele almasını sağlamak/doğrulamak.- Dokuz RES proje paketinde GRP ve Hassasiyet Yardımı uygulamalarını sağlamak.	
Ölçme ve Arazi Edinimi Mentoru	<ul style="list-style-type: none">- Dokuz RES proje paketinde yürürlükteki tüm ulusal mevzuat ve izin gerekliliklerinin yerine getirilmesini sağlamak.- Dokuz RES Projesinin bölgesel ekipleri ile YYEP-GRP'nin uygulanmasını sağlamak.- Dokuz RES proje paketinde hak sahiplerine ulaşılması ve hak edişlerinin sağlanması.- GRP ve Hassasiyet Yardımı uygulamalarını sağlamak.- YYEP'in güncellenmesini sağlamak ve özellikle ENH için YYEP ekleri hazırlamak- YYEP uygulaması için iç izleme faaliyetlerinin yürütülmesi- YYEP uygulaması için dış izlemenin ve bağımsız taraflarca kapanış denetiminin sağlanması- YYEP bütçesinin ve tazminat ödemelerinin hazırlanması, güncellenmesi ve onaylanması / diğer geçim kaynakları restorasyon önlemlerinin sağlanması.	Proje Şirketi Merkezi Birim
Altyapı ve Üstyapı İşleri Direktörü	<ul style="list-style-type: none">- Projede yürürlükteki tüm ulusal mevzuat ve izin gerekliliklerinin yerine getirilmesini sağlamak.- İnşaat aşamasında Proje YYEP-GRP'nin uygulanması için yeterli kaynak tahsis edilmesinin sağlanması.- Dokuz RES proje paketi için inşaat işlerinden önce YYEP gerekliliklerinin karşılanmasını sağlamak.	Proje Şirketi Merkezi Birim
Teknik İşler Direktörü	<ul style="list-style-type: none">- Projede yürürlükteki tüm ulusal mevzuat ve izin gerekliliklerinin yerine getirilmesini sağlamak.- YYEP-GRP, ÇSYP ve PKP gerekliliklerinin alt yükleniciler ve tedarikçilerle yapılan sözleşmelere/anlaşmalara dahil edilmesinin sağlanması.	Proje Şirketi Merkezi Birim
Mali ve İdari İşler Direktörü	<ul style="list-style-type: none">- YYEP-GRP'nin etkili bir şekilde uygulanması için gerekli mali tahsisatların yapıldığından emin olunması.	Proje Şirketi Merkezi Birim
Bölgesel Proje Yönetimi (Ç&S Pozisyonları)		
SG Şefi	<ul style="list-style-type: none">- İç ve dış şikayetleri gözden geçirmek ve varsa gerekli düzeltici eylemleri Proje PKP'sine uygun olarak ve SG Yöneticisinin onayıyla uygun zaman dilimlerinde uygulamak için TİG'lerle koordineli olarak çalışmak.- Projenin SG Performansı ve YYEP-GRP, ÇSYP ve PKP uygulaması da dahil olmak üzere temel SG sorunları hakkında SG Müdürüne rapor vermek	Proje Şirketi Bölgesel Birim
YYEP Uygulama Sorumlusu¹⁴	<ul style="list-style-type: none">- Projenin sosyal performansının, özellikle YYEP-GKYYP uygulamasının Proje Standartlarına uygunluğunun sağlanması.- YYEP-GRP uygulaması hakkında Arazi Edinimi, Ölçme ve Arazi Edinimi Mentoruna rapor vermek.- Hassas gruplar da dahil olmak üzere hak sahibi PEK'lerle iletişim.- İç ve dış YYEP izleme faaliyetlerine dahil olmak.	Proje Şirketi Merkezi ve Bölgesel Birim

¹⁴ 2024'ün sonunda istihdam edilmek.

Seviye/Birim	Roller	Sorumlu
Toplum İrtibat Görevlileri (TİG)	<ul style="list-style-type: none">- Projenin sosyal performansının (ÇSYP, PKP, ŞM ile ilgili önlemlerin/eylemlerin uygulanması dahil) Proje Standartlarına uygunluğunun sağlanması.- İnşaat aşamasında dış paydaşlarla etkin ve periyodik iletişimin sağlanması.- Tüm Proje personelinin (doğrudan ve sözleşmeli) işe alım sırasında Proje için geliştirilen iç ve dış şikayet mekanizmasının uygulanmasına ilişkin eğitimler almasını sağlamak (örneğin, iç şikayetlerin nasıl sunulacağı, dış şikayetlerin nasıl yönetileceği vb.- YYEP-GRP'nin uygulanmasında ilgili uzmanları ve Sosyal Yöneticisi desteklemek.- Gerekliğinde iç şikayetlerin yönetimi.	Proje Şirketi Bölgesel Birim

Alt Yükleniciler

Alt Yükleniciler	<ul style="list-style-type: none">• Sözleşme gereklilikleri doğrultusunda YYEP-GRP, ÇSYP ve PKP dahil olmak üzere Projeye özgü Ç&S politikalarına, Ç&S yönetim planlarına ve Proje Standartlarına uyulmasını sağlamak.- PKP'yi uygulamak ve ŞM'yi yönetmek için yetkin ve eğitimli SG personelinin tahsis edilmesini sağlamak.	Taşeron firma
-------------------------	---	---------------

10.2 Uygulama Dönemi Çerçevesi

Projenin kesin tarihleri henüz kesinleşmediğinden, aşamalı geçici zaman çizelgesi aşağıda sunulmuştur.

Tablo 10-2- YYEP-GRP Uygulama Takvimi

Uygulama Konuları	Aşama
Varlık Envanteri ve Sayım hazırlığı (resmi-resmi olmayan kullanıcılar ve hassas durumdaki PEK'ler dahil)	YYEP hazırlığı sırasında hazırlanmıştır. Ancak yaşayan bir uygulama takip tablosu olarak hazırlandığı için inşaat süresince güncellenecektir.
YYEP'in Açıklanması	YYEP'in son taslağından sonra
YYEP kapsamında hane bazında belirlenen PEK'lere uygunluk ve hak sahipliklerinin duyurulması	2025 yılının ilk çeyreğinde
Ulusal mevzuata göre tazminatlar	Tazminatların zamanlaması parça parça yapılır, arazi kiralanmadığı sürece, inşaat işlerinden önce her parsel için ulusal mevzuat ödemesi tamamlanmıştır.
Uluslararası gerekliliklere göre tazminatlar	2025 yılının ilk çeyreğinde
Yüklenici ve alt yüklenicilerin mobilizasyonu	Ulusal tazminatlardan sonra. Karaya giriş, ancak tazminatın tamamı (gerekli hallerde telafiler dahil) ödendikten sonra mümkün olacaktır.
Geçici olarak etkilenen araziler için arazi giriş protokolleri	İnşaatın önce
TİG faaliyetleri, PEK'lerle müzakereler ve ŞM'nin işletilmesi	Proje süresince
Topluluk düzeyinde destekler	Proje süresince
Zarar ve ziyanların tazmini	Proje süresince
İzleme ve Değerlendirme (İ&D)	Proje süresince, periyodik olarak
Kapanış denetimi	tazminat ve geçim kaynaklarının yeniden yapılandırılması faaliyetlerinin tamamlanmasından 1 yıl sonra

10.3 Tahmini Bütçe

Projenin arazi edinim bütçesine ek olarak, ulusal yasalar ve uluslararası gereklilikler arasındaki boşlukları gidermek amacıyla yapılacak ödemeler için bir YYEP-GRP bütçesi hazırlanmıştır. Bütçe tahmini ayrıntıları için Ek D1'e bakınız. Hane bazlı YYEP ödemeleri "YYEP Uygulama Tablosu" olarak hazırlanan Varlık Envanteri ve Sayımı belgesine kaydedilmektedir (Bkz. Ek A1).

Türkiye'deki yüksek enflasyon ortamında, Varlık Envanterindeki YYEP-GRP fon ödemeleri, ödeme tarihinde TÜİK Parasal Değerleri Güncelleme Aracı ile Tüketici Fiyat Endeksine (TÜFE) göre güncellenecektir. YYEP-GRP Fonu ödemeleri, ödeme yapılana kadar üç ayda bir güncellenecektir. Mevcut fiyatın üç ay içinde ödenmemesi halinde fiyat yeniden güncellenecektir.

*İşbu belgenin ASLI tarafından görülmüş olup İngilizceden Türkçeye çevirisi tarafından yapılmıştır.
İşbu belge yeminli tercümanımız LALE KARTAL tarafından tercüme edilmiştir.*

